ANALIZË

E

TREGUT

TË SHËRBIMEVE CELULARE

Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjete publike telefonike individuale të lëvizshme

Dokumenti Përfundimtar

Shkurt 2018

(MIRATUAR ME VKD NR.11, DATE 22.02.2018)

Tabela e Përmbajtjes

I. PERMBLEDHJE 4

II.HYRJE 8

II.1 STRUKTURA E DOKUMENTIT 8
II.2 KUADRI LIGJOR DHE RREGULLATOR PER PERCAKTIMIN E SIPERMARRESVE ME FNT DHE MASAT RREGULLUESE 8
II.3 PROCESI I KËSHILLIMIT PUBLIK DHE KONSOLIDIMI I TREGUT CELULAR 14
II.4 OFRUESIT E RRJETEVE/SHËRBIMEVE DHE TERMINIMIT TË THIRRJEVE NË RRJETET CELULARE 16

III. ZHVILLIMET E TREGUT DHE IMPAKTI I MASAVE RREGULLUESE TË ANALIZËS SË TREGUT 2014 19

III.1 ANALIZA E TREGUT CELULAR 2014 20
III.2 NDRYSHMET NE TARIFAT CELULARE ME PAKICË ON-NET DHE OFF-NET 22
III.3 NDRYSHIMET NË NIVELIN DHE STRUKTURËN E THIRRJEVE 25
III.4 TREGUES FINANCIARE TE KOMPANIVE CELULARE 27
III.5 PJESET E TREGUT 32
III.6 TERMINIMI I THIRRJEVE HYRËSE NDËRKOMBËTARE 34

IV. ANALIZA PËR FNT PËR TERMINIMIN E THIRRJEVE NË RRJETET CELULARE 38

IV.1. PERKUFIZIMI I TREGUT TE TERMINIMIT TE THIRRJEVE NE RRJETET CELULARE 38
IV.2. ANALIZA PER FUQI TE NDJESHME NE TREG 43
IV.3. PERFUNDIM PER FNT PER TERMINIMIN E THIRRJEVE 46

V. MASAT RREGULLUESE PËR FNT 48

V.1. IDENTIFIKIMI I PROBLEMEVE NGA FNT NË TERMINIMIN E THIRRJEVE 48
V.2 MASAT RREGULLUESE PËR FNT SIPAS KËTIJ DOKUMENTI 54

ANEKS 1. KOMENTET E KESHILLIMIT PUBLIK PËR ANALIZËN E TREGUT DHE QENDRIMI I AKEP 58

INDEKSI I TABELAVE DHE FIGURAVE

TABELA III.1: ECURIA E ARPM DHE ARPU 2010-2016 23
FIGURA III.1. ARPU NË VENDET E BE DHE SHQIPËRI (2014/2015) 24
FIGURA III.2: STRUKTURA E THIRRJEVE DALESE CELULARE SIPAS DESTINACIONIT 25
FIGURA III.3 STRUKTURA E THIRRJEVE CELULARE (JANAR 2014-QERSHOR 2017) 26
FIGURA III.4: ECURIA E SASISË SË TRAFIKUT ON-NET DHE OFF-NET JANAR 2014-QERSHOR 2017 27
FIGURA III.5: TE ARDHURAT TOTALE TE OPERATOREVE CELULARE 2004-2016 28
FIGURA III.6: TE ARDHURAT NGA SHERBIMET ME PAKICE 2010-2016 28
FIGURA III.7: TE ARDHURAT NGA SHERBIMET ME SHUMICE 2010-2016 29
FIGURA III.8: ECURIA E FITIMEVE NETO TE SIPERMARRESVE TE RRJETEVE CELULARE (2010-2015) 30
FIGURA III.9: ECURIA E INVESTIMEVE TE SIPERMARRESVE NE RRJETE CELULARE (2010-2016) 31
TABELA III.2. PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE 2014-2017 32
FIGURA III.10: TERMINIMI I THIRRJEVE KOMBETARE DHE NDËRKOMBËTARE 2014-2016 35
TABELA III.3: PESHA E TERMINIMIT NDËRKOMBËTAR NË TOTALIN E TERMINIMIT 2014-2016 36
TABELA III.4: TË ARDHURA NGA MTR NDËRKOMBËTARE DREJT NURMAVE TË PORTUAR (2017) 37
FIGURA IV.1: TARIFAT Ë TERMINIMIT CELULAR NË SHQIPËRI DHE VENDET E BEREC (2008-2017) 45
TABELA V.1: RAPORTI I THIRRJEVE ON-NET DHE OFF-NET SIPAS OPERATORËVË JANAR 2014-DHJETOR 2017 50
FIGURA V.1: ECURIA E TRAFIKUT DHE TË ARDHURAVE NETO MIDIS TRE OPERATORËVE CELULARE 2014-17 51
FIGURA V.2: PAGESAT NETO TE TERMINIMIT TE ALBTELECOM PER TRAFIKUN E SHKEMBYER ME TRE OPERATORET E TJERE CELULARE 2014-2017 52

I. Permbledhje

Ky dokument përbën versionin final të Analizës së tregut për tregun përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare dhe është përgatitur pas këshillimit publik të dokumentit *"Analizë e tregut të shërbimeve celulare:Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik*"[1]. Dokumenti permban nje rishikim te perfundimeve te analizes se fundit te tregut celular te kryer ne vitin 2014 dhe masave rregulluese perkatese per FNT. Dokumenti i analizes se tregut trajton zhvillimet historike ne treg dhe pritshmerite e AKEP per te ardhmen e afert dhe te mesme dhe masat rregulluese perkatese per FNT ne tregjet perkates te analizuar.

Ne baze te percaktimeve te Ligjit 9918, AKEP publikoi ne faqen e Internetit www.akep.al dokumentin "*Analizë e tregut të shërbimeve celulare: tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare– Këshillim Publik*" per keshillim publik me palet e interesuara ne periudhen 7.12.2016-7.02.2017. Dokumenti i nxjerre per keshillim publik permbante:

- perkufizimin e tregjeve perkatese te analizuar
- analize e konkurrences ne tregjet perkates dhe vleresimin nese ka operatore me fuqi te ndjeshme ne treg (FNT)
- masat rregulluese te propozuara per sipermarresit e propozuar me FNT

Ne lidhje me masen rregulluese te kontrollit te tarifave te sipermarresve te propozuar per status me FNT, AKEP zhvilloi nje proces te vecante keshillimi publik, ne perputhje me percaktimet e nenit 57 e ne vijim te Ligjit 9918, per te percaktuar metoden e kontrollit te tarifave te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare te sipermarresve te propozuara me FNT ne keto tregje perkates. Procesi i keshillimit publik per dokumentin "*Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT ne tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"* u krye ne periudhen 22.12.2016-7.02.2017.

Këshillimi publik për të dy dokumentat perfundonte me 7.02.2017 dhe kjo perudhë u zgjat pas pranimit të kërkesës së Vodafone Albania (dhe dakortësisë së operatorëve të tjerë) për shtyrje të procesit për shkak të negociatave midis operatorëve celularë për transferimin e radio-frekuancave të operatorit Plus Communication, cka pritej të sillte dhe një ndryshim në strukturën e tregut celular si dhe në qëndrimet e operatorëve celularë për dokumentat e nxjerrë në këshillim publik nga AKEP.

Procesi i transferimit të frekuencave të sipërmarrësit Plus Communication përfundoi me miratimin nga AKEP dhe Autoriteti i Konkurrences (AK) të kërkesës së këtij sipërmarrësi dhe sipërmarrsve të tjerë të përfshirë në proces në muajt Nëntor-Dhjetor 2017, dhe prej datës 1.01.2018 Plus Communication nuk ofron më shërbime dhe rrjete celulare. Tre operatorët celularë në vijim të komenteve të dërguara në Shkurt 2017 dhe Prill 2017, më datë 15.01.2018 depozituan në AKEP komentete/qendrimet finale në lidhje me dy dokumentat e nxjerrë në këshillim publik. Komentet (finale) të të gjitha palëve të interesuara (përfshirë të Autoritetit të Konkurrencës) për dokumentin

[1] Miratuar me Vendimin Nr.2699, datë 1.12.2016, për "*Miratimin për Këshillim Publik të Dokumentit: Analizë e tregut të shërbimeve celulare: Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik*".

e analizës së tregut të nxjerrë në këshilim publik dhe qëndrimet e AKEP për komentet janë përfshirë në Aneks 1 të këtij dokumenti.

Bazuar ne percaktimet e Ligjit 9918 dhe Rregullores se Analizes se Tregut, AKEP ne pergatitjen e dokumentit ka marre ne konsiderate dhe rekomandimet dhe Udhezimet e Komisionit Europian (KE) dhe BEREC (Grupi i Rregullatoreve Europiane), si dhe ka bere krahasime te zhvillimeve te tregut celular ne Shqiperi me zhvillimet dhe tregues te tregut ne vendet e BE. Ky version final i analizës së tregut celularë për terminim e thirrjeve përbën përfundimin e roundit nr.6 të analizës së këtij tregu përkatës nga viti 2006.

Zhvillimet e tregut dhe impakti i masave rregulluese pas analizës 2014

Analiza e fundit e tregut celular u krye ne vitin 2014, dhe AKEP ne perfundim te procedures me Vendimet nr.2522-2526, miratoi dokumentin final te analizes se tregut dhe percaktoi kater sipermarresit e rrjeteve celulare me FNT (Fuqi e Ndjeshme ne Treg) per terminimin e thirrjeve ne rrjetet individuale celulare si dhe masat rregulluese perkatates per statusin e FNT. Bazuar ne rekomandimet e Autoritetit te Konkurrences dhe problematiken e evidentuar te diskriminimit ne tarifat e thirrjeve brenda dhe jashte rrjetit celular (on-net/off-net), AKEP ne masat rregulluese per FNT perfshiu dhe detyrimin per mos-diskriminim ne tarifat e thirrjeve on-net dhe off-net.

Me daljen nga tregu të Plus Communication nga data 1.01.2018, tregu ka përjetuar një ndryshim të rëndësishëm strukturor, reduktim të numrit të operatorëve celularë nga 4 në 3, i cili ka ndikim në pritshmëritë e AKEP për ecurinë e tregut me pakicë celular në të ardhmen. AKEP gjykon se për të vlerësuar më mirë efektet e daljes nga tregu të Plus në strukturën e tregut me pakicë celular si dhe në konkurrencën e pritshme në këtë treg, duhet të priten rezultatet e ndryshimit të numrit të pajtimtarëve dhe pjesëve të tregut të tre operatorëve të tjerë celularë si dhe ka nevojë për një analizë të vecantë të tregut me pakicë dhe/ose tregjeve të tjera të tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante. Për këto tregje AKEP do të kryejë një proces të vecantë këshillimi publik në muajt në vijim.

Megjithe ndryshimet e ndjeshme ne tarifat dhe trafikun off-net dhe on-net, si dhe reduktimet e ndjeshme te tarifave te terminimit, te imponuara nga masat rregulluese te AKEP, pjeset e tregut te operatoreve nuk kane pesuar ndryshime te ndjeshme ne keto tre vite duke mos rezultuar në reduktim të nivelit të përqëndrimit të tregut me pakicë. Vodafone vazhdon te kete pjesen me te madhe te tregut per shumicen e treguesve (50-60% për shumë tregues), dhe me daljen nga tregu të Plus, duke filluar nga 1.01.2018 në treg janë vetëm 3 operatorë aktivë që ofrojnë rrjete dhe shërbime celulare.

Analiza e tregut të terminimit për 2-3 vitet në vijim

Bazuar në përfundimet e Analizës së tregut, përfshirë vlerësimin e ndryshimeve në strukturën e tregut celular me daljen nga tregu të Plus, AKEP gjykon se përfundimet e analizës së tregut për FNT për tregun përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare nuk ndikohen nga ndryshimi i strukturës së tregut me pakicë, pasi sipas përkufizimit të këtij tregu secili operator celulare që është aktiv në treg është ofrues i vetëm i terminimit ët thirrjeve në rrjetin e tij. Dalja nga tregu e Plus Communication nuk ndikon në përfundimet për FNT të tre operatorëve të tjerë celularë për terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre individuale.

Duke marre ne konsiderate faktoret (argumentat) per FNT ne tregun perkates te terminimit thirrjeve, AKEP vlereson se tre operatoret celulare permbushin kriteret per fuqi te ndjeshme ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet e tyre celulare:

- **Sipermarresi Telekom Albania sh.a permbush kriteret per FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Telekom Albania.**
- **Sipermarresi Vodafone Albania sh.a permbush kriteret perFNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Vodafone Albania.**
- **Sipermarresi Albtelecom sh.a permbush kriteret perFNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Albtelecom.**

Kriteret e marra ne shqyrtim per FNT për terminimin e thirrjeve nuk kane ndryshuar dhe nuk pritet te ndryshojne te pakten ne nje periudhe afatmesme 2-3 vjecare, ne menyre qe te eliminojne aftesine ndikuese te operatoreve ne tregjet perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre individuale.

Në lidhje me masat rregulluese, AKEP bazuar në përfundimet e këtij version final të analizës së tregut gjykon që tre operatorët celularë të kenë detyrimet e mëposhtme për FNT për terminimin e thirrjeve:

- Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)
- Detyrimi i transparencës (Neni 40)
- Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42)
- Detyrimi për kontroll të tarifave dhe orientim në kosto (Neni 45)

Detyrimi i mos-diskriminimit per FNT ne terminimin e thirrjeve, do te vijoje te zbatohet sipas percaktimeve te kryera ne analizen e meparshme dhe perfshin edhe detyrimin e mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net për të tre operatorët celularë.
AKEP vlerëson se ekzistojnë kushtet që zbatimi i mases rregulluese të mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net të përfshihet në një diskutim më të gjerë, për shkak të lidhjes indirekte të kësaj mase me detyrimet për FNT në tregun me pakicë celular, ku ky detyrim mund të vendoset vetëm për operatorët që kanë dominancë apo FNT edhe në tregun përkatës me pakicë celular. AKEP gjykon që tre operatorët të vijojnë zbatimin e kësaj mase, ndërsa rishikimi i proporcinalitetit të saj për secilin operator do të kryhet në kuadër të analizës së tregut me pakicë celular dhe tregjeve të tjera të justifikuara për ndërhyrje ex-ante që do kryejë AKEP me këshillim publik në muajt në vijim.

AKEP gjykon se masa e rregullimit (kontrollit) te tarifave te terminimit te kater operatoreve me FNT eshte e nevojshme, pasi ne mungese te saj secili operator, qe eshte monopolist ne ofrimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e vet, do kishte stimujt per te aplikuar tarifa te larta terminimi ne dem te konkurrences dhe interesave te konsumatoreve.

<u>MTR për terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, përfshirë drejt numrave të portuar</u>

Bazuar në vlerësimin e kryer në këtë dokument final të analizës së tregut, përfshirë një vlerësim më të detajuar të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, AKEP gjykon të lërë të pandryshuar përkufizimin e tregut përkatës për terminimin e thirrjeve, pra që ai të përfshijë vetëm thirrjet kombëtare. Ndërkohë terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, nëse ai përbën një treg të vecantë përkatës (të ndryshëm apo të njëjtë me terminimin e thirrjeve kombëtare), si dhe për nevojën ose jo të rregullimit të tij, do të vlerësohet nga AKEP në procesin e ri të analizës së tregut celular, me pakicë dhe tregjet e tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante.

AKEP gjykon të heqë rregullin për barazimin e MTR të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar (kur këto përcillen nga operatori dhurues tek operatori marrës) me MTR kombëtare. Ky de-rregullim është në linjë me trajtimin rregullator të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, ku operatorët nuk kanë FNT që prej vitit 2012, si dhe me praktikat ndërkombëtare.

Rregullimi aktual i MTR të thirrjeve të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar (kur këto përcillen nga operatori dhurues tek operatori marrës) është kryer me vendimet për miratimin e ofertave referencë të operatorëve celularë (dhe fiks për analogji), dhe që ndryshimi të hyjë në fuqi do të duhet të ndryshohen oferta referencë të operatorëve për këto thirrje (përcaktimi barazimit të MTR të këtyre thirrjeve me MTR të thirrjeve kombëtare) sipas sipas përcaktimeve në ligjin 9918 dhe Rregullores së Akses dhe Interkoneksionit. AKEP njëkohësht do të përforcojë detyrimet e operatorëve ne Rregulloren e Portabilitetit për të përcjellë thirrjet hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar, kur këto thirrje shkojnë fillimisht tek operatori dhënës.

AKEP gjykon që masat rregulluese per FNT të përcaktuara në këtë dokument janë të arsyetuara, proprocionale me problemet e identifikuara dhe i shërbejnë objektivit rregullator të rritjes së konkurrencës në treg dhe përfitimeve të përdoruesve.

<u>Hapa të tjerë</u>

Duke reflektuar zhvillimet ne treg gjate vitit 2017, si konsolidimi i regut celular nga 4 në 3 operatorë, impakti i masave rregulluese dhe proporcinaliteti i tyre etj, AKEP me miratimimin e këtij dokumenti do të nisë dy procese të reja këshillimi publik:

- *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik nr.2.*
  Ky dokument i miratuar për këshillim publik me Vendim nr. 2700, datë 22. 12. 2016 të AKEP së bashku me përditësimet dhe ndryshimet e kryera pas këshillimit publik, do të hidhet përsëri në këshillim publik me afat 30 ditë (sipas nenit 57);
- *"Analizë e tregut celular: tregu me shumicë i aksesit dhe origjinimit, tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve nderkombetare dhe tregu me pakice i sherbimeve celulare-Keshillim Publik"*
  Ky dokument do të përfshijë ri-vlerësimin e AKEP për tregun me pakicë celulare dhe gjithë tregjet e tjera justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, përfshirë një diskutim më të gjerë për rishikimin ose jo të masës rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat me pakicë on-net/of-net dhe terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare. Procesi i këshillimit publik do jetë 2 muaj sipas nenit 34 të ligjit 9918.

II.Hyrje

II.1 Struktura e dokumentit

Struktura e dokumentit në pjesën në vijim është sa më poshtë:

- Kapitulli I, vijon me një pershkrim të bazes ligjore dhe nen-ligjore per analizen e tregut, të procesit të këshillimit publik të dy dokumentave të cituar si dhe konsolidimi tregut celular në fund të vitit 2017;
- Kapitulli III përmban një zhvillimet kryesore të tregut celular pas analizë 2014 duke u fokusuar në impaktin e masave rreguluese të analizë 2014 dhe ceshtje të tjerë të lidhura me terminimin e thirrjeve;
- Kapitulli IV përmban Analizën e tregjeve përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare, në lidhje me përkufizimin e tregjeve përkatëse dhe FNT për këto tregje për 2-3 vitet në vijim dhe cilët operatorë përcaktohen me FNT;
- Kapitulli V permban masat rregulluese që AKEP për sipërmarresit me FNT për terminimin e thirrjeve (sipas përfundimit në kapitullin IV), përfshirë vendosjen e detyrimit për rregullimin e tarifave të këtyre thirrjeve (MTR);
- Aneks 1 përmban përmbledhje të komenteve të palëve të interesuara dhe qëndrimin e AKEP për këto komente për dokumentin *"Analizë e tregut të shërbimeve celulare:Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik",* publikuar për këshillim publik më 7.12.2016

II.2 Kuadri ligjor dhe rregullator per percaktimin e sipermarresve me FNT dhe masat rregulluese

Ky seksion permban informacion ne lidhje me kuadrin ligjor dhe nen-ligjor per analizen e tregut, rolin e analizes se tregut dhe masave rregulluese, konceptin e dominances/FNT dhe lidhjet midis rregullimit ex-ante nga rregullatori sektorial dhe atij ex-post nga autoriteti i konkurrences.

Objektivat e Ligjit dhe kuadri rregullator

Ligji nr.9918, date 19.05.2008 "Per Komunikimet Elektronike ne Republiken e Shqiperise", i ndryshuar, (ne vijim Ligji 9918), ne nenin 1 te tij, percakton se qëllimi i ligjit është që nëpërmjet parimit të asnjanësisë teknologjike të promovojë konkurrencën dhe infrastrukturë efiçente në komunikimet elektronike dhe të garantojë shërbimet e duhura dhe të përshtatshme në territorin e Republikës së Shqipërisë.

Neni 7 i Ligjit 9918, Objektivat Rregullatore, percakton midis te tjerave se AKEP nxit konkurrencën efiçente për sigurimin e rrjeteve dhe të shërbimeve të komunikimeve elektronike, facilitetet shoqëruese dhe shërbimet e tjera për t'u krijuar mundësinë çdo kategorie përdoruesish të shërbimeve të komunikimeve elektronike, përfshirë edhe përdoruesit me aftësi të kufizuara, të

kenë përfitime maksimale nga aksesi në shërbimet e komunikimeve elektronike, në kuptimin e zgjedhjes së çmimit dhe cilësisë.

Kapitulli VI, Rregullimi i Konkurrences, permban percaktimet per rregullimin e konkurrences ne tregun e komunikimeve elektronike, dhe perfshin ndermjet te tjerave detyrimin e AKEP per kryerjen e analizes se tregut per vleresimin e konkurrences efektive dhe percaktimin e sipermarresve me fuqi te ndjeshme ne treg. Kreu VI, permban gjithashtu kriteret e perdorura nga AKEP per vleresimin e fuqise se ndjeshme ne treg, detyrimet/masat rregulluese ne rast te gjetjes se FNT.

Pika 4 e nenit 31, parashikon detyrimin per nje rregullore per analizen e tregjeve dhe percaktimin e FNT. AKEP me vendimin Nr.747, date 17.07.2009, ka miratuar Rregulloren per Analizen e Tregjeve (ne vijim referuara si Rregullorja), dhe me Vendimin nr.2342, date 31.07.2013 ka miratuar amendime te kesaj Rregulloreje. Rregullorja percakton midis te tjerave nje liste prej 7 tregje per t'u analizuar nga AKEP per FNT, si dhe detyrimin per te kryer testin e tre kritereve per tregjet qe nuk jane pjese e listes se tregjeve te rregullores ose e Rekomandimit ne fuqi te Komisionit Europian per tregjet perkatese te dyshuara per nderhyrje ex-ante ne sektorin e komunikimeve elektronike. Lista e tregjeve te perfshira ne rregullore eshte sipas rekomandimit te KE te vitit 2007, ndersa rekomandimi i fundit ne fuqi i KE eshte Rekomandimi 2014/710/EC i dates 9 Tetor 2014.

Ligji 9918 eshte ne linje me direktivat e KE te vitit 2003 dhe 2009 dhe metodologjia e analizes se tregjeve e percaktuar ne Ligj dhe ne Rregullore, percakton se AKEP duhet te marre ne konsiderate rekomandimet e Komisionit Europian dhe BEREC. Disa nga Rekomandimet dhe udhezimet e KE dhe BEREC (me pare ERG) te marra ne konsiderate nga AKEP ne pergatijen e ketij dokumenti jane si më poshtë:

- Udhëzimi i komisionit (europian) për analizën e tregut dhe vlerësimin e FNT (2002/C 165/03) sipas kuadrit rregullator për komunikimet elektronike, rrjetet dhe shërbimet të komunikimit elektronik (ne vijim referuar si Udhezimi i KE)[2]
- Dokumenti i rishikuar i ERG[3] per Qendrim te perbashket ne qasjen ndaj masave rregullatore te duhura ne kuadrin rregullator te komunikimeve elektronike.
- Rekomandimi i Komisionit, datë 9 Tetor 2014 për produktet dhe shërbimet përkatëse brenda sektorit të komunikimeve elektronike të rregulluara ex ante në përputhje me Direktivën 2002/21/EC të Parlamentit Europian dhe të Këshillit në një kuadër të përgjithshëm rregullator për rrjetet dhe shërbimet e komunikimit elektronik (2014/710/EC)
- Rekomandimi i Komisionit, datë 7 Maj 2009 për trajtimin rregullator të tarifave të terminimit në rrjete celulare dhe fikse në BE.
- Dokumenta te tjere te KE dhe BEREC sipas shenimeve perkatese.

[2] Official Journal of the European Communities C 165/7: "*Commission guidelines on market analysis and the assessment of significant market poëer under the Community regulatory frameëork for electronic communications netëorks and services (2002/C 165/03)*"

[3] ERG (06) 33 "*Revised ERG Common Positionon the approach to Appropriate remedies in the ECNS regulatory frameëork*" Final Version May 2006.

Analiza e tregut nga autoriteti rregullator dhe bashkepunimi me Autoritetin e Konkurrences

Sipas Nenit 38 të Ligjit Nr.9918, AKEP-i duhet të bashkëpunojë me Autoritetin e Konkurrencës. Gjithashtu AKEP dhe Autoriteti i Konkurrencës (AK) kanë nënshkruar një Memorandum Mirëkuptimi me datë 29.08.2007, ku midis të tjerave "Neni 6", parashikon bashkëpunimin midis dy autoriteteve per perkufizimin e tregut, përcaktimin e dominancës/FNT, masave rregulluese etj. Ky dokument paralelisht i'u dergua edhe AK per dhenien e komenteve perkatese. Komentet e AK jane perfshire ne Aneks 1 te ketij dokumenti.

Sic percaktohet ne aktet ligjore dhe nen-ligjore te komunikimeve elektronike ne Shqiperi dhe dokumentat e KE dhe BEREC, roli i analizes se tregut eshte te percaktoje nese tregu/tregjet perkates te analizuar jane apo tentojne te shkojne drejt konkurrences efektive dhe ne rast se jo percaktimin e operatorit/operatoreve me FNT dhe masat rregulluese ne tregun/tregjet perkatese qe cojne ne konkurrence efektive. Analiza e tregut bazohet fillimisht ne nje liste te tregjeve perkatese qe jane te justifikueshem/dyshuar per nderhyrje ex-ante, dhe bazuar ne parimet/kriteret e percaktuara per gjetjen e dominances sipas parimeve te legjislacionit per konkurrencen percaktohet operatori/operatoret me FNT ne treg. Megjithese analiza e tregut rregullatori sektorial bazohet ne parimet e konkurrences, roli i saj eshte i ndryshem nga analizat e AK per dominance dhe abuzim me dominacen. Analiza e tregut e rregulatorit sektorial bazohet ne te kaluaren, por vlereson dhe perspektiven e tregut dhe mundesise per FNT ne te ardhmen dhe merr masa ne rast se vlersohet se do kete dominance ne te ardhmen, pra nderhyrje ex-ante per te eliminuar problemet qe mund te ndodhin ne treg nga dominanca. Ndersa, AK ne rastet e vlersimit te abuzimit me dominancen merr ne konsiderate sjelljen dhe demin qe mund te kete shkaktuar dominanca e nje operatori ne treg ne te kaluaren. Pra problemet qe mund te kene ndodhur nga sjellja abuzive ne nje treg te caktuar ne te kaluaren, adresohen nga ligji dhe nderhyrjet e AK.

Udhezimi i KE per analizen e tregjeve paraqet ne menyre me te detajuar ngjashmerite dhe ndryshimet midis analizave te kryera nga rregullatori i komunikimeve elektronike ne lidhje me perkufizimin e tregut perkates dhe dominances dhe ato te kryera nga autoriteti i konkurrences per abuzim me dominance apo vleresime te bashkimeve te kompanive. Ne paragrafet 30[4] dhe 31[5] te ketij udhezimi KE citon nder te tjera se percaktimi me FNT i nje sipermarresi ne rregullimin ex-ante nuk nenkupton automatikisht se ai eshte me pozite dominuese apo qe ka abuzuar me poziten

[4] *The designation of an undertaking as having SMP in a market identified for the purpose of ex-ante regulation does not automatically imply that this undertaking is also dominant for the purpose of Article 82 EC Treaty or similar national provisions. Moreover, the SMP designation has no bearing on ëhether that undertaking has committed an abuse of a dominant position ëithin the meaning of Article 82 of the EC Treaty or national competition laës. It merely implies that, from a structural perspective, and in the short to medium term, the operator has and ëill have, on the relevant market identified, sufficient market poër to behave to an appreciable extent independently of competitors, customers, and ultimately consumers, and this, solely for purposes of Article 14 of the frameëork Directive.*

[5] *In practice, it cannot be excluded that parallel procedures under ex-ante regulation and competition laë may arise ëith respect to different kinds of problems in relevant markets (15). Competition authorities may therefore carry out their oën market analysis and impose appropriate competition laë remedies alongside any sector specific measures applied by NRAs. Hoëever, it must be noted that such simultaneous application of remedies by different regulators ëould address different problems in such markets. Ex-ante obligations imposed by NRAs on undertakings ëith SMP aim to fulfil the specific objectives set out in the relevant directives, ëhereas competition laë remedies aim to sanction agreements or abusive behaviour ëhich restrict or distort competition in the relevant market.*

dominuese sipas legjislacionit te konkurrences, si dhe ne praktike mund te ndodhe qe dy autoritetet (rregullatore dhe i konkurrences) te kryejne procedura paralele per te adresuar probleme te ndryshme ne tregjet perkates. Megjithate, KE thekson se ne te tilla raste detyrimet ex-ante te rregullatorit per FNT synojne te permbushin objektivat e direktivave (ligjit) ndersa masat e autoritetit te konkurrences synojne te sanksionojne marreveshje ose sjellje abuzive te cilat kufizojne ose shtremberojne konkurrencen.

Perkufizimi i tregut perkates

Ne kuader te analizave te kryera nga nje rregullator per qellime te analizes se konkurrences efektive dhe percaktimit te sipermarresit/sipermarresve me FNT, analiza e nje tregu perkates fillon me shqyrtimin e produkteve dhe sherbimeve qe konsiderohen te jene pjese e te njejtit treg.

Sic eshte cituar ne Analizat e tregut te meparshme AKEP ne lidhje me perkufizimin e tregut perkates, perdor perkufizimin e dhene ne nenin 3, pika 7 te Ligjit nr.9121, date 28.7.2003 "Per Mbrojtjen e Konkurrences" i ndryshuar:

***Treg perkates**- jane produktet qe vleresohen si te zevendesueshme nga konsumatoret ose klientet e tyre, per sa u perket karakteristikave, çmimit dhe funksionit te tyre dhe qe ofrohen ose kerkohen nga ndermarrjet ne nje zone gjeografike me kushte te njejta konkurrence, zone kjo e cila veçohet nga zonat e tjera kufizuese.*

Ky perkufizim i Ligjit nr.9121, date 28.7.2003 "Per Mbrojtjen e Konkurrences" i ndryshuar, eshte i ngjashem dhe ne linje me perkufizmin e dhene ne Udhezimin e KE, pika 44 [6], udhezim i perdorur nga AKEP (ERT) ne te gjitha analizat e meparshme. Per kete arsye si dhe duke qene se udhezimi i KE, eshte pjese e dokumentave te KE te referuara ne Rregullore per analizen e tregut, AKEP ne kete Analize perdor te njejten metodologji per percaktimin e produkteve/sherbimeve qe jane pjese e te njejtit treg perkates, si dhe ne Analizat e tjera te tregut, sic eshte shtjelluar dhe ne paragrafet ne vijim.

Perkufizimi i tregut per nje produkt/sherbim merr parasysh efektin e zevendesueshmerise se produktit/sherbimit (ne anen e kerkeses dhe ofertes), si edhe dimensionin gjeografik. Nje instrument ndihmes qe perdoret per identifikimin e tregjeve eshte parimi i monopolistit hipotetik.

Parimi i monopolistit hipotetik

Nje produkt konsiderohet te perbeje nje treg me vete nese "monopolisti" (hipotetik) qe ofron produktin mund te rrise çmimin e ketij produkti per nje periudhe kohe jo tranzitore dhe te mos kete renie ne shitje deri ne nivelin qe kjo te jete jo- fitimprurese. Pra, rritja e çmimit duhet te jete fitimprurese dhe e qendrueshme-monopolisti te kete aftesine te mbaje çmimin mbi nivelin konkurrues.

Testi i monopolistit hipotetik kryhet per te analizuar produktet/sherbimet te cilat mund te bejne pjese ne te njejtin treg duke marre ne konsiderate efektin e zevendesueshmerise se produkteve ne

[6] According to settled case-laë, the relevant product/service market comprises all those products or services that are sufficiently interchangeable or substitutable, not only in terms of their objective characteristics, by virtue of ëhich they are particularly suitable for satisfying the constant needs of consumers, their prices or their intended use, but also in terms of the conditions of competition and/or the structure of supply and demand on the market in question (32). Products or services ëhich are only to a small, or relative degree interchangeable ëith each other do not form part of the same market (33).NRAs should thus commence the exercise of defining the relevant product or service market by grouping together products or services that are used by consumers for the same purposes (end use).

anen e kerkeses dhe/ose ofertes. Nese monopolisti perballet me kufizime nga ana e kerkeses- konsumatoret do te zhvendosen drejt konsumit te nje produkti tjeter, qe do ishte zevendesues dhe, nga ana e ofruesve- ofrues te tjere do te futeshin ne kete treg per te ofruar produktin me çmim dhe perfitim te larte, atehere produktet e tjera qe jane zevendesues te ngushte te produktit te analizuar duhet te perfshihen ne kete treg.

Zevendesimi ne anen e kerkeses

Nese nje subjekt, qe eshte monopol ne ofrimin e nje produkti/sherbimi, do te rriste çmimin e ketij produkti, çfare mundesish kane konsumatoret te zevendesojne perdorimin e ketij produkti me nje tjeter ?

Produkti/sherbimi qe analizohet krahasohet me produkte te tjere, nese ato mund te zevendesohen nga ana e konsumatorit. Nese konsumatoret mund te zevendesojne produktin e ofruar nga monopolisti hipotetik me nje produkt apo produkte te tjera, keto te fundit duhet te perfshihen ne perkufizimin e tregut perkates.

Zevendesimi ne anen e ofertes

Nese monopolisti hipotetik do te rriste çmimin e produktit/sherbimit per nje periudhe kohe jo tranzitore, a do te kishte presion nga ofrues te tjere te mundshem te ketij sherbimi? Operatore te tjere, te cilet nuk e ofrojne sherbimin ne fjale, mund te zhvendosin burimet e tyre ne drejtim te ofrimit te ketij sherbimi.

Ne zevendesimin ne anen e ofertes duhet te merren parasysh vetem operatoret, te cilet mund te zhvendosin burimet e tyre drejt ofrimit te sherbimit te marre ne konsiderate, per nje kohe te shkurter dhe pa kosto te larta te pakthyeshme. Pra, operatore te rinj qe nuk jane ne treg nuk mund te merren parasysh, pasi reagimi i tyre ndaj nje rritjeje te çmimit te produktit nuk do te ishte i shpejte (ne periudhe afatshkurter) por do te kerkonte kohe per investime kapitale qe kerkojne nje periudhe afatgjate. Ofruesit e mundshem jane operatore qe ofrojne sherbime te tjera dhe lehtesisht per nje periudhe kohe te shkurter mund te prodhojne edhe produktin, çmimi i te cilit eshte rritur.

Efekti i operatoreve te rinj ne treg, qe duhet te kryejne investime kapitale, merret ne konsiderate vetem ne analizen e fuqise se ndjeshme ne treg, pra te konkurrences se mundshme qe keta operatore mund te ushtrojne.

Nje faktor tjeter qe merret ne konsiderate ne perkufizimin e tregut perkates eshte nese ekzistojne kufizime te perbashketa ne tarifim (common pricing constraints) midis klienteve, sherbimeve apo zonave te ndryshme. Kjo do te thote qe operatori te mos jete i pavarur ne tarifimin e sherbimeve te ndryshme: s'ka mundesi te rrise çmimin e nje sherbimi pa reduktuar çmimin e nje sherbimi tjeter, i cili ne vetevete nuk eshte zevendesues per sherbimin tjeter.

<u>Fuqia e Ndjeshme ne Treg dhe masat rregulluese</u>

Pekufizimi i FNT eshte dhene ne nenin 33 te ligjit:

Një sipërmarrës vlerësohet me fuqi të ndjeshme në treg nëse, i vetëm, apo së bashku me të tjerë, zotëron një pozitë të tillë ekonomike, që i mundëson një zgjerim të ndjeshëm, pavarësisht nga konkurrentët, klientët apo përdoruesit fundorë.

Ky perkufzimi eshte pothuajse i njejte me perkufizimin e Direktives Kuader te KE 2002, neni 14[7] (EC 2002 Frameëork Directive).

Neni 33 i Ligjit percakton gjithashtu kriteret kryesore qe duhet merren ne konsiderate per analizen per FNT, duke bere nje ndarje per rastet kur ne treg dyshohet per nje sipermarres me FNT, qe do te thote dominance individuale, dhe per raste kur dyshohet per me shume se nje sipermarres me FNT apo dominance e bashkuar. Perkufizimi i dominances se bashkuar i dhene ne nenin 33 eshte si vijon:

Dy ose më shumë sipërmarrës vlerësohen se kanë një pozitë zotëruese nëse edhe në mungesë të lidhjeve strukturore apo të lidhjeve të tjera, veprojnë në treg në një strukturë dhe mënyrë të tillë, e cilatë çon në një sjellje të bashkërenduar, në mënyrë të pavarur nga konkurrentët, klientët ose përdoruesit.

Per percaktimin e FNT, dominace individuale apo e bashkuar, sic theksohet dhe ne pikat 79 dhe 98 te Udhezimit te KE, kriteret e perdorur duhen marre te gjithe ne konsiderate dhe ne kombinim me njeri tjetrin dhe jo ne menyre te vecante per secilin kriter me vete, pasi evidenca e kritereve te vecante mund te mos jete percaktuese e FNT.

Analiza per FNT eshte nje analize e cila merr ne konsiderate zhvillimet e kaluara dhe njekohesisht tendencen per te ardhmen (forward looking), pasi mungesa e konkurrences ne te kaluaren nuk do te thote qe nje treg nuk ka tendence per te qene ne konkurrence ne te ardhmen. Ne kete menyre Analiza krahas shqyrtimit te kritereve per vleresimin e konkurrences efektive ne treg ne te kaluaren, ben vleresin se si pritet te evoluoje tregu ne te ardhmen. Analiza kryhet per te shqyrtuar nese nje treg perkates vleresohet te jete ne konkurrence efektive ne nje periudhe te pakten 2 vjecare, dhe mungesa e konkurrences efektive ne nje treg perkates te justifikueshem per nderhyrje ex-ante eshte e barazvlefshme me ekzistencen e fuqise se ndjeshme ne treg, prej nje ose me shume sipermarresish.

Ekzistenca e FNT do te te thote qe ne treg ka probleme te cilat identifikohen dhe ne baze te problemeve te evidentuara, propozohet marrja masave rregulluese apo detyrimeve per tu zbatuar nga sipermarresi/sipermarresit me FNT. AKEP ne baze te nenit 34, ka detyrimin qe ne rast te gjetjes se FNT ne nje treg perkates te vendose nje disa apo te gjitha detyrimet e cilesuara ne nenet 39-45 dhe neni 56 te Ligjit. Vendosja e detyrimeve/masave rregulluese per FNT duhet te marre ne konsiderate objektivat rregullatore te percaktuar ne Ligj.

Nese nga analiza arrihet ne perfundimin se tregu perkates eshte ne konkurrence efektive, pra nuk ka FNT, atehere AKEP nuk vendos detyrime dhe ne rast se ndaj sipermarresve jane vendosur detyrime (per shkak te statusit te meparshem me FNT) atehere AKEP i heq keto detyrime duke percaktuar dhe nje afat kohor jo me te gjate se 6 muaj per berjen efektive te tyre. Ky percaktim aplikohet edhe per tregjet e analizuara, por qe nuk permbushin testin e tre kritereve per nevojen per nderhyrje ex-ante.

[7] *'an undertaking shall be deemed to have significant market poër if, either individually or jointly ëith others, it enjoys a position equivalent to dominance, that is to say a position of economic strength affording it the poër to behave to an appreciable extent independently of competitors customers and ultimately consumers"*

II.3 Procesi i këshillimit publik dhe konsolidimi i tregut celular

AKEP me vendimin Nr.2699, datë 1.12.2016, miratoi nxjerrjen në këshillim publik të dokumentit *"Analizë e tregut të shërbimeve celulare:Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik*" dhe me Vendimin nr. 2700, datë 22.12.2016, miratoi nxjerrjen në këshillim publik të dokumentit *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"*.

Dokumenti *"Analizë e tregut të shërbimeve celulare: Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik*" përmbante analizën e tregut përkatës me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare dhe propozimet e AKEP për operatorët me FNT dhe masat rregulluese për FNT për katër operatorët celularë. Ky dokument përmbante dhe një analizë të detajuar të tregut me pakicë celular duke evidentuar ecurinë e tij në vitet e fundit në lidhje me numrin e pajtimtarëve të shërbimeve celulare, përfitimet e tyre nga përdorimi i këtyre shërbimeve, tarifat dhe probleme të evidentuara në lidhje me tarifat celulare me pakicë, tregues financiarë të kompanive celulare dhe strukturë/pjesët e tregut etj., si dhe pritshmëritë e AKEP për ecurinë e tregut me pakicë të shërbimeve celulare në vitet e ardhme. Ndërsa dokumenti *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"*, përmbante propozimet e AKEP për metodën e rregullimit të tarifës së terminimit të thirrjeve në rrjetet e katër operatorëve celularë Telekom Albania, Vodafone Albania, Albtelecom dhe Plus Communication, të cilët sipas dokumentit të Analizës së tregut të nxjerrë në këshillim publik propozoheshin si sipërmarrës me FNT për terminimin e thirrjeve në rrjetet individuale të tyre, duke përfshirë dhe propozimin për vendosjen e masës rregulluese të kontrollit dhe rregullimit të tarifave me shumicë të terminimit nga AKEP.

Këshillimi publik për të dy dokumentat perfundonte me 7.02.2017 dhe kjo perudhë u zgjat pas pranimit të kërkesës së Vodafone Albania për shtyrje të procesit për shkak të negociatave midis operatorëve celularë për transferimin e radio-frekuancave të operatorit Plus Communication, cka pritej të sillte dhe një ndryshim në strukturën e tregut celular si dhe në qëndrimet e operatorëve celularë për dokumentat e nxjerrë në këshillim publik nga AKEP.

Procesi i transferimit të frekuencave të sipërmarrësit Plus Communication përfundoi me miratimin nga AKEP dhe Autoriteti i Konkurrences (AK) të kërkesës së këtij sipërmarrësi dhe sipërmarrsve të tjerë të përfshirë në proces.

AKEP miratoi këtë proces me Vendimet e mëposhtëme:

- Vendim Nr.20, datë 13.11.2017 Për "Dhënien paraprakisht të miratimit për transferimin e të drejtave të përdorimit të frekuencave të sipërmarrësit Plus Communications Sh.a., tek sipërmarrësit Telekom Albania Sh.a., dhe Vodafone Albania Sh.a."
- Vendim Nr.21, datë 01.12.2017 Mbi "Dhënien e Autorizimeve individuale, rrjedhojë e përfundimit të procedurës së miratimit paraprak të transferimit të të drejtave të përdorimit të frekuencave të sipërmarrësit Plus Communication Sh.a tek Sipërmarrësi Vodafone Albania Sh.a."
- Vendim Nr.22, datë 01.12.2017 Mbi "Dhënien e Autorizimeve individuale, rrjedhojë e përfundimit të procedurës së miratimit paraprak të transferimit të të drejtave të përdorimit të frekuencave të sipërmarrësit Plus Communication Sh.a tek Sipërmarrësi Telekom Albania Sh.a."

AK miratoi transaksionet me vendimet e mëposhtme:

- Vendim Nr. 484, Datë 23.11.2017 Për "Autorizimin e përqendrimit të realizuar nëpërmjet transferimit të ½ të spektrit të ndërmarrjes Plus Communication Sha tek Vodafone Albania Sha "

- Vendim Nr. 485, Datë 23.11.2017 Për "Autorizimin e përqendrimit të realizuar nëpërmjet transferimit të ½ të spektrit të ndërmarrjes Plus Communication Sha tek Telekom Albania Sha"

Transaksionet e mësipërme përfshinë transferimin e të drejtave të përdorimit të frekuencave që dispononte sipas autorizimeve individuale përkatëse sipërmarrësi Plus Communication sh.a në brezat 900/1800/1900/2100 MHz tek sipërmarrësit Vodafone Albania sh.a dhe Telekom Albania sh.a. Plus transferoi të gjithë spektrin e frekuencave në brezat e cituar në mënyrë të barabartë tek dy operatorët e tjerë celularë, Vodafone Albania dhe Telekom Albania, dhe ky transferim u reflektua në autorizimet individuale të këtyre operatorëve për radiofrekuenca sipas vendimeve të mësipërme të AKEP. Pjesë e këtij procesi ishte edhe Albtelecom, i cili megjithëse nuk përfitoi frekuenca nga transferimi, shprehu dakortësinë për procesin si dhe për marrveshjet që palët nënëshkruan për pagesat për tarifat e terminimit të aplikueshme në rrjetin Plus nga data 1.04.2015 e në vijim dhe zgjidhjen me dakortësi të proceseve gjyqësore midis Plus dhe tre operatorëvë të tjerë celularë.

Në bazë të vendimeve të AKEP, transferimi i radiofrekeuncave u bë efektiv më datën 1.01.2018, dhe prej kësaj date Plus Communication nuk ofron më shërbime rrjeti celular. Gjatë muajit Dhjetor 2017, pajtimtarët e rrjetit Plus që zotëronin numër celulare me kod 067, 068 dhe 069 mund të kryenin portim të numrit në një prej operatorëve të tjerë celulare sipas preferencës së tyre, ndërsa nga data 1.01.2018 këta numra i kaluan operatorvëe dhënës fillestare apo që zotërojnë kodet përkatëse, Albtelecom, Telekom Albania dhe Vodafone Albania përkatësisht. Ndërkohë për shkak të mos-gjetjes së zgjidhjes teknike dhe komerciale, të gjithë numrat me kod 066 kaluan në administrimin e AKEP, si burime të fundme natyrore, duke filluar nga data 1.01.2018.

Marrveshjet për transferim frekuencash midis tre operatorëve (nga Plus Communication tek Vodafone Albania dhe Telekom Albania), pas miratimit nga AKEP të kërkesave të operatorëve përkatës për transferim të frekuencave dhe autorizimit nga AK të përqëndrimit të realizuar nga transferimi, çuan në ndryshim të strukturës së tregut nga data 1.01.2018, apo konsolidim të tregut nga 4 në 3 operatorë celularë.

Pra nga data 1.01.2018 në Shqipëri ofrojnë rrjete dhe shërbime celulare 3 sipërmarrës: Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom. Ky ndryshim strukture tregu con në ndryshime të pritshmërive të AKEP për ecurinë dhe konkurrencën në tregun me pakicë dhe sic kanë cituar edhe vet operatorët celularë në qëndrimet e tyre për dokumentin e analizës së tregut të publikuar nga AKEP në Dhjetor 2016.

AKEP me shkresën nr.2285 prot., datë 16.12.2017 i kërkoi operatorëve celularë Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom që në vijim të përfundimit të procesit të konsolidimit të tregut celular, brenda datës 15.01.2018, të depozitojnë komentet finale në lidhje me dokumentat *"Analizë e tregut të shërbimeve celulare: Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale*

celulare – Këshillim Publik"[8] dhe *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"*[9] , të nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016.

Gjithashtu AKEP në vijim prioritetit strategjik nr.2.3 dhe veprimeve specifike 17 dhe 18 të dokumentit "*Strategjia dhe Plani i Veprimit të AKEP për vitin 2018*", miratuar me Vendimin e Këshillit Drejtues nr.29, datë 29.12.2017, me shkresën Nr. 69 Prot., datë 09.01.2018, u kërkoi tre operatorëvë celularë dhe Albtelecom (fiks) informacion në lidhje me terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në rrjetet celulare/fikse. Megjithëse terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare është de-rregulluar prej vitit 2012, AKEP gjykon të rëndësishme që të vlerësojë impaktin e sjelljes së operatorëve celularë për këtë shërbim në tregun me pakicë celular dhe masat rregulluese për terminimin e thirrjeve në rrjetet celulare, që janë objekt i këtij dokumenti. Informacioni i marrë prej operatorëve për këtë kërkesë të AKEP është përfshirë në këtë dokument në një seksion të vecantë, duke ruajtur njëkohësisht konfidencialitetin e të dhënave që konsiderohen se përbëjnë sekret tregtar për palët.

Komentet e të gjitha palëve të interesuara për dokumentin e nxjerrë në këshillim publik dhe qëndrimi i AKEP për komentet janë përfshirë në Aneks 1të këtij dokumenti.

II.4 Ofruesit e rrjeteve/shërbimeve dhe terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare

Bazuar ne Ligjin 9918, sipermarresit qe ofrojne rrjete dhe sherbimeve celulare jane te regjistruar se pari ne Regjistrin e Autorizimeve te Pergjithshme per keto sherbime, dhe ne rast te nevojes se perdorimit burimeve te fundme te ralla si frekuenca dhe numeracion per te ofruar keto sherbime, pajisen me autorizim individual per keto burime te fundme, sipas procedurave te ligjore dhe nen-ligjore. Në sektorin e rrjeteve dhe sherbimeve celulare deri më 31.12.2017 ushtronin veprimtarinë e tyre si ofrues te sherbimeve/rrjeteve celulare katër sipërmarrës:

- Telekom Albania sh.a (me pare Albanian Mobile Communications sh.a)
- Vodafone Albania sh.a
- Albtelecom sh.a
- Plus Communication sh.a

Ne vijim të tranzaksioneve midis operatorëve celularë për transferim të frekuencave nga sipërmarrsi Plus Communications tek Vodafone Albania dhe Telekom Albania, dhe miratimin e tyre nga AKEP dhe AK, duke filluar nga data 1.01.2018 në treg ofrojnë sherbime/rrjete celulare tre sipërmarrës:

- Telekom Albania sh.a

[8] Miratuar me Vendimin Nr.2699, datë 1.12.2016, për "*Miratimin për Këshillim Publik të Dokumentit: Analizë e tregut të shërbimeve celulare: Tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare – Këshillim Publik*"

[9] Vendim nr. 2700, datë 22. 12. 2016 për "*Miratimin për Këshillim Publik të Dokumentit: Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik*"

- Vodafone Albania sh.a
- Albtelecom sh.a

Operatori Albanian Mobile Communications (AMC) është licensuar si operator publik kombetar i telefonise celulare ne vitin 1996 dhe ka funksionuar si kompani shteterore deri ne Shtator te vitit 2000, kur u krye privatizimi i 85 per qind te aksioneve[10], pjese e cila u ble nga Cosmote Group[11], operatori celular ne Greqi, e cila eshte vete pjese e grupit OTE, operatorit incumbent në Greqi. Ministria e Ekonomise Tregtise dhe Energjetikes zoteroi rreth 12.6% të aksioneve të Telekom Albania Sh.a, deri ne vitin 2008, kur u krye dhe shitja e kesaj pjese Cosmote Group. Afersisht 2.4% te aksioneve zoteroheshin nga aksionere te vegjel (punonjes te AMC ne kohen e privatizimit) te cilat me pas jane blere nga Cosmote Group. Deutsche Telekom është aksioneri më i madhe i OTE. Në Korrik 2015, Albanian Mobile Communications ndryshoi emrin në Telekom Albania.

Operatori Vodafone Albania është licensuar si operatori i dytë kombëtar i sherbimit celular në Shqiperi më 9 Qershor 2001. Aksioneret e Vodafone Albania jane Vodafone Europe B.V[12]. dhe Vodafone Panafon International Holding B.V, te cilët zoterojne secili 50 përqind te aksioneve. Në 3 Gusht 2001 Vodafone Albania filloi ofrimin e shërbimeve të saj GSM në Shqipëri.

Operatori Albtelecom është licensuar si operatori i trete kombetar i sherbimit celular ne Shqiperi me 1 Mars 2004. Licensa i eshte dhene Albtelecom si pjese e paketes se privatizimit te kësaj kompanie, proces i cili perfundoi ne vitin 2007. Operatori Eagle Mobile filloi ofrimin e sherbimeve celulare ne Mars 2008 nën emrin . Eagle Mobile sh.a ka funksionuar si kompani me vehte me 100% pronesi te Albtelecom sh.a deri me 31.01.2013, duke u perthithur me pas nga Albtelecom sh.a.[13] Pas bashkimit te dy kompanive Albtelecom ofron sherbime te rrjetit fiks dhe celular. Albtelecom sh.a ka si aksioner kryesor Cetel Telekom Iletisim Sanayi Ve Ticaret[14] me 76% të aksioneve.

Operatori Plus Communication (me pare Mobile 4 Al) ishte operatori i katërt celular, të cilit i'u akordua autorizimi individual nga AKEP me date 26.06.2009, për përdorim të frekuencave në brezat 900/ dhe 1800 MHz. Autorizimi individual iu dha konsorciumit të perfaqesuar nga Poste Telekomunikacioni i Kosoves (PTK) në bazë të Ligjit nr.10118, date 23.04.2009 "Për dhënien e së drejtës së përdorimit, për 15 vjet, në brezin e frekuencave E-GSM dhe GSM 1800, bashkimit të ofertuesve, përfaqesuar nga Postë Telekomunikacioni i Kosovës Sh.a., sipas procedurës "Tender i hapur ndërkombëtar", i datës 20.02.2009". Plus Communication filloi ofrimin e sherbimeve te telefonise se levizshme ne fund te muajit Nentor 2010 dhe ishte aktiv në treg deri më 31.12.2017.

Licensat/autorizimet fillestare te operatoreve te rrjeteve celulare kane qene per perdorim te brezave 900 dhe 1800 MHz dhe ofrim te sherbimeve celulare ne standardin GSM me afat 15 vjet nga dhenia e tyre. Prej vitit 2010 AKEP ka kryer nje numer te konsiderueshem procedurash

[10] Kontrata e shitjes se aksioneve te Telekom Albania, eshte ratifikuar ne Kuvendin e Republikes se Shqiperise me Ligjin nr. 8660, date 18.09.2000.

[11] Cosmote Mobile Telecommunications S.A. zoteron 99.76 % të Telekom Albania, sipas informacionit te marre në në ëëë.qkr.gov.al në datën 13/07/2016

[12] Sipas informacionit te marrë në www.qkr.gov.al në datën 13/07/2016

[13]Perthithja e Eagle Mobile sh.a nga Albtelecom sh.a.sipas legjislacionit ne fuqi eshte miratuar paraprakisht nga Autoriteti i Konkurrences dhe AKEP me VKD nr. .2270, datë 13.02.2013, ka miratuar kalimin e të gjitha te drejtave dhe detyrimeve të caktuara me pare Eagle Mobile sh.a. tek sipermarresi Albtelecom sh.a.

[14] Sipas informacionit te marrë në ëëë.qkr.gov.al në datën 13/07/2016

konkurruese[15] per te alokuar sasi spektri edhe ne brezat 1900/2100 MHz (per perdorim te frekuenceve sipas standardit UMTS-sherbime 3G) dhe 2500/2600 MHz (per perdorim te frekuenceve sipas standardit LTE-4G). Ne vitin 2015 AKEP finalizoi procesin e heqjes se kufizimeve teknologjike ne perdorimin e brezave te frekuencave te operatoreve te rrjeteve celulare, duke mundesuar perdorimin e te gjithe spektrit ne dispozicion te operatoreve celulare per sherbime te gjenerates se katert (4G) apo standardi LTE. E drejta e përdorimit të spektrit pa kufizim teknologjik dhe shfrytëzimi i spektrit pa kufizime filloi nga data 01.09.2015. Shërbimet bazuar në standardet GSM (2G) dhe UMTS (3G) ofrohen nga te kater operatoret, ndersa ne standardin LTE (4G), ofrohen nga Vodafone Albania, Telekom Albania dhe Albtelecom (Eagle Mobile).

Me mbarimin e afateve te autorizimeve individuale per brezat 900/1800 MHz te Telekom Albania dhe Vodafone Albania te leshuara si licensa ne vitet 2000 dhe 2001, AKEP ne vitet 2015 dhe 2016, pas procedurave perkatese ligjore, miratoi rinovimin e ketyre Autorizimeve Individuale per nje kohezgjatje tjeter prej 15 vitesh.

[15] Procedurat jane kryer sipas akteve lighjore dhe nen-ligjore ne fuqi, dhe ato kane qene konkurruese dhe te gjithe operatoret celulare kane pasur te drejte pjesemarrje. Ne disa procedura jane perjashtuar nga pjesmarrja operatoret qe kane pasur tashme te drejte perdorimi ne brezin e alokuar dhe/ose operatori qe nuk ka pasur te drejte me pare ka pasur perparesi ne fitimin e te drejtes.

III. Zhvillimet e tregut dhe impakti i masave rregulluese të Analizës së tregut 2014

Dokumenti i Analizës së tregut celular i nxjerrë në këshillim publik përmbante një panorame te tregut celular dhe zhvillimeve te tij ne terma te ofruesve, perdoruesve te sherbimeve celulare dhe perfitimeve te tyre per perdorimin dhe tarifat, konkurrencen ne treg etj. Analiza permbante edhe krahasim te disa treguesve kryesore te tregut ne Shqiperi me vende te tjera, BE dhe rajon. Analiza e tregut me pakicë u fokusua gjithashtu ne impaktin qe kane pasur masat rregullatore per terminimin e thirrjeve te vendosura nga analiza e fundit ne tregun me pakice celular. Ne kapitullin V, të Analizës së tregut të nxjerrë në këshillim publik AKEP paraqiste edhe konkluzionet e analizes se tregut me pakice dhe pritshmerite per kete treg ne vitet ne vijim ne presence te masave rregulluese te propozuara per tregun me shumice te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare (Kapitulli IV).

Sic është cituar në pjesën e Hyrjes së këtij dokumenti, gjatë kësaj periudhe, nga koha e nxjerrjes në këshillim publik të dokumentit të Analizës së tregut (Dhjetor 2016) dhe miratimit të këtij versioni final (Janar 2018), me daljen nga tregu të Plus Communication nga data 1.01.2018, tregu ka përjetuar një ndryshim i rëndësishëm strukturor, i cili ka ndikim në pritshmëritë e AKEP për ecurinë e tregut me pakicë celular në të ardhmen.

AKEP gjykon se për të vlerësuar më mirë efektet e daljes nga tregu të Plus në strukturën e tregut me pakicë celular si dhe në të gjitha tregjet e tjera përkatës të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, duhet të kryhet një analizë të vecantë tregu. Për këtë AKEP do të kryejë një proces tjetër këshillimi public në muajt në vijim për këto tregje të tjera. Për këtë arsye, analiza së tregut me pakicë të nxjerrë në këshillim publik, përfshirë arsyet për mos-aplikim të testit të 3 kritereve në dokumentin e nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016, nuk janë përfshirë në këtë dokument final, pasi do jenë pjesë e dokumentit tjetër të vecantë të analizës së tregut me pakicë, dhe tregjeve të tjera me shumicë që mund të konsiderohen të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në Ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

III.1 Analiza e tregut celular 2014

AKEP bazuar në Ligjin 9918 (nenet 31 e në vijim, të Kreut VI mbi Rregullimin e konkurrencës), Rregulloren për Analizën e Tregut[16], gjatë vitit 2014 kreu procedurën e analizës së tregut celular, në përfundim të së cilës u miratuan vendimet e mëposhtëme:

1. Vendimi nr. 2522, datë 06.11.2014, për "*Miratimin e Dokumentit: Analizë e tregut celular: tregjet me shumicë të terminimit dhe tregu me pakice te sherbimeve publike në rrjetet e telefonisë së sipërmarrësit Vodafone Albania Sh.a., me Fuqi të Ndjeshme në Treg për terminimin e thirrjeve në rrjetin publik telefonik të lëvizshëm Vodafone Albania dhe vendosjen e masave rregulluese*"
2. Vendimi nr. 2524, datë 06.11.2014 për "*Përcaktimin e sipërmarrësit Vodafone Albania Sh.a., me Fuqi të Ndjeshme në Treg për terminimin e thirrjeve në rrjetin publik telefonik të lëvizshëm Vodafone Albania dhe vendosjen e masave rregulluese*"
3. Vendimi nr. 2524, datë 06.11.2014 për "*Përcaktimin e sipërmarrësit Plus Communication Sh.a., me Fuqi të Ndjeshme në Treg për terminimin e thirrjeve në rrjetin publik telefonik të lëvizshëm Plus Communication dhe vendosjen e masave rregulluese*"
4. Vendimi nr. 2525, datë 06.11.2014 për "*Përcaktimin e sipërmarrësit Albanian Mobile Communications[17] Sh.a., me Fuqi të Ndjeshme në Treg për terminimin e thirrjeve në rrjetin publik telefonik të lëvizshëm Albanian Mobile Communications dhe vendosjen e masave rregulluese*"
5. Vendimi nr. 2526, datë 06.11.2014 për **"***Përcaktimin e sipërmarrësit Albtelecom Sh.a., me Fuqi të Ndjeshme në Treg për terminimin e thirrjeve në rrjetin publik telefonik të lëvizshëm Albtelecom dhe vendosjen e masave rregulluese***"**

Në vijim të ankimeve administrative, AKEP me Vendimet 2542-2546, datë 13.03.2015 në bazë të trajtuimit të anskimeve administrative kreu disa ndryshime në vendimet e mesipërme. Ne lidhje me detyrimet per FNT, AKEP vendosi qe te kater operatoret te vazhdojne te kene detyrimet e percaktuara ne ligjin 9918:

- Mosdiskriminimi (neni 39),
- Transparenca (neni 40),
- Dhenie Akses dhe Interkoneksion dhe perdorimi i perbashket i faciliteteve te rrjetit (neni 42),
- Kontrolli i tarifave dhe sistemi i mbajtjes se llogarive(neni 45)

Bazuar ne rekomandimet e AK nepermjet Vendimit nr.303, datë 16.01.2014, si dhe problematiken e evidentuar te diskriminimit te tarifave te thirrjeve on-net/off-net, AKEP ne analize 2014 i kushtoi vemendje te vecante ndikimit te ketij fenomeni ne konkurrencen afat-gjate ne tregun celular duke vendosur masa shtese rregulluese ne lidhje me detyrimin e mos-diskriminimit. AKEP vendosi nder te tjera qe secili sipermarrës rrjeti celular ndalohet të aplikojë tarifa në nivel me pakicë që kanë efekt diskriminues për sipërmarësit e rrjeteve të tjera celulare kombëtare:

1) tarifat e thirrjeve drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare nuk duhet të jenë më të larta se tarifat e thirrjeve brenda rrjetit;

2) Sasia e minutave brenda rrjetit të përfshira në oferta/pagesë fikse të paketave tarifore nuk duhet të jetë më e madhe se sasia e minutave drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare;

[16] "Rregullore per Analizen e Tregut" miratuar me Vendimin nr. 747, datë 17.07.2009, të Keshillit Drejtues të AKEP, ndryshuar me VKD nr.2342, datë 31.07.2013.

[17] Sot Telekom Albania sh.a.

3) *Përcaktimet e pikave 1 dhe 2 më sipër aplikohen për të gjitha paketat tarifore standarte, ofertat, shportat, opsionet dhe skontot të ofruara për pajtimtarët;*

Siaps vendimeve 2522-2526, datë 6.11.2014, të ndtryshuara, afatet e fillimit të zbatimit të detyrimeve për mos-diskriminimin në tarifat e thirrjeve on-net/off-net, ishin:

- *data 1.07.2015: për programet tarifore, ofertat, opsionet etj., për përdoruesit me parapagim dhe përdoruesit e rinj me kontratë, përfshirë rinovimet e kontratave ekzistuese që kryhen pas kësaj date,*
- *data 1.01.2016: për të gjitha programet e tjera tarifore të aplikuara për përdoruesit aktualë me kontratë (kontrata me programe tarifore standarde dhe të personalizuara/specfike).*

Proceset gjyqesore

Sipermarresi Plus Communication sh.a ankimoi ne rruge gjyqesore Vendimin nr.2542, date 13.03.2015 duke kerkuar shfuqizimin e ndryshimeve te kryera nepermjet ketij vendimeve per tarifen e terminimit te thirrjeve ne rrjetin Plus dhe afatin e fillimit te aplikimit te detyrimit te mos-diskriminimit ne tarifat e thirjeve on-net dhe off-net.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë me Vendimin nr.1567 datë 1.04.2016 ka pranuar kërkesë padine e Plus Communication. Gjykata Administrative e Apelit Tiranë me Vendimin Nr.2459 datë 9.09.2016, ka lene ne fuqi vendimin të Gjykates Administrative të Shkallës së Parë, Tirane.

AKEP ka depozituar në Gjykatën e Lartë recurs në lidhje me Vendimin Nr.2459 datë 9.09.2016 të Gjykatës Administrative e Apelit Tiranë dhe është në pritje të sqarimeve nga Gjykata e Lartë.

Vodafone, Telekom Albania dhe Albtelecom ankimuan Vendimin 2664/2016 dhe Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë me Vendimin Nr.80-2016-4342, datë 26.09.2016, pranoi kerkese padine e tre operatoreve. AKEP ka apeluar kete vendim ne Gjykaten Administrative te Apelit Tiranë dhe eshte ne pritje te vendimit te kesaj gjykate.

Plus Communication ankimoi ne rruge gjyqesore Vendimin 2676/2016 dhe Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë me Vendimin nr. 80-2016-5079, datë 31/10/2016, pranoi kerkese padine e Plus. AKEP ka apeluar kete vendim ne Gjykaten Administrative te Apelit Tiranë dhe eshte ne pritje te vendimit te kesaj gjykate.

Gjykata Administrative e Shkallës së Parë Tiranë me Vendimin Nr. 09678-80-2016 datë 18.01.2017, me objekt "Sqarim dhe interpretim Vendimi", ka bërë sqarimin në lidhje me vendimin e saj të datës 31.10.2016, se bazuar në vendimet e mëparshme të gjykatës adminsitrative (datë 1.04.2016 dhe 9.09.2016), tarifa e terminimit e aplikueshme për Plus nga data 1.04.2015 është 6.52 lek/minutë.

Kolegji Administrativ i Gjykatës së Lartë, më datë 5.10.2017, me Vendimin Nr. 00 - 2017 – 1841, vendosi mospranimin e rekursit të paraqitur nga pala e paditur Autoriteti i Komunikimeve Elektronike dhe Postare (AKEP); rekursit të paraqitur nga Avokatura e Shtetit; rekursit të paraqitur nga personi i tretë shoqeria "Vodafone Albania"; rekursit të paraqitur nga personi i tretë shoqëria "Albtelecom" sh.a dhe rekursit të paraqitur nga personi i tretë shoqëria "Telekom Albania" sh.a, kundër vendimit nr. 2459, datë 09.09.2016 të Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë.

Duke qënë në kushtet kur:

- Gjykata Administrative e Shkalles se Pare Tirane me vendimin Nr. 1567, date 01.04.2016 ka vendosur lënien në fuqi fuqi të tarifës së terminimit te PLUS ne nivelin 6.52 deri ne Analizen e radhes se tregut celular (vendim i lënë në fuqi edhe nga Gjykata Administrative e Apelit),
- AKEP nuk gëzon të drejtën për interpretim te vendimeve te gjyqesorit,

dhe në vijim edhe të marrevshjeve midis vetë operatorëve celularë, në seksionet e mëposhtme si tarifë terminimi në rrjetin Plus Communication në periudhën 1.04.2015-31.12.2017 është dhënë vlera 6.52 lek/minutë.

III.2 Ndryshmet ne tarifat celulare me pakicë on-net dhe off-net

Ky seksion përmban një përshkrim/vlerësim të shkurtër të tarifave me pakicë celulare, duke u fokusuar në treguesin e ARPM/ARPU dhe zbatimin e detyrimeve të mos-diskriminimit në tarifat e thirrjeve on-net dhe off-net. Një vlerësim më i detajuar i tarifave me pakicë do të kryhet nga AKEP në analizën e tregut celular me pakicë që do të publikohet së shpejti sipas sqarimeve të dhëna në hyrje të këtij kapitulli.

Operatoret celulare ofrojne nje sere sherbimesh dhe paketash tarifore dhe shpesh eshte e veshtire krahasimi i tarifave per sherbime te vecanta dhe/ose per njesi per shkak te rritjes se perdorimit te shportave (bundles) me nje sherbime ose me shume sherbime (paketa te integruara). Si edhe ne dokumentat e tjere te AKEP, ecuria e tarifave me pakice te tregut celular analizohet ne dy drejtime kryesore:

- Te ardhura mesatare per minute/perdorues (ARPM/ARPU);
- Tarifat nominale me pakice te operatoreve.

Ne seksionet ne vijim AKEP ka analizuar fillimisht ecurine e treguesve te ARPM dhe ARPU, dhe me pas te tarifave nominale te operatoreve celulare duke u fokusuar ne ndryshimet e kryera nga operatoret celulare ne zbatim te detyrimeve te mos-diskriminimit ne tarifat e thirrjeve on-net dhe off-net, tarifat e sherbimeve te aksesit broadband, krahsime te tarifave te segmenteve te parapagim dhe paspagim dhe tarifat per njesi komunikimi.

ARPM dhe ARPU

Treguesit e ARPU (Average Revenue Per User) dhe ARPM (Average revenue Per Minute) masin të ardhurat mesatare të operatorëve për përdorues dhe për minutë, por qe njekohesisht mund te interpretohen si shpenzime mesatare te perdoruesve celulare, dhe per kete arsye perdoren edhe si tregues agregate te ecurise se tarifave te sherbimeve celuare. Ne prezence te perdorimit te larte te paketave/ofertave dhe shportave te integruara te sherbimeve me sasi te medha sherbimesh te persfhira ne pagesat fikse, per perdorues me parapagim dhe me kontrate, ARPM dhe ARPU jane tregues te mire te tarifave dhe shpenzimeve mesatare efektive qe paguajne realisht perdoruesit celulare.

ARPM[18] apo e ardhura mesatare për minutë matet si raporti i te ardhurave nga sherbimet me pakice me numrin mesatar te perdoruesve gjate periudhes perkatese dhe perdoret si perafrues i cmimit që

[18] Treguesi i ARPM llogaritet nga AKEP ne baze te te dhenave qe dergojne operatoret per te ardhurat dhe thirrjet telefonike. Per shkak te ofertave/shportave qe kane nje pagese fikse dhe perfshijne pervec thirrjeve edhe SMS dhe kapacitet Internet, vlerat e ketij treguesi mund te mos pasqyrojne sakte te ardhuren mesatare retail per nje minute

një përdorues celular paguan mesatarisht për një minutë thirrje telefonike. ARPU e matur si raporti i të ardhurave nga sherbimet me pakice të operatorëve me numrin mesatar të përdoruesve (aktive) gjatë një viti dhe tregon sa lek shpenzon mesatarisht një përdorues celular për shërbime celulare në vit apo në muaj. Vlerat e këtyre treguesve për periudhën 2010-2016 janë dhënë në tabelën e mëposhtëme.

TABELA III.1: ECURIA E ARPM DHE ARPU 2010-2016

	ARPM (Lek/minute)	ARPU (Lek/vit)	ARPM Ndryshimi vjetor (%)	ARPU Ndryshimi Vjetor (%)
2010	6.49	8,594		
2011	5.35	8,319	-18%	-3%
2012	3.92	7,132	-27%	-14%
2013	3.13	5,863	-20%	-18%
2014	2.63	5,447	-16%	-7%
2015	2.36	5,125	-10%	-6%
2016	2.53	5,037	7%	-2%

Shënim: Vlerat pa TVSH

Nga tabela vihet re se ARPM dhe ARPU kanë tendencë rënëse dhe për vitin 2015 vlerat e tyre janë reduktuar me 10% dhe 6% respektivisht. Në vitin 2016 është vënë re një rritje e ARPM me 7% dhe një rënie e ARPU me 2%. Në vitin 2016 një përdorues celular ka paguar mesatarisht 3.04 lek/minutë (me TVSH) për thirrjet telefonike dhe ka shpenzuar mesatarisht 504 lek/muaj (me TVSH) për shërbime celulare.

Vodafone ka perdoruesit me ARPU me te madhe (sipas të ardhurave me pakicë dhe të ardhurave totale), ndërsa Plus ka qenë operatori me ARPU me të ulët.

Niveli i këtyre treguesve në Shqipëri është shumë më i ulët se niveli mesatar në vendet e BE dhe ndër më të ulëtit në rajon. ARPU në vitin 2015 në Shqiperi ishte 36.6 euro/vit, që është 23% më e ulët se Letonia me nivelin më të ulët në BE me 46 euro. Niveli mesatar i ARPU në BE në 2014 ishte 162.2 euro apo rreth 4.4 herë më e lartë se ARPU e Shqipërisë në 2015. ARPM për Shqipërine ishte në nivelin rreth 1.9 eurocent në 2014 dhe rreth 1.7 eurocent në 2015. Te dhenat me te fundit per ARPM e vendeve te BE jane te disponueshme per vitin 2011 dhe krahasimi tregon se ARPM ka tendence te ngjahsme me ARPU, dhe raporti i ARPM se Shqiperise me mestaren e BE eshte i ngjashem me ate te ARPU.

thirrje, megjithate ai eshte nje tregues i perafert dhe mund te konsiderohet vlera maksimale kur si te ardhura perdoren të ardhurat totale retail.

FIGURA III.1. ARPU NË VENDET E BE DHE SHQIPËRI (2014/2015)

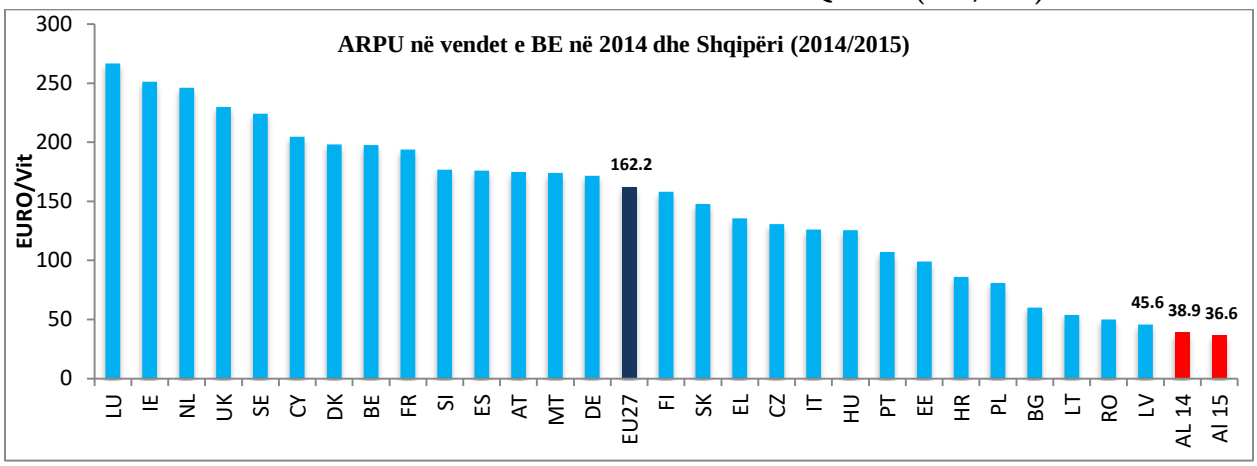

Burimi: KE, Digital Agenda Scoreboard dhe AKEP

Tarifat e thirrjeve on-net/off-net

Implementimi i masave rregullatore te percaktuara nga AKEP ne Vendimet e Nentor 2014/Mars 2015 si dhe ne udhezimet perkatese te Qershor 2015për mos diskriminim të tarifave on-net/off-net u krye në dy faza:

- Faze e pare, u aplikua për programet tarifore/ofertat/opsionet për përdoruesit me parapagim dhe përdoruesit e rinj me kontratë, përfshirë rinovimet e kontratave ekzistuese që u kryen pas datës 1 Korrik 2015;

- Faza e dyte filloi me 1.01.2016, duke u aplikuar per përdoruesit me kontrata specifike/te personalizuara apo kontrata qe kishin afat maturimi pertej dates 1.01.2016.

Nga monitorimi i vazhdueshem i publikimit te tarifave ne faqet e internetit te operatoreve sipas masave rregulluese dhe rregullores mbi publikimin e informacionit për tarifat e shërbimeve të komunikimeve elektronike publike rezulton se:

- Programet tarifore/ofertat/opsionet e kater operatoreve celulare treg nga te kater operatoret me detyrimin e mos-diskriminimit midis tarifave te thirrjeve off-net dhe on-net;
- Ne faqet e tyre te internetit u publikuan programet tarifore, ofertat, opsionet etj., për përdoruesit me parapagim dhe përdoruesit me kontratë, sipas detyrimit te siperpermendur;
- Te gjitha produktet qe nuk plotesonin detyrimin duke filluar nga data 01.07.2015 u hoqën nga tregu.

Nepermjet ketij detyrimi u thjeshtua informacioni per pajtimtaret ne lidhje me permbajtjen e programeve/ofertave/opsioneve dhe mundesia per te krahasuar keto te fundit midis operatoreve dhe midis njera-tjetres. U ul numri i ofertave sezonale, i cili në Qershor 2014 shkontë në 13-20 për operator, duke kaluar në paketa standarte. Njesitë e komunikimit te perfshira ne pagesa fikse u konvertuan nga minuta brenda rrjetit, në minuta kombetare ose ne sasi te barabarta mintash brenda dhe jashte rrjetit celular, duke mos prekur interesin e konsumatorit madje duke rritur perfitimet e tyre.

III.3 Ndryshimet në nivelin dhe strukturën e thirrjeve

Sasia totale e thirrjeve telefonike të gjeneruara nga përdoruesit celularë gjatë vitit 2016 u reduktua me 8% në krahasim me vitin 2015, ndërkohë numri i mesazheve SMS të dërguara nga përdoruesit celularë rezultoi me një rritje modeste prej 1%. Këto tendenca të shërbimeve tradicionale nga rrjete celulare (thirrje dhe SMS) janë të kundërta me rritjen e ndjeshme të përdorimit të aksesit broadband nga rrjete celulare. Trendi rënies së nivelit dhe/ose ritmeve të rritjes së përdorimit të thirrjeve dhe SMS-ve dhe trendi rritës i aksesit broadband celular në 2-3 vitet e fundit janë tregues të efektit të zëvendësimit të thirrjeve telefonike/mesazheve SMS me thirrje/mesazhe nga aplikacionet OTT (Over The Top) në Internet në aparat celular.
Trafiku total i thirrjeve telefonike i gjeneruar nga pajtimtarët e rrjeteve celulare në Shqipëri gjatë vitit 2016 arriti në rreth 6.8 miliard minuta, e cila përbën një rënie me 8 % në krahasim me vitin 2015. Normat e ndryshimit sipas destinacioanit të thirrjeve kanë variacion të madh midis tyre. Thirrjet brenda rrjetit u reduktuan me 20% ndërsa thirrjet drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare u rritën me 83%. Thirrjet drejt rrjeteve fikse kombëtare u rritën me 22% ndërsa thirrjet drejt rrjeteve ndërkombëtare (fikse dhe celulare) u reduktuan ndjeshëm me 82%. Këto trende të ndryshme të nivelit të thirjeve sipas destinacionit çuan në ndryshime në strukturën e trafikut siç paraqitet në figurën e mëposhtëme.

FIGURA III.2: STRUKTURA E THIRRJEVE DALESE CELULARE SIPAS DESTINACIONIT

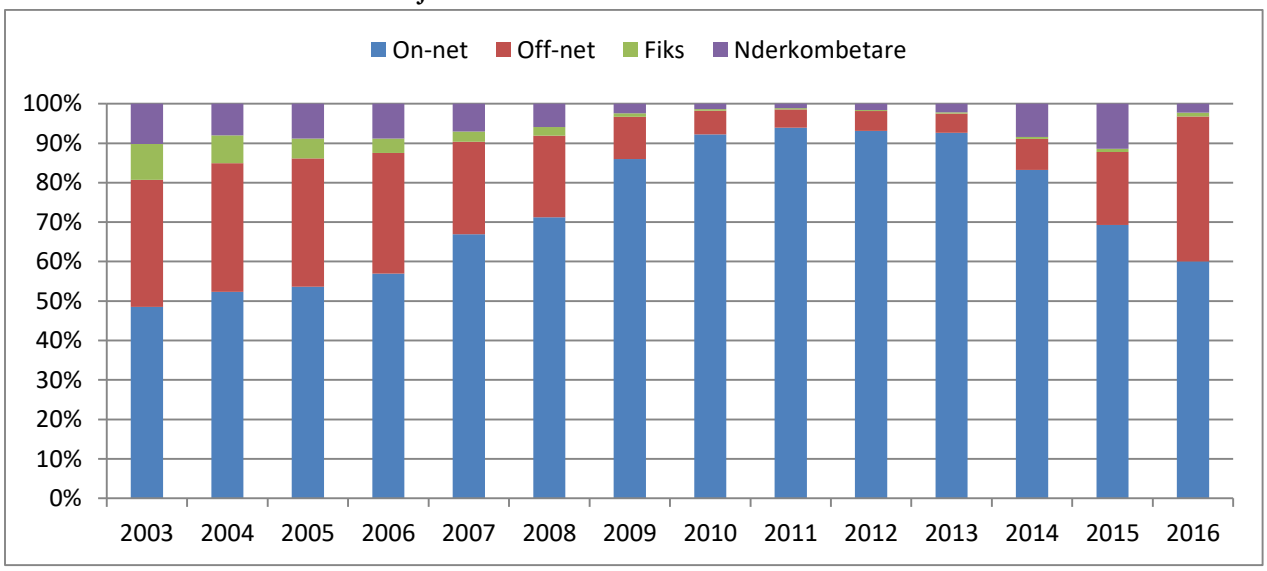

Pesha e thirrjeve brenda rrjetit ndaj totalit të thirrjeve dalëse në vitin 2016 u reduktua në 60% nga 69% në 2015 (84% në 2014), ndërsa pesha e thirrjeve off-net u dyfishua duke arritur në 37% krahasuar me 18% në 2015 (8% në 2014). Reduktimi i ndjeshëm i thirrjeve ndërkombëtare çoi në reduktim edhe të peshës së këtyre thirrjeve në 2% nga 11% në vitin 2015.

Rënia e madhe e trafikut të thirrjeve dalëse ndërkombëtare në vitin 2016 ka ardhur pas rritjeve të ndjeshme të këtyre thirrjeve në vitet 2014-2015. Këto luhatje shpjegohen me ndryshimet ofertat/paketat e operatorëve celularë për thirrjet ndërkombëtare gjatë kësaj periudhe për shkak të ndryshimeve në tarifat e terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në rrjetet celulare në vendet e BE-se të cilat përbëjnë pjesë të kostove të thirrjeve dalëse ndërkombëtare për operatorët

shqiptarë. Reduktimi i minutave/ofertave për këto thirrje nga operatorët celularë shqiptarë në vitin 2016 ka ardhur për shkak të rritjes së tarifave të terminimit në një sërë vendesh të BE-së për thirrjet ndërkombëtare të origjinuara jashtë vendeve anëtare të BE.

Gjate vitit 2017 sasia totale e thirrjeve te gjeneruara nga rrjetet celulare ishte rreth 6.6 miliard minuta, që përbën një rënie me 3% në krahasim me vitin 2016. Sasia e thirrjeve on-net vijoji me tendencen renese me 12% ndërsa thirrjet off-net u rriten me 15%, ndërsa thirrjet ndërkombëtare patën rënie të ndjeshme me 31%.

Thirrjet on-net/off-net

Rritjet e ndjeshme të nivelit dhe peshës së thirrjeve off-net në totalin e thirrjeve celulare në vitet dhe reduktimet në thirrjet on-net ne 2015-2017 kane ndodhur ne vijim te zbatimit te detyrimit te operatorëve celularë për mos-diskriminim në tarifat e thirrjeve brenda rrjetit dhe drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare, qe filluan te zbatohen ne Korrik 2015 (vendimet e Analizes se tregut ne Nentor 2014 dhe te ndryshuara ne Mars 2015).

Figura e mëposhtëme paraqet ecurinë e strukturës së thirrjeve të përdoruesve celularë sipas destinacionit të thirrjeve në baze mujore ne periudhën Janar 2014-Qershor 2017. Nga të dhënat vihet re ndryshimet e mëdha në strukturën e thirrjeve dhe tendencat e rritjes së peshës së thirrjeve off-net (drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare) dhe reduktimin e peshës së thirrjeve brenda rrjetit (on-net). Pesha e thirrjeve off-net (ndaj totalit te thirrjeve celulare) është rritur nga 5% në Janar 2014 në 44% në Qershor 2017. Në të njëtën periudhë pesha e thirrjeve on-net është reduktuar nga 90% në Janar 2014 në 53% në Qershor 2017.

FIGURA III.3 STRUKTURA E THIRRJEVE CELULARE (JANAR 2014-QERSHOR 2017)

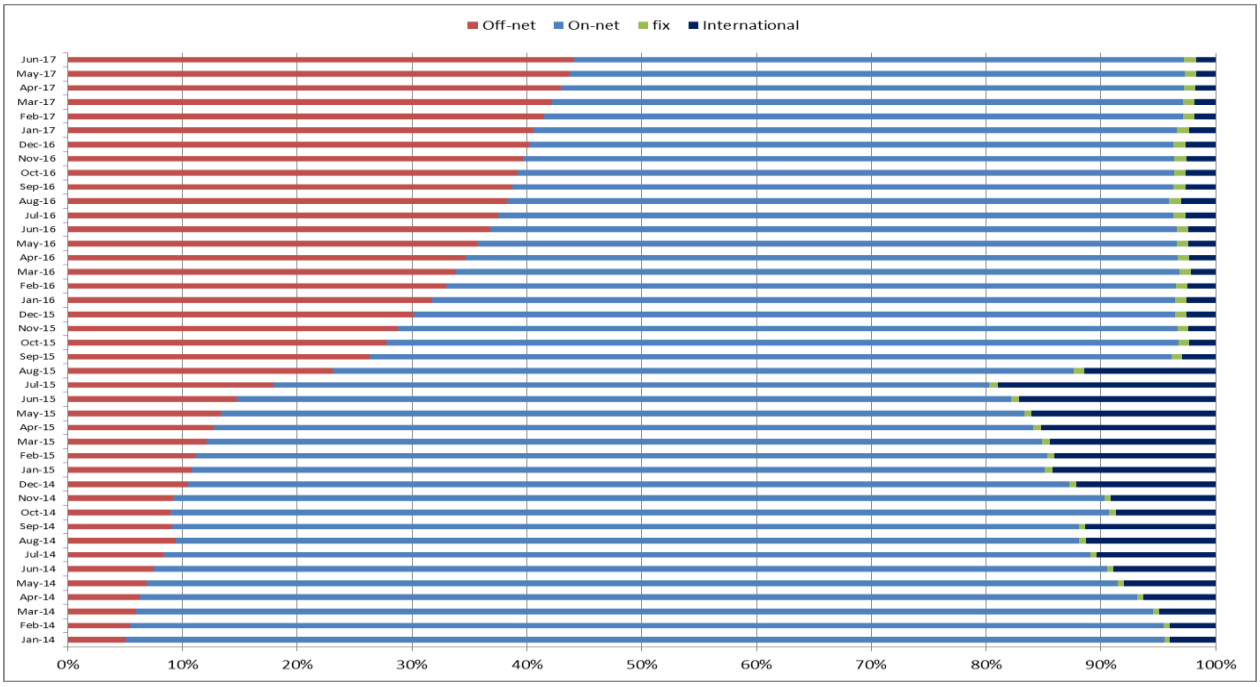

Figura e mëposhtëme paraqet ecurinë e trafikut të thirrjeve brenda rrjetit (on-net) dhe drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare (off-net) në periudhën Janar 2014-Qershor 2017. Nga të dhënat mund të vihet re sa sasia e thirrjeve off-net e operatorëve celularë është rritur 8.3 here ne Qershor 2017

ne krahasim me Janar 2014: nga rreth 30 milion minuta në muaj në rreth 250 milion minuta në muaj. Në të njëjtën periudhe sasia e thirrjeve on-net është reduktuar ndjeshëm me 45%: nga 520 milion minuta në muaj ne rreth 300 milion minuta në muaj.

FIGURA III.4: ECURIA E SASISË SË TRAFIKUT ON-NET DHE OFF-NET JANAR 2014-QERSHOR 2017

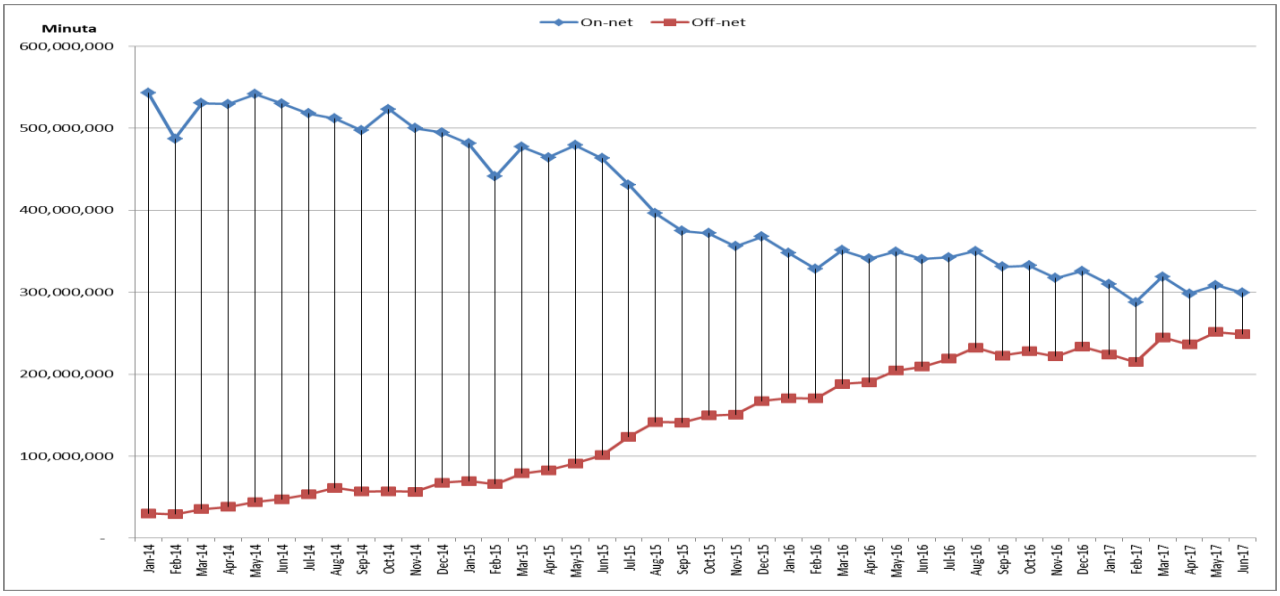

Ndryshimet më të ndjeshme të strukturës së thirrjeve janë vënë re në Korrik 2015 e në vijim, që përkon me afatin e fillimit të aplikimit të detyrimit të mos-diskriminimit në rrjetet e katër operatorëve celularë. Të katër operatorët celularë kanë pasur ndryshime të ndjeshme në strukturën e thirrjeve dalëse të përdoruesve të tyre, të cilat mund të vihen re në tabelën e mëposhtëme.

III.4 Tregues financiare te kompanive celulare

Të ardhurat

Në vitin 2016 të ardhurat nga shërbimet celulare ishin rreth 33.9 miliard lek, që përbën një rritje me 2.4% në krahasim me vitin 2015, ndërsa të ardhurat e Albtelecom nga shërbimet e rrjetit fiks patën një reduktim të ndjeshëm me 15% në krahasim me vitin e mëparshëm. Për shërbimet celulare Telekom Albania pati një rënie me 8.4% dhe Albtelecom rënie të vogël me 1.1%, ndërsa të ardhurat e Vodafone u rritën me 5.7%. Plus Communication në vitin 2016 shënoi rritje të ndjeshme të të ardhurave totale me 41%, për shkak të rritjes së ndjeshme me 87% të të ardhurave me shumicë, ndërsa pati rënie me 17% të të ardhurave me pakicë. Pas tendences renese ne periudhen 2010-2013 (pervec vitit 2012), ne dy vitet e fundit vihet re nje stabilizim i te ardhurave nga sherbimet celulare.

FIGURA III.5: TE ARDHURAT TOTALE TE OPERATOREVE CELULARE 2004-2016

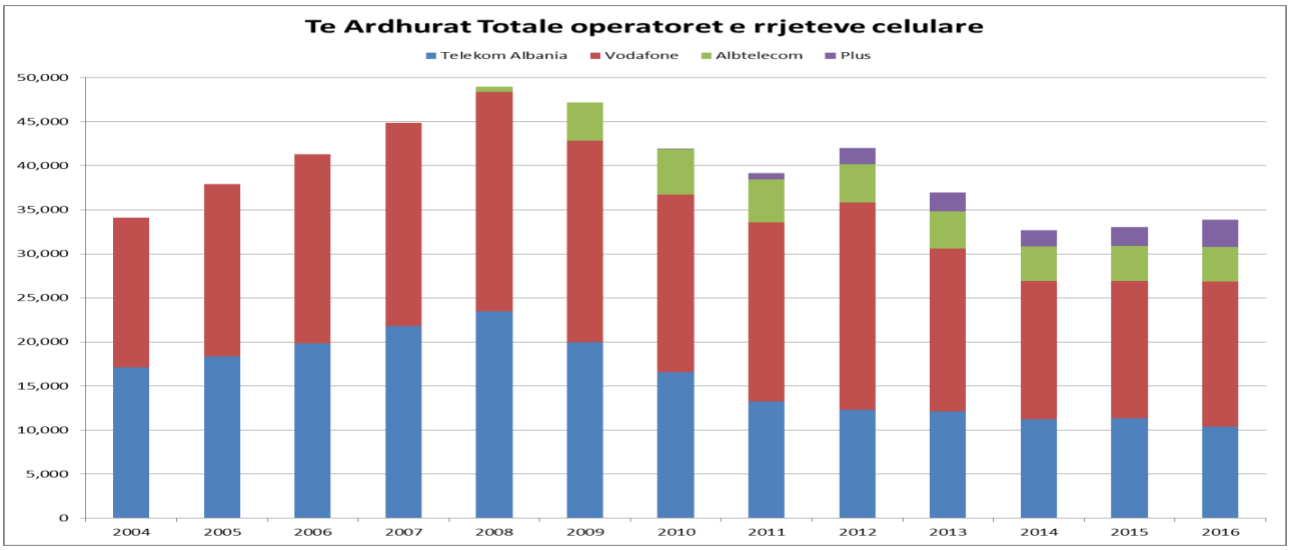

Shënim: Të ardhurat në milion Lek dhe janë sipas deklarimeve te operatoreve

Të ardhurat nga shërbimet me pakice (retail) ne vitin 2016 u reduktuan me 1.6% në krahasim me një vit më parë. Reduktimi varion nga 2.8%për Telekom Albania, 17.4 % për Plus, ndërsa Vodafone pati rritje më 1.7%. Figura më poshtë paraqet ecurine e të ardhurave me pakicë për secilin operator ne periudhen 2010-2016, ku vihet re tendenca renese per te gjithe tregun dhe secilin operator gjate gjithe periudhes.

FIGURA III.6: TE ARDHURAT NGA SHERBIMET ME PAKICE 2010-2016

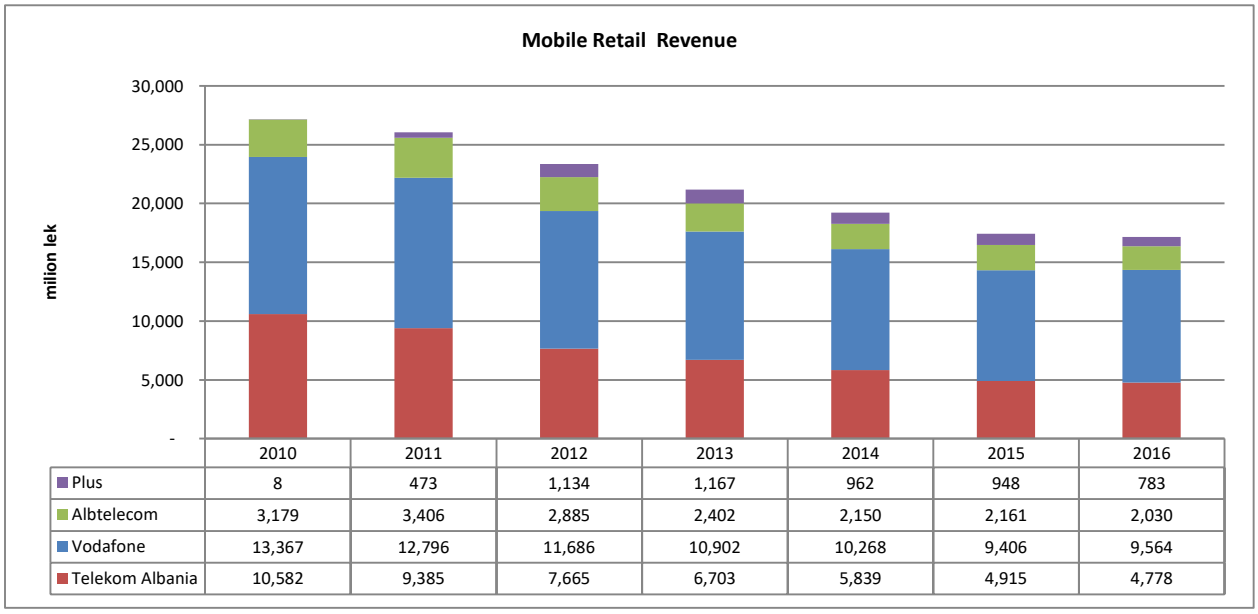

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Plus	8	473	1,134	1,167	962	948	783
Albtelecom	3,179	3,406	2,885	2,402	2,150	2,161	2,030
Vodafone	13,367	12,796	11,686	10,902	10,268	9,406	9,564
Telekom Albania	10,582	9,385	7,665	6,703	5,839	4,915	4,778

Shënim: Të ardhurat janë sipas deklarimeve te operatoreve

Te ardhura nga sherbimet me shumice te operatoreve celulare ne 2015 u rriten me rreth 16% ne krahasim me 2014. Operatori Plus pati rritjen me te madhe vjetore me 44%, ndersa te ardhurat me shumice te Telekom Albania dhe Vodafone u rriten me më 19% dhe 14% përkatësisht. Te ardhurat

me shumice te Albtelecom nuk pesuan ndryshim te ndjeshem si edhe te ardhurat me pakice. Ne vitin 2016 te ardhurat me shumice u rriten me 7%, ku bie ne sy rritja me 87% e te ardhurave te Plus.

Ne kete rritje te te ardhurave me shumice ne dy vitet fundit ka ndikuar rritja e ndjeshme e trafikut off-net gjate 2015-2016 duke cuar ne rritje te te ardhurave nga terminimi i thirrjeve kombetare, pavaresisht tarifave me te uleta te terminimit te ketyre thirrjeve ne krahasim me vitin 2014. Ne rritjen e ndjeshme te ardhurave me shumice te Plus ka ndikuar kryesisht rritja e të ardhurave nga terminimi i thirrjeve kombetare me 37% ne 2015 dhe 240% ne 2016 (për vitin e fundit për shkak edhe të kontabilizimit te ardhurave të pritshme nga terminimi i thirrjeve kombëtare me tarifën 6.52 lek/minutë sipas vendimeve të sistemit gjyqësor).

FIGURA III.7: TE ARDHURAT NGA SHERBIMET ME SHUMICE 2010-2016

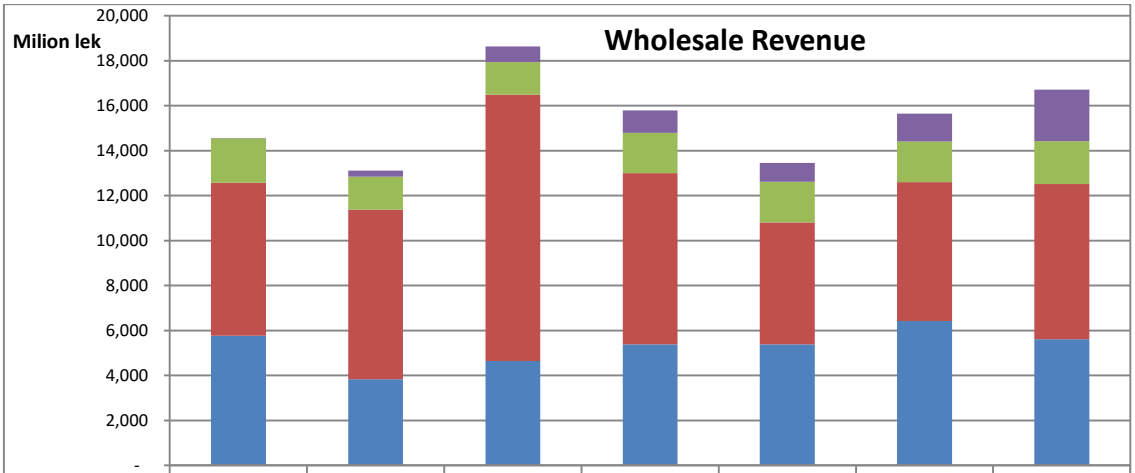

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Plus	2	278	701	999	852	1,227	2,290
Albtelecom	1,987	1,459	1,457	1,797	1,806	1,814	1,900
Vodafone	6,797	7,551	11,834	7,613	5,411	6,176	6,909
Telekom Albania	5,771	3,829	4,650	5,384	5,390	6,424	5,613

Burimi: Të ardhurat sipas deklarimeve te operatoreve ne formularet perkates

Fitimet

Figura e meposhtme paraqet ecurine e fitimit neto te secilit prej sipermarrsve te rrjeteve te operatoreve celulare dhe toatlin per te kater sipermarresit se bashku, per periudhen 2010-2016

FIGURA III.8: ECURIA E FITIMEVE NETO TE SIPERMARRESVE TE RRJETEVE CELULARE (2010-2015)

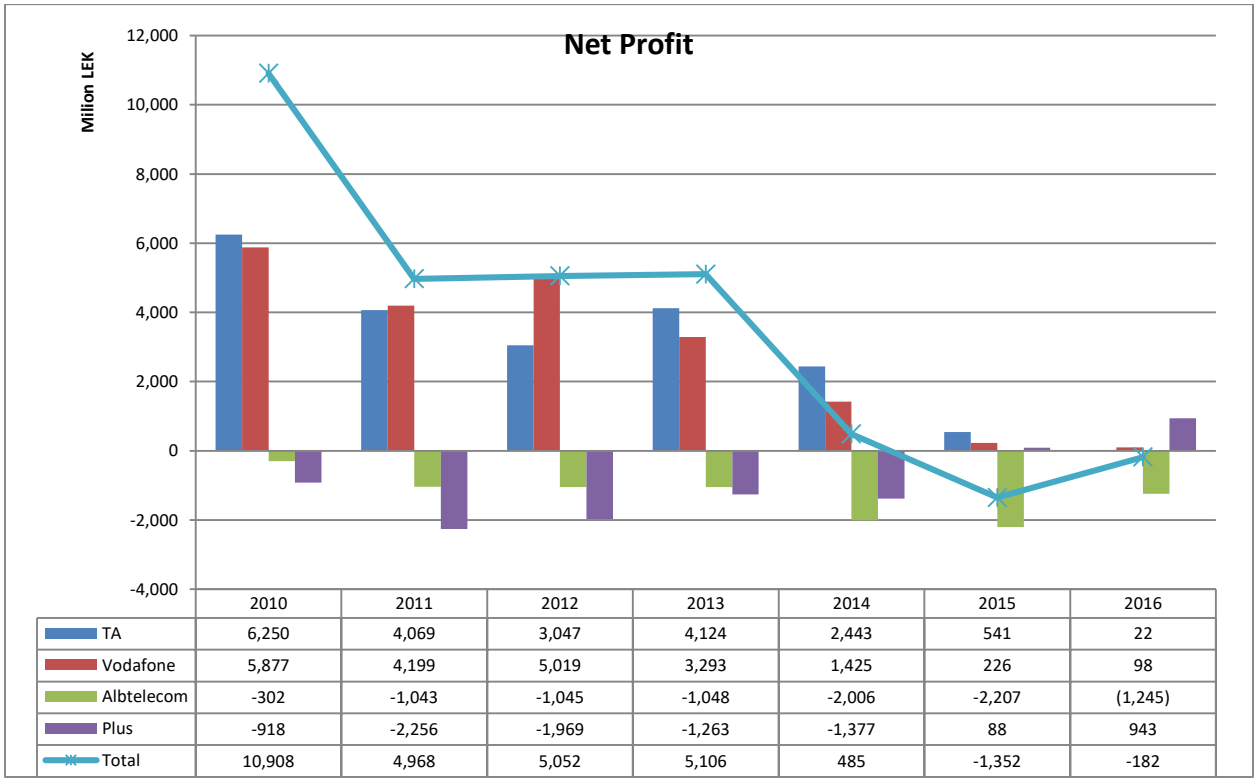

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TA	6,250	4,069	3,047	4,124	2,443	541	22
Vodafone	5,877	4,199	5,019	3,293	1,425	226	98
Albtelecom	-302	-1,043	-1,045	-1,048	-2,006	-2,207	(1,245)
Plus	-918	-2,256	-1,969	-1,263	-1,377	88	943
Total	10,908	4,968	5,052	5,106	485	-1,352	-182

Shenime:

- *Fitimi neto i Telekom Albania perfshin te ardhura neto nga interesat qe zene nje peshe te rendesishme ne te ardhurat dhe fitimin e Telekom Albania.*
- *Fitimi (humbja) neto e Albtelecom per vitet 2014-2015 eshte rezultati neto i te gjithe kompanise (sherbime celulare dhe fikse).*

Nga figura mund te vihet re se fitimet neto totale te te kater sipermaresve kane pesuar reduktime te ndjeshme ne vitet 2011, 2013-2015. Ne vitin 2015 rezultati neto total i te kater sipermarrsve te komunikimeve elektronike eshte negativ, dhe kjo eshte ndikuar nga renia e ndjeshme e fitimeve te Vodafone dhe Telekom Albania ne 2015 me 84% dhe 78% respektivisht. Plus eshte i vetmi sipermarres qe pati nje ndryshim pozitiv, nga humbje neto prej 1.4 miliard lek ne 2014 ne fitim neto prej 88 milion lek ne 2015. Albtelecom dhe Plus kane rezultate negative neto gjate gjithe periudhes se hyrjes ne treg si operatore celulare (pervec vitit 2015 per Plus), ndersa Vodafone dhe TA kane pasur fitime neto te larta por qe jane reduktuar ndjeshem ne 2014-2015. Renia e ndjeshme e fitimeve te Vodafone dhe TA eshte shoqeruar edhe me renie te normave te fitimit te ketyre dy sipermarresve.

Ne vitin 2016 ka vijuar renia e ndjeshme e fitimeve te Telekom Albania dhe Vodafone Albania, ndersa Albtelecom ka reduktuar me rreth 44% humbjen. Plus pati rritje te ndjeshme te fitimit neto 948 milion lek, por që vlerësoshet se kjo ka ndodhur edhe për shkak të politikave kontabël të ndjekur nga kompania.

Investimet

Figura e meposhtme paraqet ecurine e investimeve te kater sipermarrseve ne infrastrukture te rrjeteve celulare (nuk perfshihen shpenzimet per licenca/autorizime) ne periudhen 2010-2015.

FIGURA III.9: ECURIA E INVESTIMEVE TE SIPERMARRESVE NE RRJETE CELULARE (2010-2016)

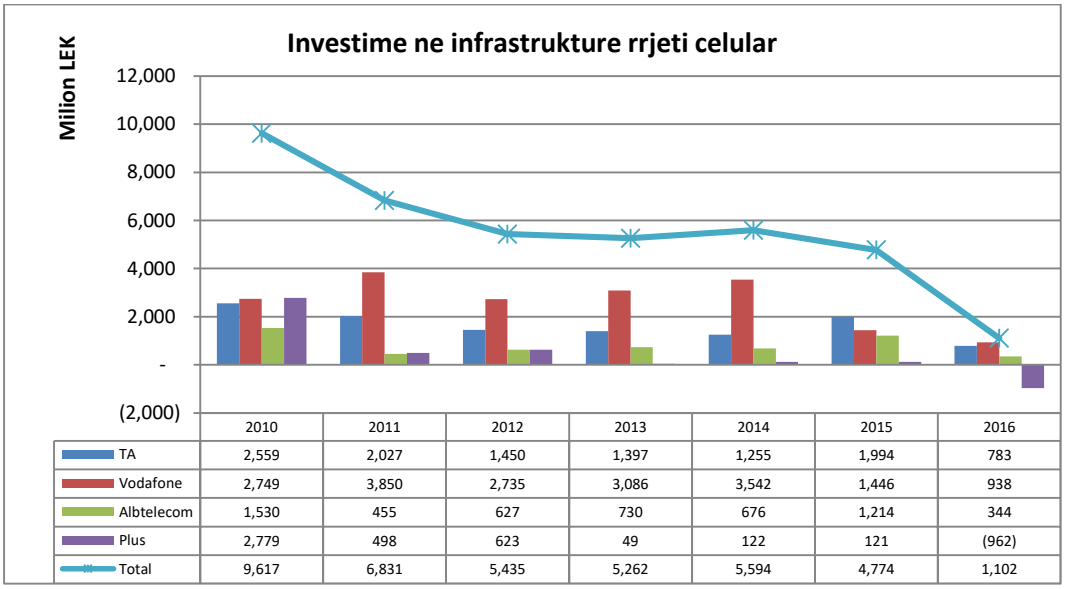

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
TA	2,559	2,027	1,450	1,397	1,255	1,994	783
Vodafone	2,749	3,850	2,735	3,086	3,542	1,446	938
Albtelecom	1,530	455	627	730	676	1,214	344
Plus	2,779	498	623	49	122	121	(962)
Total	9,617	6,831	5,435	5,262	5,594	4,774	1,102

Ecuria e investimeve ne rrjete celulare e te kater sipermarresve se bashku ka pasur renie te ndjeshme ne 2011 dhe 2012 por duket se eshte me e stabilizuar ne 2013-2015. Megjithate vlerat e investimeve sipas sipermarrsve kane luhatje te konsiderueshme ne kohe dhe midis njeri tjetrit. Nga te kater operatoret celulare, Vodafone ka pasur nivelin me te larte te investimeve ne periudhen 2010-2015, duke arritur ne 3.8 miliard lek ne vitin 2011, qe perkon me fillimin e ofrimit te sherbimeve 3G nga ky operator, ndersa nivelin me te ulet ne vitin 2015 me 1.4 miliard lek. Telekom Albania dhe Albtelecom kane pasur rritje te ndjeshme te investimeve ne vitin 2015 krahasur me tre dhe kater vitet e meparshme. Plus ka pasur nivelin me te larte te investimeve ne vitin 2010, qe perkon me fillimin e ofrimit te sherbimeve nga ky operator, ndersa ka pasur nivel shume te reduktuar ne vitet 2013-2015.

Ne vitin 2016 u vu re nje renie ndjeshme e investimeve te kater operatoreve, madje Plus ka pasur diz-investime apo shitje asetesh.

III.5 Pjeset e Tregut

Në tabelën mëposhtëme jane dhene pjesët e tregut te operatoreve celulare për disa tregues kryesore në periudhën 2014-2017 së bashku me indeksin HHI[19] të përqëndrimit.

TABELA III.2. PJESET E TREGUT TE OPERATOREVE CELULARE 2014-2017

		Telekom Albania	Vodafone	Albtelecom	Plus	HHI
Përdorues shërbime celulare (karta SIM përfshirë Broadband Data Card)	2017	32%	49%	14%	5%	3,676
	2016	32%	49%	14%	4%	3,689
	2015	34%	42%	16%	8%	3,223
	2014	40%	40%	14%	7%	3,395
Përdorues Aktivë Telefoni	2017	33%	48%	13%	6%	3,612
	2016	31%	51%	13%	5%	3,725
	2015	33%	47%	14%	6%	3,501
	2014	34%	46%	13%	8%	3,456
Përdorues aktivë broadband	2017	18%	59%	17%	5%	4,174
	2016	27%	55%	14%	4%	3,940
	2015	29%	55%	17%	N/A	4,082
	2014	25%	61%	15%	N/A	4,501
Thirrje dalëse	2017	34%	48%	11%	7%	3,646
	2016	34%	52%	11%	4%	3,946
	2015	32%	49%	13%	6%	3,644
	2014	34%	50%	11%	5%	3,801
Trafik Data[20]	2017	22%	56%	20%	3%	3,969
	2016	21%	55%	22%	2%	3,939
	2015	18%	51%	29%	3%	3,732
	2014	16%	49%	30%	4%	3,633
Të ardhura totale nga komunikimet	2016	31%	49%	12%	9%	3,524
	2015	34%	47%	12%	7%	3,582
	2014[21]	34%	48%	12%	6%	3,665
Të ardhura retail	2016	28%	56%	12%	5%	4,045
	2015	28%	54%	12%	5%	3,894
	2014	30%	53%	11%	5%	3,926

[19] HHI (Herfindahl–Hirschman Index), i matur si shuma e katroreve te pjeseve te tregut te gjithe lojtareve te tregut.

[20]Periudha 2011-2016 sipas trafikut total në rrjetet GPRS/UMTS. 2016 e në vijim sipas trafikut broadband celular në rrjete 3G/4G.

[21]Treguesi është rishikuar pasi sipërmarrësi Vodafone Albania bëri saktësime në lidhje me vlerën e të ardhurave për vitin 2014. Mund të ekzistojë një mospërputhje e vogël ndërmjet shumës së përbërësve dhe totalit të paraqitur në tabela, për shkak të rrumbullakimeve.

Nga të dhënat per pjesët e tregut në periudhën 2014-2017 vihet re se:

- Vodafone Albania është operatori më i madh në treg me pjesë tregu afërsisht 50% në shumicën e treguesve, duke arritur dhe 59% për përdorues broadband dhe 56% në të ardhura nga shërbimet me pakicë dhe përdorim të dhënash (data traffic). Për treguesit e përdoruesve aktive të telefonisë dhe broadband, Vodafone ka pasur luhatje me trend të kundërt në pjesët e tregut, duke arritur në 48% në 2017 për telefoni dhe 59% për broadband në vitin 2017.
- Telekom Albania ka pasur pjesë tregut të qëndrueshme për përdorues telefonie dhe thirrje telefonik në nivele 32-35% pjesë tregu, ndërsa ka pjesë tregu shumë më të ulëta në përdorues broadband (18%) përdorim të dhënash (22%). Pjesa e tregut në të ardhura totale dhe retail ka pasur rënie me 3-4 pp në 2014-2016 duke arritur në 28-31% në 2016.
- Albtelecom ka pjesë tregu 13-17% për përdorues pa ndryshime të ndjeshme në këto katër vjet. Pjesa e tregut për thirrje dalëse në vitin 2017 ishte 11% si edhe në vitin 2014. Albtelecom ka pjsë tregu rreth 20% për përdorim të dhënash, por me rënie nga rreth 30% në vitin 2014.
- Plus në periudhën 2014-2016 ka rënie të pjesëve të tregut për përdorues të shërbimeve celulare telefonike, thirrjeve dhe SMS-ve me 1-4.8 pp, ndërsa ka fituar 4.3% pjesë tregu në përdorues akses broadband dhe trafik të dhënash broadband që prej fillimit të ofrimit të shërbimeve 3G në tremujorin e tretë 2016.
- Pjesët e tregut kryesisht janë të krahasueshme sipas treguesve të ndryshëm, por bie në sy pjesa e tregut e Vodafone për SMS mbi 60% për shumë vite tashmë, dhe Albtelecom që ka pjesë tregu në trafik të dhënash shumë më të madh se numri i përdoruesve akses broadband, që do të thotë përdorim mesatar për përdorues të këtyre shërbimeve shumë më të lartë se operatorët e tjerë;
- Rënia e pjesëve të tregut të Plus për disa tregues (shërbime telefonie) është e vogël në pikë përqindje por për shkak të bazës së ulët krahasuese, ato janë rënie të ndjeshme.
- Treguesi i HHI është në nivele 3700-3900, përveç tregeusit të SMS-ve që është rreth 5000 për shkak të pjesës shumë të madhe të tregut të Vodafone për këtë shërbim. HHI është rritur me 200-466 pikë për treguesit e shërbimeve telefonike dhe SMS dhe është me ulje për treguesit e aksesit broadband.
- Vodafone Albania zotëron 49% pjesë tregut në të ardhura totale dhe rrth 56% pjsë tregu në të ardhura ngaa shërbimet me pakicë, ndërsa operatori më i afërt me të Telekom Albanai zotëron 28% pjesë tregu të ardhura nga retail.

Megjithe ndryshimet e ndjeshme ne tarifat dhe trafikun off-net dhe on-net, si dhe reduktimet e ndjeshme te tarifave te terminimit, te imponuara nga masat rregulluese te AKEP, pjeset e tregut te operatoreve nuk kane pesuar ndryshime te ndjeshme ne keto dy vite. Plus vihet re se ka humbur pjese tregu ne disa tregues si numer perdoruesish dhe duike filluar nga 1.01.2018 nuk do të ofrojë më shërbime duke cuar në konsolidim të tregut celular. Vodafone vazhdon te kete pjesen me te madhe te tregut per shumicen e treguesve. Pjeset e tregut te Vodafone jane rreth nivelit 50% per shume tregues, duke arritur dhe në nivele rreth 60% për disa tregues.

III.6 Terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare

Ne vijim te komenteve per Analizen e tregut, si dhe te komenteve dhe kundershtimeve te shpeshta midis operatoreve celulare per rregullimin apo de-rregullimin e tarifes se terminimit te thirrjeve hyrese nderkombetare (përfshirë ato drejt numrave të portuar) , dhe impaktit te madh financiar qe ka sjelle dhe sjell rregullimi apo de-rregullimi i tarifes se terminimit te thirrjeve hyrese nderkombetare edhe në konkurrencën në tregun me pakicë celular, AKEP e ka konsideruar te arsyeshme perfshirjen e nje seksioni te vecante per kete ceshtje. Në vijim është dhënë një përmbledhje e trajtimit rregullator të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare (përfshirë ato drejt numrave të portuar) si dhe impakti i thirrjeve hyrëse ndërkobëtare.

<u>Rregullimi/de-rregullimi i MTR ndërkombëtare</u>

Tarifat e terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në rrjetet celulare dhe fikse kanë qenë nën-rregullim nga AKEP në periudhën Shtator 2008-Shkurt 2012. Rregullimi i tarifës së terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në periudhën e cituar është kryer nga AKEP duke i përcaktuar ato të barabarta me MTR për thirrjet kombëtare. Arsyetimi i këtij rregullimi është dhënë në dokumnetat përkatëse të AKEP (më parë ERT). Ne vijim te ketyre vendimeve te AKEP, ofertat reference te interkoneksionit te tre operatoreve me FNT (AMC, Vodafone dhe Albtelecom fiks), permbanin ne menyre eksiplicite detyrimin per secilin nga tre operatoret me FNT, qe te ofrojne terminim te thirrjeve nderkombetare, operatoreve vendas me tarife te njejte si edhe terminimi i thirrjeve kombetare.

AKEP me Vendimet nr.1739, 1740 dhe 1741, datë 20.12.2011, vendosi nxjerrjen nga rregullimi të tarifave të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare për Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom (rrjeti fiks) me efekte nga data 1.02.2012.

Në analizën e tregut të vitit 2012, AKEP me Vendimet nr.2119, 2120, 2121 dhe 2122, datë 4.07.2012 kreu de-rregullimin e plotë të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, duke e nxjerrë këtë shërbim nga përkufizimi i tregut përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare duke ehequr edhe detyrimet e tjera për FNT si dhënie aksesi, mos-diskriminim dhe transèparencë, me efekt nga data 1.09.2012. Ky qëndrim është mbajtur nga AKEP edhe në analizën e tregut të vitit 2014 si dhe në dokumentin e nxjërrë në këshillim publik në Dhjetor 2016.

<u>Portabiliteti i numrave dhe Terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare</u>

Me fillimin e implementimit të portabilitetit të numrit celular në Maj 2011, AKEP me Vendimet nr. 1559, 1560 dhe 1561, datë 20.04.2011, ka kryer ndryshimet në Ofertat Referencë të Interkoneksionit (RIO) të operatorëve celularë për trajtimin e thirrjeve drejt numrave të portuar, në lidhje me përkufizimet e shërbimeve të terminimit dhe tarifën e terminimit drejt këtyre numrave. Në lidhje me tarifën e terminimit për '*Thirrje te origjinuara nga rrjete nderkombetare, te percjella me interkoneksion direkt te Operatori Dhurues me bartes nderkombetare (jo i autorizuar nga AKEP), drejt numrave te Operatorit Dhurues te portuar ne rrjetin e Operatorit Marrës (operator rrjeti celular ne RSH)',* AKEP përcaktoi që tarifa të jetë e njëjtë me tarifën e terminimit të thirrjeve të tjera (kombëtare). Në këtë periudhë (Prill 2011) tarifat e terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare ishin nën-rregullim dhe të njëjta me tarifën e terminimit të thirrjeve kombëtare, por ky përcaktim nuk u ndryshua edhe pas de-rregullimit të tarifave të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare me Vendimet nr.1739, 1740 dhe 1741, datë 20.12.2011, si dhe de-rregullimit të plotë të këtyre thirrjeve me Vendimet nr.2119, 2120, 2121 dhe 2122, datë 4.07.2012. AKEP me Vendimet 2176-

2180, datë 29.10.2012, ka miratuar ofertat referencë të interkoneksionit të katër operatorëve celularë, duke lënë të pandryshuar trajtimin e tarifimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar edhe pas de-rregullimit të plotë të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare. Kjo skemë ka funksionuar në të njëjtën mënyrë edhe pas datës 1.02.2012 kur hyri ne fuqi de-rregullimi i tarifës së terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare.

AKEP në trajtimin e kësaj çështjeje edhe ne vendimet e tjera deri në vitin 2014 i ka dhënë rëndësi parësore reduktimit/eliminimit të rrezikut të mos-përcjelljes së këtyre thirrjeve nga operatori dhënës drejt operatorit marrës, pasi dështimi i këtyre thirrjeve do të cënonte implementimin efektiv të portabilitetit të numrit, konkurrencen në tregun me pakicë dhe interesat e përdoruesve fundorë.

Impakti i terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare

Figura e mëposhtëme paraqet ecurinë e trafikut të terminuar në rrjetet celulare sipas origjinës, kombëtare dhe ndërkombëtare, për peridhën 2014-2016 për katër operatorët celularë.

FIGURA III.10: TERMINIMI I THIRRJEVE KOMBETARE DHE NDËRKOMBËTARE 2014-2016

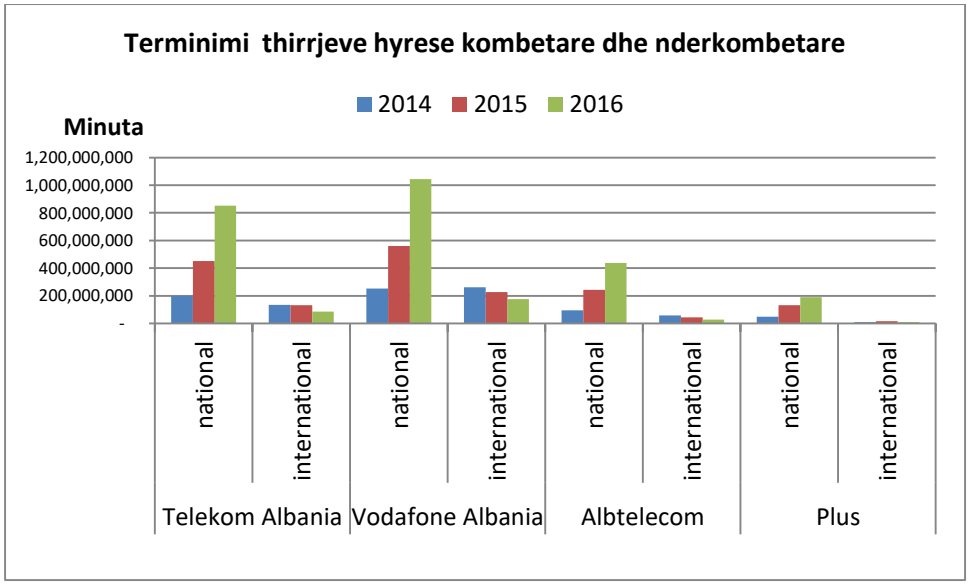

Pavaresisht reduktimit te tarifave te terminimit te thirrjeve kombetare, te ardhurat nga terminimi i ketyre thirrjeve kombetare kane nje rritje te ndjeshme ne vitet 2015 dhe 2016 per shkak te rritjes se madhe te trafikut off-net. Te ardhurat e Albtelecom, Vodafone dhe Telekom nga terminimi i thirrjeve kombetare në vitin 2016 u rriten me 80-120% në krahasim me vitin 2014. Albtelecom pati rritjen me te vogel me 80% ndersa Telekom rritjen me te madhe me 120%.

Te ardhurat nga terminimi i thirrjeve nderkombetare perbejne nje burim te rendesishem te ardhurash me shumice per operatoret per shkak te trafikut te larte hyres nderkombetare si dhe tarifes qe operatoret aplikojne per keto thirrje qe arrin deri ne 30 eurocent/minute apo 40 lek/minute qe është shumë më herë më e lartë (rreth 27 here) se tarifa e terminimit te thirrjeve kombetare. Tabela e meposhteme paraqet peshen e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në totalin e thirrjeve të terminuara në rrjetete celulare si dhe peshën e të ardhurave në terminimi i thirrjeeve

ndërkombëatre dhe kombëtare në ne te ardhurat nga terminimi dhe ardhurat totale (retail plus wholesale) te kater operatoreve celulare ne vitet 2014-2016.

TABELA III.3: PESHA E TERMINIMIT NDËRKOMBËTAR NË TOTALIN E TERMINIMIT 2014-2016

	Terminim thirrje ndërkombëtare/Total terminim thirrje	Të adhura nga terminimi ndërkombëtar/Total terminimi
2014	44%	81%
2015	23%	82%
2016	11%	63%

Burimi: Sipas të dhënave periodike të operatorëve celulare

Nga të dhënat per tre operatoret aktualisht aktive ne treg vihet re se:

- Pesha e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në totalin e thirrjeve të terminura është reduktuar ndjeshëm për shkak rënies së trafikut hyrës ndërkombëtar por më shumë për shkak të rritjes së ndjeshme të trafikut off-net. Pesha e këtyre thirrjeve varion nga 6 në 14% sipas operatorëve.
- Pesha e të ardhurave nga terminimi i thirrjeve ndërkompbëtare në totalin e të ardhurave nga terminimi është reduktuar nga 81-82% në 63% në vitin 2016, por në nivel shumë të lartë krahasuar me peshën e matur në minuta.
- Pesha e të ardhurave nga terminimi i thirrjeve kombëtare në të ardhurat totale të operatorëve (ëholesale+retail), pra pjesa e të ardhurave nga shërbimi me tarifë nën rregullim nga AKEP, në vitin 2014 ishte vetëm 6% ndërsa në vitin 2016 ishte 16%. Ky proporcion varion nga 10% në 19% sipas tre operatorëve aktivë në treg.

Nga të dhënat e dërguara në Janar 2018 nga tre operatorët celularë për terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare (përfshirë drejt numrave të portuar) gjatë viti 2017, ndër të tjera rezulton se:

- MTR i aplikuar për thirrjet hyrëse ndërkombëtare në marrdheniet direkte me operatorët e huaj është rreth 30 eurocent/minutë apo 40 lek/minutë që është 27 herë më e lartë se tarifa aktuale e MTR kombëtarë. Ndërkohë operatorët aplikojnë dhe skonto në bazë të sasisë së trafikut;
- Trafiku hyrës ndërkombëtare në vitin 2017 ishte rreth 168 milion minuta që përbën një reduktim me 40% në krahasim me vitin 2016.
- Trafiku ndërkombëtar drejt numrave të portuar, i tranzituar nga operatorët dhënës tek operatorët marrës, ishte rreth 8 milion minuta, dhe varion nga 1 në 4 milion minuta sipas operatorëve.

Në bazë të këtij informacioni për trafikun hyrës ndërkombëtare drejt numrave të portuar është përgatitur tabela e mëposhtëme që tregon sa përfiton operatori dhënës dhe marrës i numrit nga thirrjet hyrëse ndërkombëtare.

TABELA III.4: TË ARDHURA NGA MTR NDËRKOMBËTARE DREJT NURMAVE TË PORTUAR (2017)

	E ardhura Totale per operatorin Dhenes	E ardhura për Operatorin Marres	E ardhura Neto per Operatorin Dhenes
Te ardhura (euro pa TVSH)	2,001,103	85,970	1,915,133

Burimi: Të dhënat e dërguara nga operatoret në Janar 2018 dhe llogaritje te AKEP

Të dhënat sipas operatorëve tregojnë për një ndryshim të madh midis operatorëve për të ardhurat neto nga terminimi i këtyre thirjeve. Sipas të dhënave impakti është i konsiderueshëm dhe operatori dhënës siguron një të ardhur të tepërt nga diferenca midis MTR ndërkombëtare dhe MTR kombëtare që nuk është e justifikuar. Njëkohësisht sic është cituar më sipër, e ardhura nga terminimi i këtyre thirrjeve është një pjesë konsiderueshme e të ardhurave të operatorëve të cilat përdoren për të ofruar tarifa më të ulëta me pakicë. Sipas kësaj skeme, operatori dhënës i numrit (që i është larguar përdouesi fundor) vijon të marrë të ardhura të tepërta nga ky numër/përdorues të cilat i përdor të mbajtur përdoruesit aktuale apo shtuar përdorues të rinj.

AKEP në implementimin e kësaj skeme ka gjykuar se trafiku hyrës ndërkombëtar midis operatorëve për këta numra të portuar midis tyre do të ishte i balancuar. Por sic vihet re situata nuk është e balancuar (i barabartë midis operatorëve).

Kjo skemë redukton stimujt e operatorëve për të marrë përdorues të rinj nëpërmjet portimit, madje con edhe në situata absurde kur operatorit dhënës mund t'i jenë larguar shumica apo të gjithë përdoruesit dhe ai mund të përfitojë të ardhura shumë të larta vetëm nga tranzitimi i këtyre thirrjeve.

AKEP vlerëson të adresojë këtë cështje nëpërmjet kësaj analize, ofertave reference te interkoneksionit si dhe ndryshimeve në Rregulloren e Portabilitetit, për të rregulluar marrëdheniet midis operatorëve për rrugëzimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare (pika 5, Neni 8 i Rregullores)

IV. Analiza për FNT për terminimin e thirrjeve në rrjetet celulare

Ne raundin e fundit te analizes se tregut per terminimin e thirrjeve ne rrjetet celulare te kryer ne vitin 2014, AKEP me Vendimet nr.2522-2526, date 06.11.2014, ka shpallur me FNT kater operatoret celulare: Telekom Albania, Vodafone Albania, Albtelecom dhe Plus Communication. Pervec analizes se tregut dhe vendimeve ne 2014, terminimi i thirrjeve ne rrjetet celulare eshte analizuar nga AKEP edhe ne raundin e analizave te mbajtura ne vitin 2006, 2007, 2010 dhe 2012 dhe si i tille edhe ne kete analize dokumenti permban arsyetime te perdorura ne dokumentet e analizave te sipercituara. Ne te gjitha analizat e deritanishme, terminimi i thirrjeve ne rrjete celulare eshte perkufizuar si nje treg perkates per secilin rrjet celular dhe te gjithe operatoret celulare aktive ne treg jane percaktuar me FNT ne ofrimin e terminimit ne rrjetet e tyre celulare.

Komisioni Europian (KE) ne vijim te direktivave te vitit 2002, nxjerr ne menyre periodike rekomandime me listen e tregjeve perkates te dyshuar/justifikuar per nderhyrje dhe rregullim ex-nate nga ana e autoriteteve rregullatore te komunikimeve elektronike ne vendeve anetare te BE. Tregu perkates i terminimit te thirrjeve ne rrjet individual celular, eshte perfshire ne listen e tregjeve perkatese te justifikuar/dyshuar per nderhyrje ex-ante te te gjitha Rekomandimeve te KE, 2003, 2007 dhe se fundmi edhe ne rekomandimin e vitit 2014. Tregjet qe jane pjese e listes se rekomandimeve te KE, indentifikohen si tregje te justifikuar/dyshuar per nderhyrje ex-ante në bazë të aplikimit të testit të tre kritereve. Ky treg perkates eshte njekoheisht pjese e listes se tregjeve perkates te Rregullore se Analizes se Tregut te AKEP, numri 7, dhe i njejte me perkufizimin e tregut perkates ne Rekomandimet e KE, perfshire ate te vitit 2014 (tregu numer 2). Sic eshte theksuar ne kapitullin e pare te ketij dokumenti, bazuar ne percaktimet e Rregullores se Analizes se Tregut, meqenese tregu perkates i terminimit te thirrjeve eshte pjese e listes se Rregullores dhe njekohesisht edhe rekomandimit ne fuqi te KE per tregjet perkates (Rekomandimi i vitit 2014), AKEP nuk ka nevoje te kryeje testin e tre kritereve per kete treg.

Ne seksionet ne vijim, AKEP ka analizuar faktoret dhe ndryshimet e ndodhura apo qe priten te ndodhin dhe qe mund te kene ndikim ne perfundimet per perkufizmin e tregut perkates dhe FNT ne treg per terminimin e thirrjeve ne rrjetete celulare.

IV.1. Perkufizimi i tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare

Sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne nje rrjet celular eshte nje sherbim interkoneksioni i percaktuar edhe ne oferten reference te operatoreve celulare, si dhe ne Marreveshjet e Interkoneksionit (MI) te lidhura me operatoret celulare, i cili eshte perkufizuar si me poshte:

"Sherbimi i Terminimit ne rjetin e operatorit celular X"

Sherbimi nepermjet te cilit operatori celular X, ne emer te Operatorit Perfitues percjell Thirrjet nga Pika e Interkoneksionit per ne nje Pike fundore te Rrjetit te tij ne Republiken e Shqiperise, te identifikuar nepermjet numrave te abonenteve/pajtimtareve te operatorit celular X.

***"Abonent/pajtimtar i rrjetit operatori celular X"**: Abonentet/pajtimtaret qe:*

- *Kane numer celular qe i perket serive numerike 06X[22] xx xxxxx të alokuar nga AKEP operatorit celular X, numer i cili nuk eshte portuar ne rrjetin e nje operatori tjeter, ose*
- *Kane numer qe nuk i perket serive numerike 06X xx xxxxx te alokuar nga AKEP operatorit celular X, por qe eshte portuar ne rrjetin e operatorit celular X.*

Terminimi i thirrjeve ne rrjetet celulare eshte nje sherbim me shumice, i cili perben nje input te domosdoshem per operatoret e rrjeteve te tjere (fikse dhe celulare) qe t'u ofrojne thirrje perdoruesve te rrjetit te vet drejt perdoruesve te nje rrjeti celular.

Terminimi i thirrjeve ne rrjetet e operatoreve celulare ne Shqiperi eshte kryer dhe kryhet nepermjet interkoneksionit direkt midis operatoreve (celular-celular, Albtelecom(fiks)-celulare, Nderkombetare-celulare apo celular-operatore alternative), ose nepermjet interkoneksionit indirekt, duke bere tranzitim nepermjet rrjeteve te tjera te cilat mundesojne sherbimin e tranzitimit drejt rrjeteve celulare.

Ne te gjitha raundet e analizave te tregut celular per terminimin e thirrjeve, AKEP ka percaktuar tregje perkatese te vecanta per terminimin e thirrjeve ne secilin rrjet celular te operatoreve aktive ne treg: Telekom Albania, Vodafone Albania, Albtelecom (viti 2010 e ne vijim), dhe Plus Communication (viti 2012 e ne vijim).

Nder ndryshimet e ndodhura ne tregun e telefonise se levizshme, ne periudhen pas analizes 2014, dhe qe mund te ndodhin ne periudhe 2-3 vjecare pas kesaj analize tregu dhe qe mund te konsiderohen me ndikim ne perkufizimin e tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare:

- Proceset e re-farming te brezave te frekuencave 900 dhe 1800 MHz, dhe heqja e kufizimeve teknologjike te perdorimit te ketyre brezave;
- Procese alokimi te frekuencave ne brezat e frekuencave 900, 1800 dhe 2600 MHz gjatë viteve 2015 dhe 2016 dhe procese te tjera qe mund te kryhen ne te ardhmen si brezi 800 MHz pas lirimit të tij nga operatorët e transmetive radiitelevizive;
- Fillimi i ofrimit të shërbimeve ne rrjetet LTE-4G ne vitin 2015 dhe mundesia ne te ardhmen e ndertimit e rrjeteve 5G.
- Transferimi i frekuencave 900/1800/1900/2100 MHz nga Plus Communication tek Vodafone Albania dhe Telekom Albania në vitin 2017.
- Dalja nga tregu i Plus Communication më 1.01.2018.

Ndryshime te lidhura me frekuencat dhe standardet e sherbimit celulare

Te gjitha keto ndryshime jane te lidhura me brezat e frekuencave dhe standardet te rrjeteve celulare 3G-UMTS, 4G-LTE apo edhe 5G ne te ardhmen, dhe bazuar ne rekomandimet e KE, tregu me shumice i terminimit te thirrjeve zanore ne nje rrjet celular perfshin te gjitha llojet e topologjive te

[22] X=6, 7, 8 ose 9.

rrjeteve celulare: 2G/GSM, 3G-UMTS edhe 4G-LTE, dhe nuk ndikon ne perkufizimin e tregut perkates te terminimit te thirrjeve.

Dalja nga tregu e Plus Communications

Procesi i transferimit te së drejtave të përdorimit të Plus Communications në brezat 900/1800/1900/2100 MHz tek Vodafone Albania dhe Telekom Albania në vitin 2017 u shoqërua me daljen nga tregu të Plus Communication, i cili prej datës 1.01.2018 nuk ofron më shërbime të rrjetit celular.

Megjithë ndryshimin e strukturës së tregut celular me pakicë, kjo dalje nga tregu i Plus si dhe cdo ndryshim në strukturën e tregut me pakicë (si p.sh ndryshimi i pjesëve të tregut apo hyrje të operatorëve të rinj në treg), nuk ndikon në tregun përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet e tjera celulare, pasi sipas përkufizimit të këtij tregu secili operator celular që është aktiv në treg është ofrues i vetëm i terminimit të thirrjeve në rrjetin e tij. Pra i vetmi ndryshim është që nga 4 tregje perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjetet individuale celulare tashmë do të jenë vetëm 3 tregje përkatës të terminimit ët thirrjeve në rrjetet e operatorëve Telkom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom.

Terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare

Ne analizen e tregut 2012 dhe ne vitin 2014, AKEP ka perfshire ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare vetem thirrjet e origjinuara ne Republiken e Shqiperise, pra terminimi i thirrjeve hyrese nderkombetare nuk perfshihet si pjese e ketij tregu perkates. AKEP vlereson se ne lidhje me kete ceshtje nuk eshte e nevojshme te kryhen ndryshime, pasi kjo zgjidhje eshte analizuar nga AKEP dhe pranuar tashme nga tregu dhe njekohesisht edhe ne vendet e BE tendenca e viteve te fundit tregon se shume vende anetare te BE kane filluar te trajtojne ne menyre te ndryshme terminimin e thirrjeve hyrese nderkombetare te origjinuara nga vendet anetare te BE dhe EEA (European Economic Area) dhe thirrjet hyrese nderkombetare te origjinuara nga vendet e tjera. Sipas informacionit te publikuar nga Cullen International deri ne Dhjetor 2017, në 22 nga 32 vende evropiane, rregullimi i terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare nuk perfshin thirrjet ndërkombëtare të origjinuara jashtë zonës EU/EEA, dhe në disa vende aplikohet vetëm rregullimi i terminimit të thirrjeve kombetare.

Ndërkohë një cështje që është diskutuar në vitet 2016 dhe 2017 ka qenë trajtimi aktual rregullator i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar. Albtelecom në vitin 2016 ka kërkuar nga AKEP që të rishikojë regjimin e trajtimit të tarifës së terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar, që përcillen nga operatori dhënës tek operatori marrës i numrit. Sipas regjimit aktual, operatori dhënës i numrit kur merr thirrje hyrëse ndërkombëtare drejt një numrit që portuar në një rrjet tjetër (operatori marrës), ka detyrim të përcjellë thirrjen drejt operatorit marrës dhe ky i fundit ka detyrim që të aplikojë tarifë terminimi për këto thirrje hyrëse ndërkombëtare të njëjtë me tarifën nën-rregullim të terminimit të thirrjeve hyrëse kombëtare. AKEP ka zhvilluar takim me operatorët kryesorë në treg si dhe ka kërkuar opinion për propozimet e Albtelecom për rishikimin e këtij regjimi rregullator (eliminimin e barazimit të tarifës së terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare me tarifën e terminimit të thirrjeve kombëtare).

Gjithsesi, nga propozimet e Albtelecom dhe nga opinionet e operatorëve për këtë propozim, vihet re se nuk kërkohet që të ndryshohet përkufizimi aktual i terminimit të thirrjeve, që nuk përfshin thirrjet hyrëse ndërkombëtare, por vetëm niveli apo mënyra e përcaktimit të tarifës së terminimit

të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt nurmave të portuar (dhe të përcjellë nga operatori dhurues tek operatori marrës i numrit).

Impakti i thirrjeve hyrëse ndërkobëtare (përfshirë ato drejt numrave të portuar) si dhe rregullim/de-rregullimi i tarifave është trajtuar në seksionin 8 të kapitullit të mëpashësm, si dhe në seksionët në vijim të këtij dokumenti.

Në lidhje me përkufizmin e tregut të terminimit të thirrjeve, AKEP gjykon që të mos ndryshojë përkufizimin e tregut përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare, pra që ai të përfshijë vetem thirrjet kombetare dhe te mos perfshije thirrjet hyrëse ndërkombëtare, në linjë me analizat dhe vendimet e AKEP nga viti 2012 e në vijim, si dhe me dokumnetin e Analziës së nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016.

Ndërkohë terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, nëse ai përbën një treg të vecantë përkatës (të ndryshëm apo të njëjtë me terminimin e thirrjeve kombëtare), si dhe për nevojën ose jo të rregullimit të tij, do të vlerësohet nga AKEP në procesin e ri të analizës së tregut celular, me pakicë dhe tregjet e tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

<u>Përfundim për përkufizmin e tregjeve përkatës të terminimit</u>

AKEP gjykon se pas vitit 2014 dhe ne 2-3 vitet e ardhshme (deri ne nje analize tjeter) nuk kane ndodhur ndryshime apo pritet te ndodhin ndryshime te tilla qe te ndikojne ne konkluzionet e arritura ne analizen e 2014 ne lidhje me perkufizimin e tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, perfshire parimin *Pala Thirrese Paguan (CPP-Calling Party Pays).* Per keto arsye AKEP nuk e konsideron te nevojshme te beje nje analize te testit te tre kritereve apo te produkeve/sherbimeve te perfshira ne kete treg, duke permbledhur sa me poshte:

- Sherbimi i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjet celular eshte nje treg i vecante per secilin operator rrjeti celular aktiv ne treg;
- Tregu me shumice i terminimit te thirrjeve zanore ne nje rrjet celular perfshin te gjitha llojet e topologjive/teknologjive/standardeve te rrjeteve celulare: GSM, UMTS dhe LTE, pra perfshire cdo lloj topologjie/teknologjie apo rrjeti celular te mundshem;
- Terminimi i SMS-ve nuk eshte pjese e tregut perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjet celular (perfundim nga analizat e meparshme);
- Tregu i terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare perfshin vetem thirrjet e origjinuara ne Republiken e Shqiperise;
- Dimensioni gjeografik i sherbimit te terminimit ne secilin nga rrjetet celulare eshte kombetar, d.m.th territori i Republikes se Shqiperise.

Si perfundim, tregjet perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjet individual celulare jane:

- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Telekom Albania, sherbim i ofruar nga sipermarresi Telekom Albania sh.a.**

- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Vodafone Albania, sherbim i ofruar nga sipermarresi Vodafone Albania sh.a.**
- **Tregu i terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin celular Albtelecom, sherbim i ofruar nga sipermarresi Albtelecom sh.a.**

IV.2. Analiza per Fuqi te Ndjeshme ne Treg

Sipas perkufizimit te tregjeve perkates te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet individuale celulare, terminimi i thirrjeve eshte monopol natyror dhe çdo operator celular eshte monopolist ne ofrimin e sherbimit te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetin e vet. AKEP ne dokumentet e meparshme te analizave te zhvilluara per kete treg, duke i'u referuar edhe dokumentave shpjegues te KE per Rekomandimin e tregjeve perkates SËD(2014) 298, Commission Staff Ëorking Document Explanatory Note[23]), ka analizuar si faktore te rendesishem per FNT ne tregjet e terminimit:

- pjeset e tregut;
- konkurrenca e mundshme;
- fuqia kundervepruese e bleresve te sherbimit;
- tarifimi i sherbimit te terminimit.

Vlen të theksohet se vlerësimi faktoreve të mësipërm për FNT kryhet sipas qasjes se si janë sjellë dhe mund të sillen ofruesit e terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare në kushtet e mungesës së rregullimit të terminimit sipas statusit me FNT, apo sic njihet ndryshe "Modified Greenfield Approach".

Tre faktoret e pare nuk kane pasur ndryshime dhe nuk pritet te kene ndryshime deri ne nje analize tjeter te ketij tregu, pasi:

- secili operator celular ka 100% pjese tregu ne ofrimin e sherbimit te terminimit ne rrjetin e vet, qe vjen nga perkufizimi i tregut perkatese te terminimit, dhe kjo nuk pritet te ndryshoje ne te pakten 2-3 vitet e ardhshme, pavaresisht ndryshimeve te ndodhura dhe te pritshme teknologjike;
- Asnje operator celular, nuk kercenohet nga operatore te tjere te mundshem qe te hyjne ne tregun individual te secilit prej tyre dhe te ofrojne sherbimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e nje operatori tjeter celulare, pasi ky sherbim mund te ofrohet vetem nga operatori i rrjetit perkates;
- Asnje nga tre operatoret celulare nuk ndeshet dhe nuk pritet te ndeshet me fuqi kundervepruese nga operatore te tjere qe te kufizoje fuqine e ndjeshme te secilit prej tyre ne percaktimin e tarifes se terminimit te rrjeteve respektive celulare, ne mungese te rregullimit te tarifave te terminimit nga AKEP (me vendime te vecanta sipas statusit se FNT apo nepermjet procedurave te zgjidhjeve te mosmarreveshjeve). Parimi CPP (Calling Part Pays) nuk pritet te ndryshoje ne vitet ne vijim, pra secili operator nuk ndeshet me fuqi kundevepruese nga perdorueist e tyre per terminimin e thirrjeve, pasi ata nuk paguajne per thirrjet hyrese, por vetem per thirrjet dalese.

[23]A market definition for call termination on each netëork ëould imply that currently each netëork operator is a single supplier on its respective termination market, ëhich suggests that each operator has a 100% market share. Ëhile a 100% market share provides a very strong presumption of SMP, in accordance ëith competition laë principles, a finding that there is no SMP may occur if there is sufficient countervailing buyer poëer, ëhich ëould render any non-transitory price increase unprofitable.

Ecuria e tarifave te terminimit ne rrjetet celulare

Niveli i tarifave të terminimit në rrjetet celulare ka qene objekt rregullimi nga AKEP (më parë ERT) që nga viti 2006. Rregullimi i këtyre tarifave nga AKEP deri në vitin 2010 është kryer duke përdorur nivelin mesatar të tarifave të terminimit në vendet e BE, dhe duke filluar nga viti 2010, ky rregullim është kryer bazuar në reduktimin e përshkallëzuar për orientimin në kosto drejt vlerës së nxjerrë nga modeli BU-LRAIC[24] i ndërtuar në vitin 2010 nga AKEP me konsulencë ndërkombëtare.

AKEP me Vendimin nr.1505, datë 10.02.2011, miratoi dokumentin për orientimin e tarifave të terminimit në kostot BULRAIC, duke përcaktuar një grafik për reduktimin e përshkallëzuar (glide path) të tarifave të terminimit të thirrjeve në rrjetet e katër operatorëve celulare (tarifat për Plus ishin rekomanduese, pasi Plus nuk kishte status me FNT në kohën e vendim-marrjes). Vendimet 1506-1508, përcaktuan tarifat e terminimit të thirrjeve në mënyrë individuale për Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom.

Në dokumentin e Analizes së tregut celular, miratuar më 4.07.2012, dhe me vendimet përkatëse të FNT, AKEP ka miratuar nivelin e tarifave të terminimit të katër operatorëve celularë deri në vitin 2015 apo deri në një vendim-marrje tjetër. Tarifat e përcaktuara me vendimet 2118-2122, datë 4.07.2012 ishin të njëjta me Vendimet 1505-1508, duke konfirmuar reduktimin e përshkallëzuar të vendosur në Shkurt 2011, me disa ndryshime për operatorin Plus Communication.

Sipas vendimeve të mësipërme tarifat e terminimit të Telekom Albania, Vodafone dhe Albtelecom janë reduktuar dhe më 1.09.2013 kanë arritur nivelin e kostos 4.57 lek/minutë, ndërsa për Plus me vendimet e dates 4.07.2012 u vendos qe tarifa e terminimit te arrijë nivelin 4.57 lek/minutë më 1.09.2015.

AKEP me vendimet nr.2431-2435, date 13.03.2014, vendosi qe tarifat e terminimit te kater operatoreve te reduktoheshin gradualisht duke filluar nga 1.04.2014 per te arritur ne nivelin 1.48 lek/minute ne 1.01.2016, e cila eshte sa vlera mesatare e tarifave te terminimit ne vendet Evropiane qe kane aplikuar LRIC te paster ne vitin 2013.

Bazuar në gjetjet e analizes se tregut 2014, AKEP me Vendimet nr.2522-2526, datë 06.11.2014, percaktoi qe tarifa 1.48 lek/minute te fillonte te aplikohej qe prej dates 1.12.2014 per Vodafone, Telekom Albania dhe Albtelecom, ndersa tarifa e terminimit ne rrjetin Plus te qendronte ne vleren 6.52 lek/minute deri ne nje vendim tjeter te AKEP.

Bazuar ne procesin e shqyrtimit te ankimeve administrative te kater operatoreve celulare per vendimet e dates 6.11.2014, AKEP me Vendimin nr.2542, datë 13.03.2015, ndryshoi tarifen e terminimit ne rrjetin Plus (te percaktuar me vendimet e dates 6.11.2014), duke percaktuar nje glidepath (reduktim te pershkallezuar) ne menyre qe tarifa e terminimit ne rrjetin Plus te arrinte nivelin 1.48 lek/minute me date 1.01.2016. Reduktimi u percaktua te kryhej me dy faza te ndermjetme qe fillonin me 1.04.2015 dhe 1.07.2015.

AKEP në vijim të Vendimeve për monitorim të situates ne treg, bazuar në vlerësimin e rrethanave konkrete në treg, me VKD nr.2664, datë 14.01.2016, njoftoi operatoret për një pezullim 90 ditor në lidhje me fillimin e aplikimit të simetrisë me datë 1.01.2016.

[24] Bottom-Up Long Run Average Incremental Cost (Model Poshtë-Lart i Kostos Mesatare Inkrementale Afatgjatë)

AKEP me Vendim nr.2676, datë 14.04.2016, miratoi mbylljen e procesit te filluar me VKD 2664 dhe miratimin e rezultateve, duke vendosur datën 1 Prill 2016 si datë për vendosjen e simetrisë së MTR-ve për të gjithë operatorët.

Në vijim të sqarimeve të dhëna në seksionin III.1 të këtij dokumenti për proceset gjyqësore në lidhje me Vendimet e mësipërm, AKEP në seksionet e mëposhtme si tarifë terminimi në rrjetin Plus Communication në periudhën 1.04.2015-31.12.2017 ka dhënë vlerën 6.52 lek/minutë.

<u>Ecuria dhe krahasimi i tarifave te terminimit celular me vendet e BE/BEREC</u>

Figura e mëposhtme paraqet ecurinë e tarifave të terminimit në rrjetet celulare të katër operatorëve për periudhën Mars 2008 deri në Korrik 2017, si dhe krahasimin e këtyre tarifave në Shqipëri me tarifat mesatare në vendet e BEREC.

FIGURA IV.1: TARIFAT Ë TERMINIMIT CELULAR NË SHQIPËRI DHE VENDET E BEREC (2008-2017)

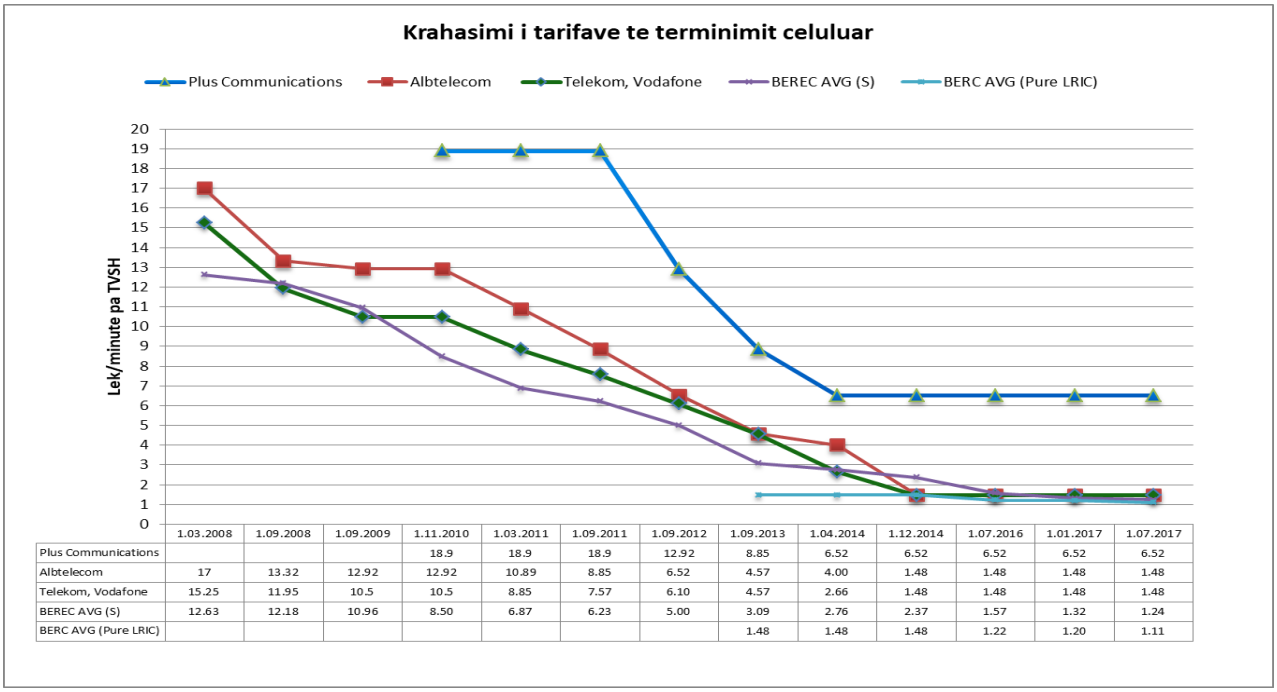

	1.03.2008	1.09.2008	1.09.2009	1.11.2010	1.03.2011	1.09.2011	1.09.2012	1.09.2013	1.04.2014	1.12.2014	1.07.2016	1.01.2017	1.07.2017
Plus Communications				18.9	18.9	18.9	12.92	8.85	6.52	6.52	6.52	6.52	6.52
Albtelecom	17	13.32	12.92	12.92	10.89	8.85	6.52	4.57	4.00	1.48	1.48	1.48	1.48
Telekom, Vodafone	15.25	11.95	10.5	10.5	8.85	7.57	6.10	4.57	2.66	1.48	1.48	1.48	1.48
BEREC AVG (S)	12.63	12.18	10.96	8.50	6.87	6.23	5.00	3.09	2.76	2.37	1.57	1.32	1.24
BERC AVG (Pure LRIC)								1.48	1.48	1.48	1.22	1.20	1.11

Burimi: AKEP dhe BEREC[25]

Siç mund të vihet re, tarifat e terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare të dy operatorëve më të mëdhenj në Shqipëri kanë qënë afër nivelit mesatar të vendeve të BE në vitet 2008 deri sa barazohen në vitin 2014, duke pasur një diference më të madhe në 2013 me vendet e BE dhe BEREC. Diferenca më e lartë me vendet e BEREC në 2013 ka ardhur për shkak të reduktimeve të mëdha në vendet e BE, në 2013, për orientimin në kostot LRIC të pastër. Reduktimet e AKEP të përcaktuara me Vendimet e datës 13.03.2014 e në vijim, për orientimin në kostot LRIC të pastër, duke përdorur të dhëna benchmark, kanë çuar nivelin e tarifës së terminimit për tre operatoret me

[25] *Kursi I kembimit i perdorur: 1 Euro=140 lek deri ne vitin 2014 ndërsa per periudhat me pas sipas kursit te publikuar ne dokumentat e BEREC.*

të medhenj në nivelin 1.48 lek/minutë më datë 1.12.2014, sa tarifa mesatare e vendeve të BEREC që kishin aplikuar modelin LRIC të pastër deri në vitin 2013.

Duke iu referuar ecurise se tarifave ne periudhen 2012 deri aktualisht si edhe ne periudhen para vitit 2012, vihet re se reduktimet ne vite te tarifes se terminimit ne rrjetet celulare, perafrimi i tarifes se terminimit me nivelet mesatare te BE, dhe percaktimet per orientim ne kosto te tyre(BULRAIC dhe benchmark sipas mesatares se vendeve Evropiane me LRIC te paster) nuk kane ardhur si pasoje e presionit konkurrues ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve ne rrjetet celulare, por per shkak te nderhyrjes se AKEP nepermjet procedurave te zgjidhjeve te mos-marreveshjeve, implementimit te metodologjive te rregullimit te tarifave si edhe orientimit ne kosto. Ne mungese te nderhyrjes rregullatore, operatoret celulare do te ishin dhe do jene ne gjendje t'u impononinoperatoreve vendas tarifa me te larta per terminimin e thirrjeve ne rrjetet e tyre celulare. AKEP ka percaktuar nivelin maksimal te tarifave dhe asnje operator nuk ka aplikuar tarife me te ulet se vlera maksimale e imponuar nga AKEP.

Referuar dokumentave rregullatore te KE-se, dhe se fundmi edhe dokumentit te BEREC *BoR (16) 159, 'BEREC Report Regulatory Accounting in Practice 2016' 6 October 2016* rezulton se te te gjithe operatoret e rrjeteve celulare aktive ne treg jane percaktuar si operatore me FNT per terminimin e thirjeve zanore ne rrjetet e tyre., dhe ne disa vende edhe MVNO-te jane percaktuar me FNT per kete sherbim.

IV.3. Perfundim per FNT per terminimin e thirrjeve

Ne analizen e faktoreve te marre ne konsiderate per fuqine e ndjeshme ne tregjet perkatese, rezulton se:

- Secili prej operatoreve Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom zoteron 100 % te tregut te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre;
- Operatoret celulare nuk perballen me kercenimin e hyrjes ne tregjet e tyre te terminimit te operatoreve te tjere, qe do te ishin te afte te kryenin edhe terminimin e thirrjeve ne keto rrjete;
- Operatoret celulare ndeshen me fuqi te ulet kundervepruese nga operatoret e tjere te telefonise se levizshme dhe te telefonise fikse per tarifat e terminimit ne rrjetet e tyre;
- Ne mungese te nderhyrjes rregullatore, cdo operator celular do te jete ne gjendje t'ju impononte operatoreve vendas tarifa te larta per terminimin e thirrjeve ne rrjetin celular qe zoteron;
- përfundimet e analizës së tregut për FNT për tregun përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare nuk ndikohen nga ndryshimi i strukturës së tregut me pakicë celular, dhe dalja nga tregu e Plus Communication nuk ndikon në përfundimet për FNT të tre operatorëve të tjerë celularë për terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre individuale;
- Kriteret e marra ne shqyrtim nuk kane ndryshuar dhe nuk pritet te ndryshojne te pakten ne nje periudhe afatmesme 2-3 vjecare, ne menyre qe te eliminojne aftesine ndikuese apo FNT te operatoreve ne tregjet perkates te terminimit te thirrjeve ne rrjetet e tyre.

Duke marre ne konsiderate faktoret (argumentat) e mesiperm, AKEP vlereson se tre operatoret celulare permbushin kriteret per fuqi te ndjeshme ne tregjet perkatese te terminimit te thirrjeve zanore ne rrjetet e tyre celulare:

- **Sipermarresi Telekom Albania sh.a permbush kriteret per FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Telekom Albania.**
- **Sipermarresi Vodafone Albania sh.a permbush kriteret perFNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Vodafone Albania.**
- **Sipermarresi Albtelecom sh.a permbush kriteret perFNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetin celular Albtelecom.**

V. MASAT RREGULLUESE PËR FNT

Nga analiza per FNT ne tregun e terminimit te thirrjeve ne rrjetet e telefonise celulare ne kapitullin IV te ketij dokumenti, rezulton se permbushen kriteret per FNT (dominance individuale) ne tregun perkates te terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare aktive ne Shqiperi, Telekom Albania, Vodafone Albania dhe Albtelecom.

Ne baze te parashikimeve te ligjit, **neni 34**: *Nëse AKEP-i përcakton se një ose disa sipërmarrës kanë fuqi të ndjeshme në treg, në tregun përkatës, pra nuk ka konkurrencë efektive, atëherë ajo vendos ndaj tyre një, disa ose të gjitha detyrimet e veçanta të nevojshme, të cilësuara në nenet 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45 e 56 të këtij ligji*.

Sipas përcaktimeve të ligjit 9918 detyrimet qe mund te vendosen ne lidhje me FNT në tregun përkatës janë:

- Mosdiskriminimi (neni 39),
- Transparenca (neni 40),
- Ndarja e llogarive (neni 41)
- Dhenie Akses dhe Interkoneksion dhe perdorimi i perbashket i faciliteteve te rrjetit (neni 42),
- Kontrolli i tarifave dhe sistemi i mbajtjes se llogarive (neni 45)

Sipas pikës 5 të nenit 34 të ligjit 9981 detyrimet e vendosura në përputhje me nenin 34 **duhet të bazohen në natyrën e problemit të identifikuar dhe duhet të jenë proporcionale** e të **justifikuara nga pikëpamja e objektivave rregullatore të vendosura në nenin 7 të këtij ligji**.

Nderkohe nenet 55-59, permbajne percaktime ne lidhje me detyrimin per kontrollin dhe rregullimin e tarifave dhe zbatimin e tyre.

Për sa më sipër, në seksionin në vijim trajtohen problemet e identifikuara me terminimin e thirrjeve në rrjetet celulare si dhe masat përkatëse rregulluese proporcionale sipas problemeve për secilin treg (3 tregje përkatëse) të nevojshme për realzimin e objektivave rregullatore të promovimit të konkurrencës dhe rritjes së përfitimeve të përdoruesve fundorë.

V.1. Identifikimi i problemeve nga FNT në terminimin e thirrjeve

AKEP në një sërë dokumentash të mëparshëm të analizave të tregut ka evidentuar problemet kryesore tipike që lindin nga FNT për terminimin e thirrjeve dhe nevojën e masave rregulluese për adresimin e tyre. Grupi i Rregullatoreve Europiane (ERG- aktualisht BEREC) ne dokumentin , *ERG (06) 33, Revised ERG Common Position on the approach to Appropriate remedies in the ECNS regulatory frameëork, Final Version May 2006,* citon 4 probleme kryesore per konkurrencen ne lidhje me FNT për terminimin e thirrjeve (në kushtet e mungesës së masave rregulluese):

- koluzioni i fshehtë;
- tarifim i tepert (mbi kosto i MTR);
- diskriminim ne tarifa të terminimit (midis operatorëve të ndryshëm dhe/ose midis divizionit të vet retail dhe operatorëve të tjerë);
- refuzimi per te negociuar apo mosdhenie aksesi për interkoneksion/terminim.

Për adresimin e këtyre problemeve që lindin nga FNT per terminimin e thirrjeve në rrjetet celulare, AKEP, në përputhje me rekomandimet e ERG/BEREC dhe ligjit 9918, ka vendosur masat rregulluese të parashikuara nga ligji 9918, ku më kryesoret kanë qenë:

1. Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39);
2. Detyrimi i transparencës (Neni 40);
3. Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42);
4. Detyrimi për kontroll të tarifave (Neni 45).

Në lidhje me diskriminimin në tarifa që vjen nga FNT në terminim, ERG në dokumnetin e cituar më sipër shpjegon se kjo strategji për të mbyllur tregun është e lidhur kryesisht me konkurrencën në tregun celular apo marrdhëniet midis operatorëve celularë (M2M). Operatorët më të herëshëm/të mëdhenj në treg mund të kërkojnë të mbyllin tregun apo përjashtojnë operatorët e vegjël duke aplikuar tarifa të larta (mbi kosto) për terminimin për operatorët e tjerë ndërsa aplikojnë tarifa të ulët të brendsshme për terminimin (për diviziionin e vet retail). Kjo con në kosto të larta për thirrjet off-net për operatorët e tjerë në nivel me shumicë pra dhe në tarifa/kosto të larta të thirrjeve me pakicë off-net. Ndërkohë kostot më të ulëta për thirrjet on-net cojnë në tarifa më të lira on-net. Kjo strukturë tarifore (on-net shumë më i lirë se off-net) krijon atë që quhet eksternalitete të rrjetit për shkak të tarifave (tariff mediated netëork externalities) duke vendosur operatrorët e vegjël në dizvantazh ndaj operatorëvë të mëdhenj.

Externalietet e rrjetit nënëkuptojnë që sa më i madh një rrjet (në terma të numrit të pajtimtarëve) aq më tëreheqës bëhet ai rrjet për pajtimtarët (aktualë dhe të rinj), pasi kanë mundësi të komunikojnë me tarifa shumë të ulëta on-net me një numër më madh pajtimtarësh në krahasim me një rrjet më të vogël. Dhe sa më e madhe diferenca midis pjesëve të tregut për pajtimtarë të operatorëve të mëdhenje dhe të vegjël, midis tarifave tarifa on-net/off-net dhe sa më i lartë niveli i MTR në raport me koston eficente, aq më të mëdha avantazhet e operatorëve më bazë të madhe pajtimtarësh dhe dizavantzhet e operatorëve më të vegjël.

Ky diskriminim në tarifat me pakicë on-net/off-net është është shumë më i favorshëm për operatorët më të hershëm (të mëdhenj) në treg dhe con në ruajtje apo rritje të pjesës së tregut të operatorit/operatrorëve më të mëdhenj dhe mos-ndryshim i pjesëve të tregut të operatorëve të më të vegjël, madje dhe rënie të tyre, për shkak të aftësisë së ulët konkurruese të ketyre operatorëve ndaj operatorëve më të mëdhenj.

Diskriminimi në tarifat me pakicë të thirrjeve on-net dhe off-net dhe ndikimi i tij negativ në konkurrencën midis operatorëve në treg ishte një ndër problemet kryesore të evidentuara nga AKEP në analizën e vitit 2014 si dhe në rekoamandimet e AK në vitin 2014. Për të adresuar këtë problem ku tarifat me pakicë on-net ishin shumë më të ulëta se tarifat off-net, AKEP vendosi që

përvec reduktimit të MTR, masa rregulluese e mos-diskriminimit për MTR të përfshinte edhe detyrimin për mos-diskriminim në tarifat me pakicë on-net/off-net nga të katër operatrorët celularë

AKEP në kapitullin III ka evidentuar ndryshimet e ndjeshme në trafikun on-net/off-net pas zbatimit të detyrimit të mos-diskriminimit nga të katër operatorët. Më poshtë janë disa të dhëna në lidhje me ndryshimet sipas operatorëvë në strukturën e thirrjeve dhe në të ardhurat/pagesat neto të operatorëvë nga terminimi i thirrjeve.

Raporti i thirrjeve on-net/off-net të operatorit më të madh celular, Vodafone Albania, ka ndryshuar nga 97%v3% në Janar 2014 në 66% v 34% në Dhjetor 2017. Për Telekom Albania ky raport ka pësuar ndryshime edhe më të mëdha: nga 96%v 4% në Janar 2014 në 53% v 47% në Dhjetor 2017.

Ndërkohë edhe dy operatorët më të vegjel kanë pësuar ndryshime të mëdha. Albtelecom në Dhjetor 2017 kishte 28% të thirrjev on'net dhe 72% të thirrjeve off-net. Në Korrik 2015 që filloi implementimi i detyrimin të mos-diskriminimit në tarifat on/off net, Albetelecom arriti në raportin 48/52 të thirrjeve on-net/off-net, ndërkohë Vodafone dhe Telekom Albania ishin edne në nivele shumë të larta të thirrjeve on-net me 83-85%.

Albtelecom është operatori më i vogël aktualisht në treg dhe me proporcionin më të madh të thirrjeve off-net se dy operatorët e tjerë (Kapitulli III). Për vitin 2017 Albtelecom kishte 29% te thirrjeve on-net dhe 71% off-net, krahasuar me Vodafone ku ky raport ishte pothuajse inversi me 67% on-net dhe 33% off-net, ndërsa Telekom Albania kishte raportin 55/45 të thirrjeve on/off-net

TABELA V.1: RAPORTI I THIRRJEVE ON-NET DHE OFF-NET SIPAS OPERATORËVË JANAR 2014-DHJETOR 2017

	Vodafone		Telekom Albania		Albtelecom		Plus		Mesatare tregu	
	On-net	Off-net	On-net	Off-net	On-net	Off-net	On-net	Off-net	On-net	Off-net
Jan-14	97%	3%	96%	4%	81%	19%	88%	12%	95%	5%
Jan-15	92%	8%	89%	11%	68%	32%	70%	30%	87%	13%
Jul-15	85%	15%	83%	17%	48%	52%	50%	50%	78%	22%
Jan-16	76%	24%	66%	34%	37%	63%	31%	69%	67%	33%
Jan-17	69%	31%	56%	44%	29%	71%	20%	80%	58%	42%
Dec-17	66%	34%	53%	47%	28%	72%	19%	81%[26]	55%	45%

Një aspekt i rëndësishëm i marrdhënieve midis operatorëve celularë në treg dhe me impakt në aftësitë konkurruese të tyre në tregun me pakicë janë dhe trafiku neto dhe të ardhurat neto nga terminimi i thirrjeve midis operatorëve celularë. Balanca e trafikut midis operatorëve në treg apo struktuara e përdoruesve (raporti i thirrjeve dalëse dhe hyrëse) ka rëndësi në marrdheniet midis operatorëve pasi këto ndikojnë në pagesat neto midis operatorëve si dhe aftësitë konkurruese në

[26] Për Plus i referoen muajit Gusht 2017 dhe mesatare e tregut për Dhjetor 2017 është vlerësim i AKEP.

tregun me pakicë, pasi të ardhurat nga terminimi i thirrjeve janë një burim të ardhurash nga përdoruesit me pakicë në mënyrë indirekte. Në Shqipëri si në shumicën e vendeve të botës aplikohet parimi CPP, dhe pajtimtari marrës i thirrjes nuk paguan për thirrjen e marrë d.m.th nuk gjeneron të ardhur me pakicë, por gjeneron të ardhur me shumicë për operatorin e vet që e merr këtë të ardhur nga operatori origjinues.

Figurat e mëposhtëme paraqesin trafikun neto (trafik hyres minus trafik dales) në periudhën Janar 2014-Dhjetor 2017 midis tre operatoreve celulare të përcaktuar me FNT në këtë dokument.

FIGURA V.1: ECURIA E TRAFIKUT DHE TË ARDHURAVE NETO MIDIS TRE OPERATORËVE CELULARE 2014-17

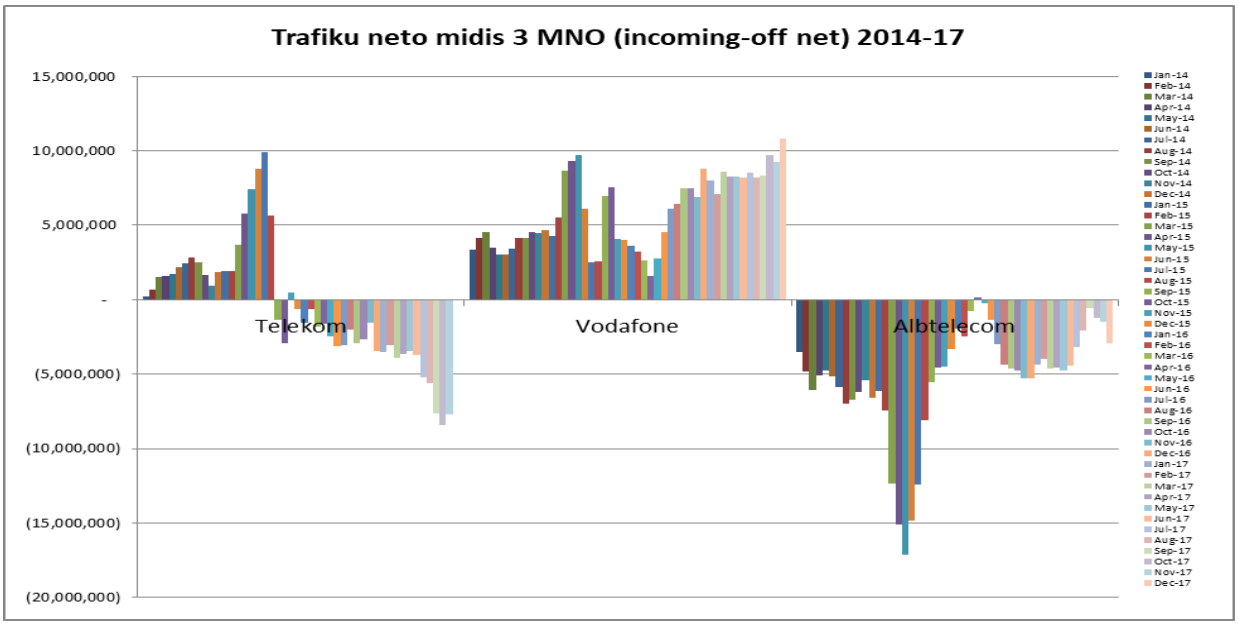

Burimi: AKEP, bazuar në të dhënat mujore të dërguara nga operatorët

Në figurat më poshtë jepet në ecuria të pagesave neto dhe Albtelecom në përiudhën Janar 2014-Dhjetor 2017, nga shkëmbimi i trafikut me dy operatorët e tjerë celularë të përcaktuar me FNT në këtë document.

FIGURA V.2: PAGESAT NETO TE TERMINIMIT TE ALBTELECOM PER TRAFIKUN E SHKEMBYER ME TRE OPERATORET E TJERE CELULARE 2014-2017

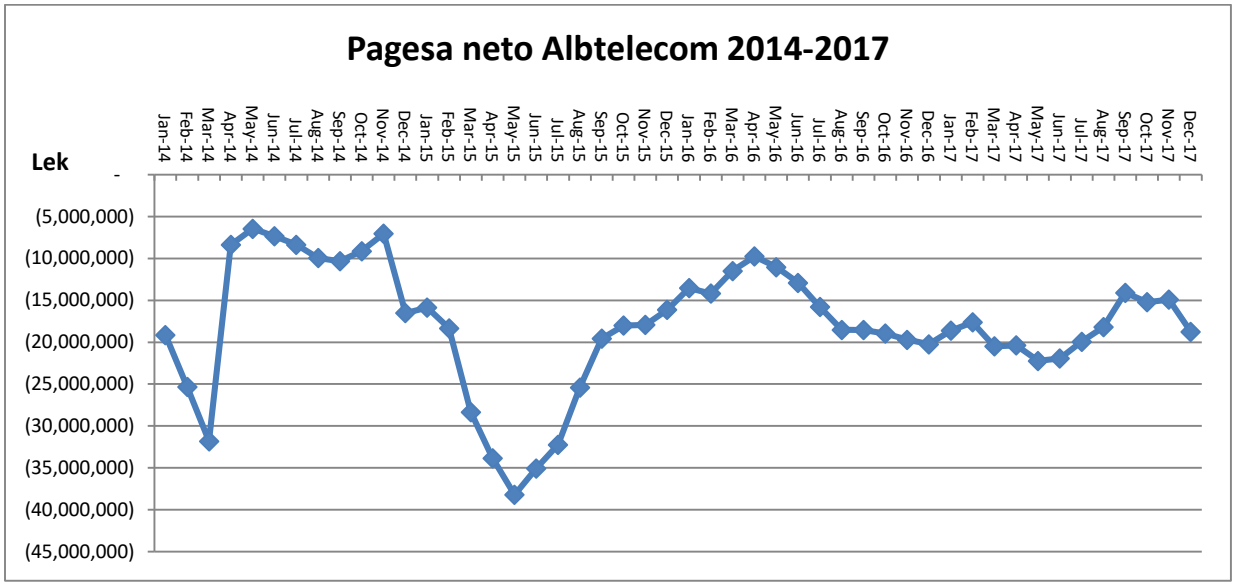

Nga të dhënat e të ardhurave/pagesave neto mdis tre operatorëve rezulton se:

- Vodafone Albania është përfitues neto në vlera të mëdha në këto katër vite nga dy operatorët e tjerë, për shkak se ka shumë më tepër trafik hyrës nga këta operatorë se trafik dalës drejt tyre (figura më poshtë).
- Telekom Albania në total për katër vitet paraqitet me vlerë të ulët pagesë neto, por ecuria e trafikut neto ne vitin e fundit e ka kaluar në pagues neto për shkak të trafikut të madh dalës drejt Vodafone.
- Albtelecom ka qene paguesi neto më i madh në këto katër vjet. Niveli me i ulet i pagesave neto te Albtelecom ka qene në periudhen Prill-Nentor 2014 kur AKEP aplikoi tarifa asimetrike per Albtelecom ne raport me Vodafone dhe Telekom Albania (Figura më poshtë).

<u>Përfundim për problemet nga FNT në terminimin e thirrjeve</u>

Sic është evidentuar në Kapitullin III dhe me siper, zbatimi i detyrimit të mos-diskriminimit në tarifat e thirrjeve on-net/off-net i shoqeruar dhe me ulje të të MTR të tre operatorëve celularë, ka cuar në ndryshime të rëndësishme pozitive të tarifave me pakicë dhe në strukturën e thirrjeve dhe përfitime të përdoruesve fundorë gjatë kësaj periudhe, por

- nuk ka cuar në rritje të nivelit të konkurrencës apo rritje të pjesëve të tregut/aftësisë konkurruese të operatorëve më të vegjël (hyrësve më të rinj në treg) apo reduktim të indeksit HHI për një sërë treguesish. Madje sic është evidentuar në këtë dokument, HHI ka pasur rritje për një sërë treguesish, dhe Vodafone ka ruajtur pjesën e tregut rreth 50% për shumë tregues apo ka rritur pjesën e tregut në tregues të tjerë, duke arritur dhe nivele mbi 60% për disa tregues;

- Albtelecom është operatori më i vogël në treg për vitin 2017 kishte 29% te thirrjeve on-net dhe 71% off-net, krahasuar me Vodafone ku ky raport ishte pothuajse inversi me 67% on-net dhe 33% off-net, ndërsa Telekom Albania kishte raportin 55/45 të thhirrjeve on/off-net

- MTR ndikojnë në pagesat që operatorët i kryejnë njëri tjetrit për terminimin e thirrjeve, të cilat njihen si të ardhura/kosto neto nga interkoneksioni si dhe në aftësitë konkurruese në tregun me pakicë. Në periudhën 2014-2017 nga trafiku i shkëmbyer midis 3 operatorëve:
    - Vodafone ka qenë përfitues neto ne vlera te medha monetare.
    - Telekom Albania ka pasur të ardhura neto totale negative në vlerë të vogël në katër vitet e fundit, por këto të ardhura neto negative ishin në rritje në vitin 2017 në raport me Vodafone për shkak të rritjes së trafikut off net drejt këtij operatori.
    - Albtelecom ka qenë operatori që ka pasur të ardhura neto negative gjatë gjthë kohës së aktivitetit të tij, dhë në këtë periudhë 2014-2017 ka pasur të ardhura neto negative apo ka paguar dy operatorët e tjerë vlera të mëdha të pagesave neto.

- Pesha e madhe e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare dhe në të ardhurat e operatorëve, fakti që Vodafone për shumë vite ka qenë dhe është operatori që ka nivel shumë të lartë të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në raport me dy operatorët e tjerë celulare (pjesë tregu rreth ose mbi 60% për këto thirrje), bën që de-rregullimi i MTR ndërkombëtare të krijojë avantazhe më të mëdha për operatorët më të mëdhenj në treg sidomos Vodafone Albania. Në vendet e BE që kanë filluar të derregullajnë MTR për thirrjet hyrëse ndërkombëtare nga vendet jashtë BE/EEA, ky nuk është problem pasi pesha e këtyre të ardhurave nga MTR ndërkombëtar jashtë rregullimit është shumë e vogël:
    - Thirrjet me te medha hyrëse nderkombetare jane midis vendeve te BE qe janë me MTR nderkombetare nen rregullim (=MTR kombëtare);
    - Normalisht vendet e zhvilluara (përfshirë ato të BE) jane vende që gjenerojnë shumë më tepër trafik dalës ndërkombëtar drejt vendeve në zhvillim dhe me emirgracion të lartë (si Shqipëri apo rajoni) se sa hyrës ndërkombëtar nga këto vende
- Nga të dhënat e dërguara në Janar-Shkurt 2018 nga tre operatorët celularë për terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar gjatë viti 2017, rezulton se operatori dhënës siguron një të ardhur të tepërt nga diferenca midis MTR ndërkombëtare dhe MTR kombëtare që nuk është e justifikuar. Sipas skemes aktuale, operatori dhënës i numrit (që i është larguar përdouesi fundor) vijon të marrë të ardhura të tepërta nga ky numër/përdorues të cilat i përdor të mbajtur përdoruesit aktuuale apo shtuar përdorues të rinj, dhe kjo skeme nuk eshte ne linje me vendimet e AKEP per de-rregullimin e MTR te thirrjeve nderkombetare. Kjo skeme ka nevoje te rishikohet ne linje me vendimet e tjera te AKEP per FNT dhe praktika nderkombetare te ngjashme

- duke filluar nga 1.01.2018 Plus nuk ofron më shërbime dhe në tregun celular janë aktualisht aktivë apo që ofrojnë rrjet/shërbime celulare vetëm 3 operatorë nga 4 që ishin në periudhën Nëntor 2010-2017, dhe kjo situatë e re së bashku me analizën e tarifave me pakicë (ARPM/ARPU shumë e ulët dhe deri nën kosto) e shoqëruar me rënie të ndjeshme të fitimeve të operatorëve më të mëdhenj dhe humbje të qëndrueshme ndër vite e operatorit më të vogël dhe të ri në treg Albtelecom (celular), krijon shqetësime për qëndrueshmërinë e konkurrencës në tregun me pakicë celular si dhe rrjedhimisht edhe të përfitimeve të përdoruesve të këtyre shërbimeve në periudhë afatgjatë.

V.2 Masat rregulluese për FNT sipas këtij dokumenti

Sipas përfundimeve të analizës, terminimi i thirrjeve kombëtare në rrjetin individuale të secilit prej tre opretarëve celularë përbën një treg të vecantë përkatës dhe të tre operatorët celularë janë me FNT për terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre individuale.

AKEP në dokumentin e nxjerrë në këshillim publik propozoi që të katër operatoret celulare (përfshirë Plus) te vazhdojne te kene te njejtat detyrime per FNT ne terminimin e thirrjeve si edhe masat rregulluese te percaktuara ne Vendimet e dates 6.11.2016, te ndryshuara:

1. Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39);
2. Detyrimi i transparencës (Neni 40);
3. Detyrimi për akses dhe interkoneksion dhe përdorimi i përbashkët i faciliteteve të rrjetit (Neni 42);
4. Detyrimi për kontroll të tarifave (Neni 45).

Sipas pikës 5 të nenit 34 të ligjit 9981 detyrimet e vendosura në përputhje me nenin 34 **duhet të bazohen në natyrën e problemit të identifikuar dhe duhet të jenë proporcionale** e të **justifikuara nga pikëpamja e objektivave rregullatore të vendosura në nenin 7 të këtij ligji**.

Analiza e kryer në këtë version final përmban disa ndrsyhime nga dokumenti i nxjerrë në këshillim publik duke u fokusuar më shumë në impaktin e rregullimit të terminimit dhe aspekte të tjera të tregut që ndikohen nga trajtimi i terminimit, për një qasje më të kujdesshsme rregullatore për shkak të ndryshimit të strukturës së tregut celular.

Duke reflektuar zhvillimet ne treg gjate vitit 2017, bazuar në parimin e proporcionalitetit të përcaktuar në ligjin 9918 dhe direktivat dhe rekomandimet e KE/BEREC, AKEP gjykon se masat rregulluese për FNT për terminimin e thirrjeve të vijojnë të zbatohen për të tre operatorët sipas vendimeve të analizës së tregut 2014, të ndryshuara, pra të gjitha detyrimet të përcaktuara më sipër.

Detyrimi i Mosdiskriminimit (neni 39)

Ky detyrim i percaktuar dhe pershkruar ne nenin 39 te Ligjit, per FNT ne terminimin e thirrjeve, do te vijoje te zbatohet sipas percaktimeve te kryera ne analizat e meparshme, si dhe ne analizen e vitit 2014, dhe perfshin edhe detyrimin e mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net. AKEP gjykon se vazhdimi i zbatimit te kesaj mase eshte i nevojshem, pasi pavaresisht ndryshimeve te ndjeshme ne strukturen e thirrjeve celulare, te evidentuara ne kete dokument, ne mungese te ketij detyrimi operatoret celulare do te kishin stimulin e rikthimit ne praktikat tarifore te meparshme. Kjo theksohet akoma me shume nga fakti se megjithe ndryshimet e vena re ne strukturen e thirrjeve dhe rritjen e ndjeshme te thirrjeve off-net, pjeset e tregut ne treguesit kryesore nuk kane pesuar ndryshime te ndjeshme. Sic eshte theksuar ne vendimet e meparshme kjo mase rregulluese perfshin detyrimet e meposhtme:

Sipermarrësi X ndalohet të aplikojë tarifa në nivel me pakicë që kanë efekt diskriminues për sipërmarësit e rrjeteve të tjera celulare kombëtare:

(1) tarifat e thirrjeve drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare nuk duhet të jenë më të larta se tarifat e thirrjeve brenda rrjetit;

(2) *Sasia e minutave brenda rrjetit të përfshira në oferta/pagesë fikse të paketave tarifore nuk duhet të jetë më e madhe se sasia e minutave drejt rrjeteve të tjera celulare kombëtare;*
(3) *Përcaktimet e pikave 1 dhe 2 më sipër aplikohen për të gjitha paketat tarifore standarte, ofertat, shportat, opsionet dhe skontot të ofruara për pajtimtarët.*

Detyrimi per aplikim te tarifave te njejta me pakice on-net/off-net nenkupton qe edhe ofertat/shportat/opsionet apo skontot ne teresi duhet te kene nivel te njejte on-net/off-net: tarifa dhe/ose sasi minutash te perfshira ne oferte/pagese fikse.

Njekohesisht AKEP gjykon qe te vijoje edhe aplikimi i masave te tjera rregulluese per kohezgjatjen e ofertave sipas percaktimeve ne analizen e vitit 2014, pasi edhe kjo mase ka dhene efekt ne reduktimin e numrit teper te madh te ofertave te operatoreve celuare qe krijonin konfuzion dhe pasiguri tek perdoruesit fundore.

Aplikimi i detyrimit te mesiperm eshte i drejtperdrejte, i thjeshte dhe ka rezultuar shumë efikas në ndrsyhimin e strukturës së thirrjeve, që sipas të dhënave rezulton se ka qenë shumë e deformuar në mungesë të këtij detyrimi.

Ndërkohë, në ndryshim nga analiza në vitin 2014, dhe nga dokumneti në këshillim publik, bazuar në parimin e proporcionalitetit dhe ndryshimeve të ndodhura në treg gjatë kësaj periudhe (2014-2017), të evidentuara në këtë version final të analizës së tregut, AKEP vlerëson se ekzistojnë kushtet që zbatimi i mases rregulluese të mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net të përfshihet në një diskutim më të gjerë, për shkak të lidhjes indirekte të kësaj mase me detyrimet për FNT në tregun me pakicë celular, ku ky detyrim mund të vendoset vetëm për operatorët që kanë dominancë apo FNT edhe në tregun përkatës me pakicë celular. AKEP gjykon që tre operatorët të vijojnë zbatimin e kësaj mase, ndërsa rishikimi i proporcinalitetit të saj për secilin operator do të kryhet në kuadër të analizës së tregut me pakicë celular dhe tregjeve të tjera të justifikuara për ndërhyrje ex-ante që do kryejë AKEP me këshillim publik në muajt në vijim.

<u>Detyrimi për kontroll i tarifave (Neni 45)</u>

AKEP në analizën e fundit te tregut celular ka dhene detaje per procesin e rregullimit te tarifave te terminimit dhe metoden e rregullimit te tyre, perfshire zbatimin e Rekomandimit te Komisionit Europian të datës 7 Maj 2009 (2009/396/EC),[27] nepermjet metodes benchmark me tarifen mesatare te vendeve qe kane aplikuar metodën e kostove BU-LRIC e pastër.

AKEP gjykon se masa rregulluese e kontrollit te tarifave te terminimit te tre operatoreve me FNT eshte e nevojshme, pasi ne mungese te saj secili operator, qe eshte monopolist ne ofrimin e terminimit te thirrjeve ne rrjetin e vet, do kishte stimujt per te aplikuar tarifa te larta terminimi ne dem te konkurrences dhe interesave te konsumatoreve. Vlen te theksohet se ne gjithe proceset e analizave te tregut celulare, vendosja e kesaj mase rregulluese nuk ka pasur kundershtime nga operatoret. Operatoret kane kundershtuar nepermjet komenteve, ankimeve administrative apo ne

[27] *COMMISSION RECOMMENDATION of 7 May 2009 on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU (2009/396/EC)*

rruge gjyqesore kryesisht nivelin e tarifes se terminimit te percaktuar nga AKEP, por jo vete masen rregulluese te kontrollit/rregullimit te kesaj tarife.

Sic eshte theksuar ne hyrje te këtij dokumenti final te analizes, AKEP zhvilloi nje proces te vecante keshillimi publik, ne perputhje me percaktimet e nenit 57 e ne vijim te Ligjit 9918 duke nxjerrë në këshillim publik dokumentin *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"*[28], i cili përmbante propozimet e AKEP në lidhje me metoden e kontrollit te tarifave te terminimit te sipermarresve te propozuar per status me FNT në këshillin publik të analizës së tregut.

Bazuar në ndryshimet ndodhura në treg si dhe në dokumentin e rishikuar të MTR, AKEP gjykon që të nisë një proces ët vecantë këshillimi publik për përcaktimin e MTR të tre operatorëve celularë të përcaktuar me FNT sipas këtij dokumenti. Tre operatorët do të vijojnë me MTR ekzistuese deri në afatet e përcaktuara nga AKEP nëprmjet vendimeve që do merren pas ri-nxjerrejs në këshillim publik të dokumentit "*Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"*, i cili është ndryshuar për të marrë në konsideratë zhvillimet e tregut në Shqipëri, MTR në vendet e BEREC etj.

<u>MTR për terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare përfshirë drejt numrave të portuar</u>

Bazuar në vlerësimin e kryer në këtë dokumnet final të analizës së tregut, përfshirë një vlerësim më të detajuar të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, AKEP gjykon të lërë të pandryshuar përkufizimin e tregut përkatës për terminimin e thirrjeve, pra që ai të përfshijë vetëm thirrjet kombëtare. Vlerësimi nëse terminimi i këtyre thirrjeve përbën një treg të vecantë përkatës, si dhe për nevojën ose jo të rregullimit ex-nate apo zgjidhje mosmarrveshje të tij, do të vlerësohet nga AKEP në procesin e ri të analizës së tregut celular, me pakicë dhe tregjet e tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

AKEP gjykon të heqë rregullin për barazimin e MTR të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar (kur këto përcillen nga operatori dhurues tek operatori marrës) me MTR kombëtare. Ky de-rregullim është në linjë me trajtimin rregullator të terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, ku operatorët nuk kanë FNT që prej vitt 2012, si dhe me praktikat ndërkombëtare.

Pra operatori marrës ka të drejtë të aplikojë MTR për këto thirrje (drejt numrave të portuar në rrjetin e tij) si edhe për thirrjet e tjera ndërkombëtare, pra në negociata komerciale me operatorin dhënës. Nëse palët nuk bien dakort, AKEP do të zgjidhë mosmarrveshjet dhe/ose do të nxjerrë tarifa referncë bazuar në informacionin mbi tarufat e aplikuara për MTR ndërkombëtare nga operatrorët.

Rregullimi aktual i MTR të thirrjeve të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare drejt numrave të portuar (kur këto përcillen nga operatori dhurues tek operatori marrës) është kryer me vendimet për miratimin e ofertave referencë të operatorëve celularë (dhe fiks për analogji), dhe që ndryshimi të

[28] Vendim nr. 2700, datë 22. 12. 2016 për "*Miratimin për Këshillim Publik të Dokumentit: Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik*"

hyjë në fuqi do të duhet të ndrsyhohen oferta referncë të operatorëve për këto thirrje (përcaktimi barazmit të MTR të këtyre thirrjeve me MTR të thirrjeve kombëtare).

Pas miratimit të këtij dokumenti secili nga opetratorët mund të depozitojë në AKEP ndryshimet e RIO-s përkatëse sipas përcaktimeve në ligjin 9918 dhe Rregullores së Akses dhe Interkoneksionit.

AKEP gjykon që masat rregulluese per FNT të përcaktuara në këtë dokument janë të arsyetuara, proprocionale me problemet e identifikuara dhe i shërbejnë objektivit rregullator të rritjes së konkurrencës në treg, investimeve, inovacionit dhe përfitimeve të përdoruesve.

ANEKS 1. Komentet e Keshillimit Publik për Analizën e Tregut dhe Qendrimi i AKEP

AKEP me VKD Nr. 2699, datë 01.12.2016 miratoi publikimin e dokumentit "*Analizë e tregut të shërbimeve celulare: tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare– Këshillim Publik*". Dokumenti u publikua ne faqen e Internetit te AKEP dhe keshillimi publik u krye ne periudhen 7.12.2016-7.02.2017.

Bazuar në kërkesën e Vodafone Albania, Këshilli Drejtues i AKEP në mbledhjen e datës 16.02.2017, vendosi për shtyrjen e periudhës së këshillimit publik të këtij dokumenti si dhe dokumentit "*Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT ne tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik"* për një afat maksimal jo më shumë se 60 ditë nga data 16.02.2017. Njoftimi për shtyrjen e afatit të këshillimit publik u publikua në faqen e Internetit të AKEP dhe i'u dërgua në rruge shkresore palëve kryesore të interesuara.

Në përfundim të periudhës së këshillimit publik në AKEP depozituan komentet:

- Autoriteti i Konkurrencës nëpërmjet shkresës Nr.406/1 Prot., datë 7.02.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/7 prot., datë 9.02.2017);
- Telekom Albania sh.a nëpërmjet shkresës me Nr. Prot. 687, datë 1.02.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/3 prot., datë 3.02.2017);[29]
- Albtelecom sh.a nëpërmjet shkresës me Nr. 893 Prot., datë 7.02.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/4 prot., datë 7.02.2017)[30];
- Plus Communication sh.a. nëpërmjet shkresave me Nr.Prot. 132, datë 7.02.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/5 prot., datë 7.02.2017) dhe Nr.Prot 517, datë 15.05.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/10 prot., datë 16.02.2017);
- Vodafone Albania sh.a nëpërmjet shkresës me Ref. LEA 045/0X, datë 15.05.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/11 prot., datë 17.05.2017);
- Neofone nëpërmjet shkresës me Nr.305 Prot., datë 4.03.2017 (referenca e AKEP Nr.1050 prot., datë 5.040.2017).

AKEP me shkresën nr.2285 prot., datë 16.12.2017 i kërkoi operatorëve celularë Vodafone Albania, Albtelecom dhe Telekom Albania që në vijim të përfundimit të procesit të konsolidimit të tregut celular, brenda datës 15.01.2018, të depozitojnë komentet finale në lidhje me dy dokumentat e nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016. Tre operatorët celularë kanë depozituar qëndrimet finale të depozituara në AKEP me shkresat e mëposhtëme:

- Telekom Albania me shkresën nr.8237/1 Prot, datë 11.01.2018 (referenca e AKEP Nr.2285/1, datë 12.01.2018);

[29] Konfirmuar dhe me shkresen Nr. Prot. 688, datë 15.05.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/12 prot., datë 17.05.2017).
[30] Konfirmuar nëpërmjet shkresës me shkresës me Nr. 3402 Prot., datë 18.05.2017 (referenca e AKEP Nr.1907/13 prot., datë 19.05.2017).

- Albtelecom me shkresën nr.263 Prot, datë 12.01.2018 (referenca e AKEP Nr.2285/2, datë 12.01.2018);
- Vodafone Albania me shkresën Ref. LEA/003/0X, datë 15.01.2018 (referenca e AKEP Nr.2285/3, datë 16.01.2018).

AKEP i falenderon të gjithë pjesëmarrsit në këtë proces këshillimi per komentet dhe sugjerimet e dhena në komunikimete cituara më sipër.

Në dokumentin e nxjerre ne këshillim publik, AKEP kishte hartuar disa pyetje për të marrrë opinionin e palëve të interesuara. Ky Aneks më poshtë përmban komentet e dërguara nga palët e interesuara dhe qëndrimin e AKEP mbi komentet. Për orientim dokumenti më poshtë është stukturuar në këtë mënyrë:

I. Komente të përgjithshme

Kjo pjesë përmban komentet e dhëna nga palët e intersuara në përgjithësi për dokumentin, dhe jo në mënyrë specifike për pyetjet e këshillimit publik, si dhe qëndrimi i AKEP për këto komente të përgjithshme.

II. Komentet sipas pyetjeve të këshillimit publik

Kjo pjesë përmban komente e palëve të interesuara të grupuara sipas pyetjeve të këshillimit public dhe qëndrimi i AKEP për komentet për cdo pyetje.

I. Komente të përgjithshme dhe qëndrimi i AKEP

Autoriteti i Konkurrencës nëpërmjet shkresës Nr.406/1 Prot., datë 7.02.2017 nuk ka bërë komente mbi pyetësorin, por nga vlerësimi i dokumentit të analizës i rekomandon AKEP-it,

- *të kryejë vlerësimin nëse në tregun celular të pakicës ka ose jo operator me FNT dhe në rast se konstatohet, të ndërmarrë masat e nevojshme për rregullimin e këtij tregu;*
- *nëse vëren sjellje abuzimi me pozitën dominuese në tregun celular me pakicë të ndonjë operatori, në zbatim të nenit 61, pika 2 të Ligjit Nr. 9918/2008, ta parashtrojë rastin përpara AK.*

Telekom Albania në përgjigjen e tij me shkresën nr.8237/1 Prot, datë 11.01.2018 (referenca e AKEP Nr.2285/1, datë 12.01.2018) sugjeron që për shkak të zhvillimeve të ndodhura në tregun celular dokumenti i analizës së tregut celular dhe rregullimit të tarifave (MTR) të zgjerojë fushën e analizës së tij, për të evidentuar më qartë shkaqet e rënies së të ardhurave që lidhen me sjelljen e operatorëve në treg, ku TA vlerëson se një numër i ndjeshëm ofertash janë hedhur në treg duke mos refelktuar koston e shërbimeve (nën kosto), e cila sipas TA dëmton konkurrencën në treg, por në mënyrë të vecantë perspektivën e investimeve dhe modernizimin e shërbimeve.

Albtelecom me shkresën nr.263 Prot, datë 12.01.2018, ka dërguar komentet finale për dokumentat e nxjerrë për këshillim publik për "Analizën e Tregut Celular" dhe "Rregullimit të Tarifave të Terminimit Celular" duke mos dhënë komente për secilën pyetje, por duke u shprehur në tërësi për dokumentat me komentet e mëposhtme:

- Albtelecom, kërkon që në dokumentin final të Analizës së Tregut, të merren në konsideratë efektet dhe impakti i realizimit të përqëndrimeve të operatorëve VA dhe TA, miratuar me Vendimet 484/2017 dhe 485/2017 të Autoritetit të Konkurrencës dhe vendimet 20/2017, 21/2017 dhe 22/2017 të AKEP. Pra përfundimet e analizes finale të përcaktojnë kushte dhe detyrime të vecanta mbi operatorët VA dhe TA, si rezultat i avantazheve te dukshme në tyre në treg, pasi janë pajisur me spektrin e frekuencave të Plus.
- Bazuar në pjesët aktuale të tregut, pas daljes nga tregu të operatorit Plus e kanë rritur ndjeshëm dominancën e dy operatorëve VA dhe TA, të cilët zotërojnë së bashku mbi 80% të tregut. Ndaj, në kuadër të mbrojtjes dhe nxitjes së konkurrencës së ndershme dhe në kuadër të parimit të proporcionalitetit në vendosjen e masave rregulluese, AKEP duhet të lejojë një asimetri të arsyeshme për Albtelecom dhe përjashtimin e tij, si operatori më I vogël në treg, nga detyrimi i aplikimit të detyrimit të mos-diskriminimit të tarifave për thirrjet on-net/off-net.
- Bazuar në pjesët aktuale të tregut, dhe në qasjen lineare të lidhjes së MTR me pjesët e tregut, Albtelecom sugjeron që MTR të jetë 5.82 për Albtelecom, 3.82 për TA dhe 1.48 për VA. Albtelecom në rrugë elektronike me email ka dërguar dhe një dokument me sqarime në lidhje me percaktimin e MTR-se se operatoreve celulare bazuar ne funksion linear dhe pjeset e tregut. Në këtë dokumnet Albtelecom sqaron se si mund të lidhen MTR me pjesët e tregut të operatorëve dhe duke marrë të dhënë MTR të Vodafone dhe të Plus dhe pjesët e tregut, shpjegon si ka arritur në vlerat e sugjeruiara të MTR më sipër. Ndërkohë nëse përdoren pjesët e tregut të Tremujorit 2 2017 të pajtimtarëve aktivë, Albtelecom sugjeron se MTR sipas formulës duhet të jenë 5.68 për Albtelecom, 3.28 për TA dhe 1.48 për VA.
- Pozita dominuese në treg e dy operatorëve të mëdhenj e ka kushtëzuar Albtelecom që të jetë "ndjekës" dhe "net payer" ndaj tyre, për shkak të balancave të trafikut, ku trafikur dalës ka qënë gjihtmonë më i

lartë se tafiku hyrës. Si rezultat i saj Albtelecom, kërkon nga AKEP që të garantojë që ky element të mos kufizojë nxitjen e konkurrencës dhe të mos shërbejë për rritjen e mëtejshme të dominancës në treg të VA dhe TA.

- Albtelecom kërkon që të përcaktohen cmime dysheme për operatorët FNT për të eleminuar çmimet shkatërruese në tregun celular, duke sjellë si shembull Autoritetin Rregullator të Turqisë, ku rregullimi me cmime dyshme i shoqëruar me tarifa asimetrike terminimi është aplikuar për pesë vjet, ndërsa vijon ende aplikimi I tarifave asimetrike të MTR.
- Albtelecom kërkon ndërhyrje rregullatore për terminimin indirect të trafikut ndërkombëtar drejt numrave të portuar, duke theksuar se operatori që është pronar i ri i numrave të portuar duhet të ketë të drejtën të terminojë thirrjet ndërkombëtare drejtpërdrejt te këto numra.
- Albtelecom sugjeron që implementimi i masave të propozuar prej tij të jetë në mënyrë të njëkohshme me qëllim sigurimin e konkurrencës së drejtë, dhe se në vijim të rekomandimeve të AK (vendimet e miratimit të Autorizimit të përqendrimit të realizuar nëpërmjet transferimit të spektrit të Plus te Vodafone dhe Telekom Albania), të shpallë Vodafone dhe Telekom me FNT në tregun me pakicë të thirrjeve celulare dhe vendosjen e masave rregulluese përkatëse, me qëllim korrektimin e situatës duopol të krijuar nga Vodafone dhe Telekom Albania (të paktën 10 vjet mbi 80% të tregut). Në të njëjtën kohë, me sjelljen e tyre në treg, VA dhe TA kanë penguar operatorët e vegjël të konkurreojnë në nj mjedis të drejtë, dhe kur për pasojë operatori më i vogël në treg, Plus, u detyrua të dilte nga tregu për shkak se nuk arriti t'i mbijetonte konkurrencës agresive të krijuar nga sjellja duopoliste e Vodafone dhe Telekom Albania.

<u>Qëndrimi i AKEP</u>

AKEP në përmbledhjen ekzekutive të këtij versioni final të analizës së tregut ka sqaruar se për të reflektuar zhvillimet ne treg gjate vitit 2017, si konsolidimi i tregut celular nga 4 në 3 operatorë, impakti i masave rregulluese dhe proporcinaliteti i tyre etj, AKEP me miratimimin e këtij dokumenti do të nisë dy procese të reja këshillimi publik:

- *"Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare – Këshillim Publik nr.2.*
  Ky dokument i miratuar për këshillim publik me Vendim nr. 2700, datë 22. 12. 2016 të AKEP së bashku me përditësimet dhe ndryshimet e kryera pas këshillimit publik, do të hidhet përsëri në këshillim publik me afat 30 ditë (sipas nenit 57);
- *"Analizë e tregut celular: tregu me shumicë i aksesit dhe origjinimit, tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve nderkombetare dhe tregu me pakice i sherbimeve celulare-Keshillim Publik".*
  Ky dokument do të përfshijë ri-vlerësimin e AKEP për tregun me pakicë celulare dhe gjithë tregjet e tjera justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, përfshirë një diskutim më të gjerë për rishikimin ose jo të masës rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat me pakicë on-net/of-net dhe terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare. Procesi i këshillimit publik do jetë 2 muaj sipas nenit 34 të ligjit 9918.

II. <u>Komentet sipas pyetjeve të këshillimit publik dhe qëndrimi i AKEP</u>

1. A ka pasqyruar drejt AKEP zhvillimet në tregun me pakicë të shërbimeve celulare?

TELEKOM ALBANIA

TA gjykon se zhvillimet në tregun me pakicë të shërbimeve celulare janë pasqyruar në menyrë të drejtë në këtë dokument dhe në lidhje me këtë përshkrim nuk ka për të shtuar apo evidentuar ndonjë element të ri shtesë. Ecuria në tregun me pakicë të shërbimeve celulare gjatë periudhës 2014-2016 ka qenë dinamike në disa aspekte, në vijimësi të konkurrencës së lartë të evidentuar edhe përpara kësaj periudhe, gjë që tregon një mjedis të fortë konkurrues i karakterizuar nga një sërë faktorësh, duke përmendur disa tregues statistikorë, gamën e gjerë të paketave të integruara, investimet në teknologji 3G/4G, duke rritur volumin e trafikut data. Rritja e konkurrencës në tregun me pakicë ka sjellë përfitime për përdoruesit duke përmbushur pritshmëritë e tyre të konkurrencës në tregun me pakicë, terma të cmimit dhe përdorimit të shërbimeve celulare. Operatorët kanë aplikuar dhe vazhdojnë të aplikojne politika tarifore shumë favorizuese dhe racionale të diferencuara. Gjithashtu, reduktimi i tarifave me pakicë si dhe ndërhyrja rregulluese e AKEP në tregun me pakicë, krahas rritjes së përfitmit të përdouesve fundorë, ka ndikuar ndjeshëm në reduktimin e të ardhurave të operatorëve dhe të treguesve të tjere financiare të cilat kanë pasoja negative në investime dhe në kontributin në buxhetin e shtetit. Në konkluzion, TA mendon që këto zhvillime dhe dinamika të tregut celular retail, i cili ka qenë mjaft konkurrues edhe perpara rregullimit të tij nga AKEP si pasojë e aplikimit të mos-diskriminimit midis tarifave dhe thirrjeve on-net/off-net, pritet të vazhdojnë dhe në të ardhmen si pasoje e nivelit të lartë të konkurrencës midis operatorëve dhe të evolucionit të shpejtë dhe investimeve në rritje në teknologji nga ana e tyre, duke pasur si prioritet kryesor interesat e abonenteve.

VODAFONE ALBANIA

Vodafone (VA) mbeshtet perfundimin e AKEP se tregu i pakices i sherbimeve te telefonise celulare eshte konkurrues dhe nuk i permbush kushtet per te qene i rregulluar ex-ante. Edhe persa i takon testit te 3 kritereve, Vodafone Albania gjykon qe tregu me pakice i sherbimeve ne rrjetet celulare nuk ploteson ate dhe nuk konsiderohet si treg i justifikueshem per nderhyrje ex-ante.

VA shprehet se karakteristikat e tregut te pakices se telefonise celulare ne Shqiperi pasqyrojne nje treg konkurrues dhe dinamik. Ka nje sere faktoresh te cilet mbeshtesin ekzistencen e konkurrences ne treg ku perfshihen: ulja e çmimeve te pakices qe deshmon perfitime per konsumatoret, ulja e te ardhurave dhe normes se fitimit te Vodafone perkundrejt rritjes se te ardhurave per operatoret me te vegjel, rritja e perdorimit te sherbimeve te telefonise se levizshme, niveli i larte i churn-it vjetor per Vodafone, shifrat e larta te portabilitetit te numrit, rritja thelbesore e trafikut off-net perkundrejt renies se trafikut on-net dhe aftesia e konkurrenteve jo vetem qe t'iu kunderpergjigjen tarifave te VA, por te ofrojne sistematikisht cmime edhe me te uleta.

Vodafone shprehet se me zhvillimet e fundit dhe me daljen e operatorit Plus nga tregu, përsëri ky treg do të vazhdojë të mbetet konkurrues dhe operatorët e mbetur do kenë mundësi të jenë edhe më efiçentë e të ulin kostot e ofrimit të shërbimit falë ekonomisë së shkallës. Për më tepër, tregu i pakicës, tanimë i përbëre nga tre operatorë celularë që do të kenë mundësinë të konkurrojnë në kushte të barabarta do të sjellë një konkurrencë të ndershme, ku operatorët do të jenë të lirë të investojnë në inovacion, e perkthyer kjo në shërbime më cilësore dhe më pranë nevojave të pajtimtarëve.

Njekohesisht keto dy vitet e fundit tregojne nje rritje te qendrueshme te trafikut te te dhenave, sidomos persa i takon trafikut VoIP, ku vihet re qe kjo % (trafik i te dhenave VoIP perkundrejt trafikut te pergjithshem te te dhenave) ne Shqiperi eshte disa here me e larte se mesatarja e BE (8% ne Shqiperi

perkundrejt 1.4% ne Europe, sipas te dhenave te Vodafone Group). Kjo eshte theksuar edhe me shume pas lancimit te thirrjeve VoIP nepermjet aplikacionit Ëhatsapp ne Nentor 2016. E njejta gje mund te thuhet edhe per trafikun e mesazhimit nepermjet te dhenave ne internet, ku serish ne menyre te ngjashme me qasjen ne nivel Europian vihet re nje rritje e larte konsumi. Theksojme se keto zhvillime stimulohen sidomos nga prezenca e rrjetit 4G, ku qartesisht perdoruesit e rrjetit 4G konsumojne me shume trafik te dhenash se perdoruesit e rrjeteve 3G dhe GSM.

Ndryshe nga sa shprehet AKEP ne document se "devijimi i përdoruesve nga pas-pagim në parapagim ka ardhur si pasojë e eleminimit të grupeve të mbyllura", Vodafone eshte e mendimit se devijimi i perdoruesve nga pas-pagim ne parapagim nuk ka ardhur si pasoje e eleminimit te grupeve te mbyllura, si faktori i vetem; ne gjykojme se jane nje sere arsyesh qe mund te kene ndikuar ne sjelljen konsumatore pergjate kesaj periudhe ku mund te permendim p.sh. pamundesia per pagese, mungesa e mundesive/deshires per angazhim afatgjate nga ana e konsumatoreve, informaliteti ekonomik, mungesa e adresave, mungesa e aksesit ne sherbime bankare, mungesa e nje oferte te qarte dhe te diferencuar per klientet biznes (ndryshe nga oferta per konsumatoret) nga ofruesit e sherbimit, mungesa e segmentimit te mire te klienteve me paspagim dhe profilizimit perkates te produkteve nga ana e operatoreve sherbim-ofrues, etj. Per te zbuluar shkaqet e verteta nevojitet nje analize shteruese; vetem keshtu do mund te adresohen ne menyre korrekte problemet dhe te arrihet nje zgjidhje e qendrueshme dhe afatgjate.

Ne fakt, duhet theksuar se segmenti i tregut të pajtimtarëve biznes (jo konsumatore) fatkeqësisht është një segment që është anashkaluar deri me tani nga Grupet e Punes që merren me analizat e tregut. Kjo eshte e kuptueshme persa kohe qe mbi 90% e perdoruesve te sherbimeve te komunikimit elektronik jane konsumatore dhe vemendja e organit rregullator afermendsh eshte e fokusuar ne ta. Por nga ana tjeter, ne gjykojme se ka ardhur koha qe segmentit biznes ti jepet nje vemendje dhe theks i vecante pasi vetem ata jane ne gjendje te ushtrojne presion mbi operatoret e sherbimeve dhe te nxisin tregun ne teresi per te dizenjuar produkte dhe sherbime te reja inovatore dhe te personalizuara pertej atyre masive zanore, SMS dhe data. Shpesh-here segmentet konsumatore dhe biznes ngaterrohen me segmentet para dhe pas-pagim (kontrate) cka nuk eshte korrekte. Kjo eshte nje indikator i rendesise se ulet qe i jepet ketij grupi perdoruesish dhe mos-njohjes se specifikave qe kane. Pajtimtaret biznes kane nevoje per sherbime te profilizuara qe per nga vete perkufizimi nuk mund te cilesohen si sherbime te natyres publike, e per rrjedhoje nuk mund te trajtohen ne menyre te padiferencuar nga sherbimet qe i ofrohen segmentit konsumator ne nje analize tregu pakice. VA sugjeron që në dokumentin final AKEP të përfshijë një analizë të posaçme dhe të veçantë për këtë segment e specifikat e tij dhe në të ardhmen të shqyrtojë e diskutojë me aktorët e interesit në nivel industrie kush janë faktorët realë që kanë çuar në tkurrjen e ketij segmenti, si mund të adresohen ata dhe se si mund të promovohet më tej rritja në vlerë dhe volum e segmentit biznes, përfshirë këtu lejimin e thirrjeve brenda rrjeteve të mbyllura VPN.

ALBTELECOM

Zhvillimet e tregut me pakice të shërbimeve celulare janë trajtuar përgjithësisht drejt dhe gjerësisht në seksionet III.1-III.7 të dokumentit të analizës duke vënë në pah disa dukuri kryesore, si:

- Rritjen e vogël të numrit të pajtimtarëve aktivë, c'ka tregon për një treg të maturuar, si pasoje e vendosjes dhe zbatimit të rregullit të mosdiskriminimit;
- Vijimin e një strukture solide të abonentëve me parapagim(prepaid) dhe paspagim;
- Vijimin e rritjes së numrit të abonentëve me akses broadband, si dhe të sasisë së të dhënave të shkarkuara nga abonentët celularë dhe ecuria positive si pasoje e futjes se teknologjise LTE;
- Ndryshimin thelbësor në strukturën e thirrjeve dalëse të operatorëve celularë si përsa i takon uljes/reduktimit të përqindjes së thirrjeve on-net;

- Reduktimin me 12% të numrit të mesazheve të gjeneruara nga abonentët celularë, c'ka tregon për ndryshim të sjelljes së abonentëve për zëvendësimin nga dërgimi i SMS-ve në mënyrë tradicionale, në përdorimin e gjerë të aplikacioneve.

PLUS COMMUNICATION

Tregu shqiptar i shërbimeve të telefonisë së lëvizshme në 2 vitet e fundit është kararakterizuar nga shumë problematika, të cilat nuk janë pasqyruar në këtë dokument. Në këtë dokument është bërë një përshkrim "rozë" i situatës, sikur çdo pjesë e tregut celular ka ecur normalisht dhe vendimet e AKEP kanë dhënë efekte të dukshme në rregullimin e tij.

Me miratimin e dokumentit Final të Analizës së tregut në Nëntor 2014 dhe detyrimet që rrodhën prej tij në lidhje me asimetirnë e Plus dhe masën për mosdiskriminim të tarifave të thirrjve on/off net fillon edhe problematika e Plus në lidhje me pasqyrimin e situatës. Sipas Plus vendimet u morën bazuar në një analizë të deatjuar të tregut, rekomandimeve të Kuvendit të Shqipërisë për vlerësimin e veprimtarisë së AKEP dhe AK për vitin 2013 dhe rekomandimeve e Komisionit të Konkurrencës për AKEP.

Bazuar vetëm në ankimimet administrative të 3 operatorëve: VA, TA dhe ALBtelecom, të ngritura mbi të njëjtat argumenta e pa asnjë ndryshim nga komentet e dhëna gjatë këshillimit publik të Analizës së Tregut nga këta operatorë dhe në kundërshtim me rekomandimet e institucioneve të mësipërme shtetërore, AKEP 4 muaj më vonë, me vendimet nr. 2542 - 2546 , datë 13.03.2015, vendosi uljen e tarifës së terminimit në rrjetin PLUS deri në barazimin e saj me tarifat e operatorëve të tjerë në datë 01.01.2016 dhe shtyrjen e implementimit të detyrimit për të barazuar tarifat brenda dhe jashtë rrjetit, duke reduktuar ndjeshëm për pjesën më të madhe të vitit 2015 të ardhurat e PLUS nga interkoneksioni, duke favorizuar hapur vetëm operatorët e mëdhenj dhe duke duke i shkaktuar një dëm të madh ekonomik.

PLUS ka ankimuar ne rruge administrative vendimin nr. 2542, date 13.03.2015 dhe ne vijim te rrezimit te ankimit administrativ nga AKEP, PLUS e ka ankimuar ne rruge gjyqesore kete vendim ne date 16.04.2015 duke kerkuar:

- Shfuqizimin e pjesshem te Vendimit te Keshiiiit Drejtues nr. 2542, date 13.03.2015 "Per disa shtesa dhe ndryshime ne Vendimet e Keshiiiit Drejtues te AKEP me nr.2522, 2523, 2524, 2525 dhe 2526, date 06.11.2014".

Ne perfundim te procesit gjyqesor, i cili ka zgjatur rreth 11 muaj, GJykata Administrative e Shkalles se Pare Tirane me Vendimin nr. 1567 te dates 01.04.2016 ka vendosur:

- Pranimin e kerkese padise se PLUS;
- Shfuqizimin e pjesshem te vendimit nr. 2542 duke lene ne fuqi tarifen e terminimit ne rrietin PLUS ne nivelin 6.52 lek/min deri ne Analizen e rradhes se Tregut Celular;
- Shfuqizimin e shtyrjes se afatit te aplikimit te detyrimit per mosdiskriminimin tarifor brenda dhe Jashte rrjetit dhe hyrjen me efekt nga data 01.01.2015 per te gjithe pajtimtaret.

Ky vendim i Gjykates Administrative te Shkalles se Pare, i cili u ankimua nga AKEP dhe operatoret celuare te cilat ishin pale te treta ne gjykim dhe Gjykata Administrative e Apelit Tirane me vendimin nr. 2459, date 09.09.2016, la ne fuqi vendimin nr. 1567 te dates 01.04.2016 te Gjykates Administrative te Shkalles se Pare Tirane, i cili mori forme te prere, duke u bere idetyrueshem per t'u zbatuar nga te gjitha palet ne proces, si AKEP ashtu edhe palet e treta.

Referuar vendimeve gjyqesore PLUS u ka derguar ne menyre te perseriturte gjithe operatoreve mobile faturat te cilat gjenerohen nga Marreveshja e Interkoneksionit, duke kerkuar aplikimin e tarifes se terminimit 6.52 lek/min ne rrjetin PLUS per periudhat 01.04.2015, 01.07.2015 dhe 01.01.2016, tarife te cilen e percaktoi Gjykata dhe palet e aplikojne ne menyre detyruese bazuar edhe ne Marreveshjen e Interkoneksionit mes tyre. AKEP eshte vene ne dijeni ne gdo rast nga PLUS per problemet e mosshlyerjes

se faturave te Interkoneksionit midis paleve dhe ka reaguar me nje shkrese nr. 80/17, date 20.10.2016 drejtuar te gjithe operatoreve mobile "Mbi Vendimin e Gjykates Administrative te Apeiit Tirane...." .
RefuzimI 1zbatimit te Vendimit te Formes se prere te Gjykates nga ana e operatoreve mobile dhe mospagimi i faturave tatimore ka sjelle nderprerjen drastike te te gjitha te ardhurave te PLUS nga Interkoneksioni Kombetar dhe flukseve hyrese monetare, e per pasoje ka sjelle ndryshime drastike ne gjendjen financiare te shoqerise PLUS.

Per keto refuzime dhe sjellje te paprecedenta e te qellimshme nga ana e operatoreve mobile, duke mos zbatuar ne menyre flagrante jo vetem IVlarreveshjen e Interkoneksionit mes paleve, por edhe ne kundershtim me kuadrin rregullator te AKEP dhe vendimeve te Gjykates ne Republiken e Shqiperise, PLUS iu drejtua AKEP, si organi rregullator dhe mbarevajtes i fushes se telekomunlkacioneve, per nxjerrjen e Urdhrit perkates per zbatim nga ana e operatoreve te tarifes se terminimit te percaktuar ne rrjetin PLUS, 6.52 lek/min deri ne analizen e radhes se tregut celular, ashtu si e sanksionojne vendimet e siperpermendura te Gjykates.

Ne keto kushte ekstremisht jo normale per nje treg te rregulluar dhe monitoruar, moszbatimi I ketij vendimi gjyqesor ka bere qe PLUS te pesoje nje dem te rende e te pariparueshem pasi ka renduar poziten e shoqerise me nje humbje teper te madhe financiare, duke krijuar keshtu nje pamundesi reale per ushtrimin e aktivitetit, si dhe demtim te imazhit dhe reputacionit ne treg ndaj pajtimtareve dhe bashkepunetoreve tane.

Kjo humbje ka sjelle veshtiresi te medha, deri ne pamundesi per te permbushur detyrimet kryesore te aktivitetit si ndaj buxhetit te shtetit per kestet e Licenses 3G, e po ashtu ndaj Institucionit tuaj.
Duke qene se operatoret nuk kane zbatuar vendimet gjyqesore dhe duke qene se AKEP nuk ka nxjerre asnje akt urdherues per operatoret lidhur me zbatimin e tij, PLUS ka kerkuar ne rruge gjyqesore permbushjen e detyrimeve te siperpermendura nga secili operator, duke shpresuar qe keto procese te perfundojne shpejt, per te vendosur ne vend te drejten e pamohueshme te shoqerise sone dhe riparimin e demeve te shkaktuara. Por operatoret vazhdojne te krijojne vonesa e arsye pa fund ne shtyrjen e ketyre proceseve me qellimin e vetem dhe te kordinuar midis tyre (si ne argumenta ashtu edhe ne veprime), per krijimin e nje pamundesie financlare ekstreme deri ne nxjerrjen e PLUS nga tregu.

AKEP, eshte informuar qe ne filllmet e kesaj situate dhe hap pas hapi per perkeqesimin e saj.

PLUS me keqardhje konstaton se AKEP nuk i eshte pergjigjur asnjehere ne menyre te drejtperdrejte kerkesave te tij per te zgjidhur kete situate dhe per te urdheruar operatoret, qe ne perputhje me Vendimet e Gjykates, te zbatojne Marreveshjet e Interkoneksionit dhe pagesat mes tyre, por AKEP ka justiflkuar veprimet e tij me argumentin se vendimet e Gjykates nuk mund te interpretohen nga ana e tij.

Ashtu sic kemi sqaruar disa here ne menyre shkresore, PLUS nuk ka kerkuar asnjehere qe AKEP te interpretoje vendimin e Gjykates, por duke qene nje vendim i formes se prere, ka kerkuar nga ky i fundit si organ rregullator, marrjen e masave per zbatim te detyrueshem dhe te menjehershem nga operatoret, bazuar ne ligjin nr. 9918, date 19.05.2008 "Per Komunikimet Elektronike ne Republiken e Shqiperise" dhe kuadrit rregullator ne fuqi, duke deklaruar ne menyre te qarte Tarifen e Terminimit ne rrjetin PLUS, prej 6.52 lek/min.

Vete AKEP ne faqen 20/81 te dokumentit deklaron se: vendimet gjyqesore kane krijuar nje konfuzion ne lidhje me tarifat qe duhet te aplikohen per terminimin e thirrjeve ne rrjetin PLUS". Ky deklarim i bere tregon ne nje fare menvre se AKEP s'ka marre masat e duhura dhe te domosdoshme per rregullimin e tregut dhe vendosjen e tarifave pas kryerjes se analizave perkatese.

Persa anaiizuar me lart per te gjithe kete periudhe 2 vjegare, PLUS nuk eshte dakord me perfundimet e AKEP lidhur me zhvillimet dhe ecurine e tregut celuiar ne Shqiperi dhe referuar ketyre deformimeve dhe mos implementlmit ne kohe te masave rreguliatore, PLUS gjykon qe gjate kesaj periudhe, 2014-2016, nuk kane ndodhur ndryshime te tilla qe te ndikojne ne konkluzionet e arritura ne kete analize. Do te duhet ende

kohe qe tregu ceiuiar te maturohet dhe te ndjeje realisht efektin e ketyre masave te filluara ne menyre te plote vetem ne 2016, mbas vendimit te Gjykates.

PLUS konsideron qe:
- Vendimi dhe arsyetimi i Analizes se tregut celuiar i vitit 2014 i lene ne force nga Gjykatat ne Republiken e Shqiperise mbetet aktual per t'u vene ne zbatim.
- Vendimi i marre nga AKEP per te kryer Analizen e tregut eshte i parakohshem dhe jo ligjor, pasi jo vetem eshte ende i pazbatuar Vendimi qe Gjykata e konsideron te drejte e ne fuqi, por edhe sig e tregon vete situata ne treg, mosapilkimi i plote i ketij vendimi ka parandaluar cdo ndryshim te pritshem nga zbatimi i tij.

Cdo tentative per te vepruar ne te kundert perben jo vetem nje veprim arbitrar te AKEP, por edhe nje sflde per verdiktin e shprehur nga ana e Gjykatave ne Republiken e Shqiperise, te cilat e konsiderojne te paarsyeshme ndryshimin e Vendimit te AKEP.
Duke qene se, vete AKEP e ka ankimuar kete vendim gjyqesor prane Gjykates se Larte dhe aktualisht ende sot ne treg nuk jane vendosur masat rregullatore te vendosura nga AKEP, do te duhej qe ky instituclon te pezullonte cdo tentative per perseritjen e nje Vendimarje te ngjashme me ate qe Giykatat kane konsideruar te pavlefshme.

QËNDRIMI I AKEP

AKEP ne kete version final te dokumentit te analizes se tregut ka perditesuar informacionin ne lidhje me nje sere treguesisht te tregut që lidhen më shumë me tregun përkatës të terminimit të thirrjeve, si struktura e thirrjeve dalëse dhe hyrëse, tregues financiare, tarifa on-net/off-net etj.

Sic është cituar në pjesën e Hyrjes së këtij dokumenti, gjatë kësaj periudhe, nga koha e nxjerrjes në këshillim publik të dokumentit të Analizës së tregut (Dhjetor 2016) dhe miratimit të këtij versioni final (Janar 2018), me daljen nga tregu të Plus Communication nga data 1.01.2018, tregu ka përjetuar një ndryshim i rëndësishëm strukturor, i cili ka ndikim në pritshmëritë e AKEP për ecurinë e tregut me pakicë celular në të ardhmen.

AKEP gjykon se për të vlerësuar më mirë efektet e daljes nga tregu të Plus në strukturën e tregut me pakicë celular si dhe në të gjitha tregjet e tjera përkatës të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, duhet të kryhet një analizë të vecantë tregu. Për këtë AKEP do të kryejë një proces tjetër këshillimi public në muajt në vijim për këto tregje të tjera. Për këtë arsye, analiza së tregut me pakicë të nxjerrë në këshillim publik, përfshirë arsyet për mos-aplikim të testit të 3 kritereve në dokumentin e nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016, nuk janë përfshirë në këtë dokument final, pasi do jenë pjesë e dokumentit tjetër të vecantë të analizës së tregut me pakicë, dhe tregjeve të tjera me shumicë që mund të konsiderohen të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në Ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

2. Cfarë mendoni për konkluzionin e AKEP për rritjen e përfitimeve të përdoruesve celularë në tregun me pakicë të shërbimeve celulare si thirrje telefonike, SMS, Internet?

TELEKOM ALBANIA

Reduktimi i nivelit ARPU dhe ARPM gjatë 5-6 viteve të fundit është një tregues i rëndësishëm në lidhje me rritjen e përfitimeve të përdoruesve në tregun me pakicë të shërbimeve celulare, por edhe të rënies së të ardhurave të operatorëve, sipas të dhënave të AKEP. Kjo ka ardhur si rrjedhojë e uljes së vazhdueshme të cmimeve të aplikuara nga operatorët celularë nëpërmjet ofrimit të paketave të integruara (telefoni/SMS/Internet) dhe gamës së gjerë të këtyre shërbimeve. Ndërsa rënia e ARPU dhe ARPM është dhe një tregues i reduktimit të të ardhurave të operatorëve, ku një impakt negativ në këtë drejtim ka pasur edhe rregullimi i tregut retail nga AKEP nëpërmjet aplikimit të mos-diskriminimit midis tarifave dhe thirrjeve on-net/off-net, pasi si pasojë e këtij rregullimi, operatorët kanë shitur shërbimet e tyre me pakicë nën kosto nën efektin e asimetrisë së MTR-ve me operatorin PLUS, duke subvencionuar këtë të fundit në dëm të tre operatorëve të tjerë. TA ofron paketa dhe shërbime të ndryshme për thirrjet telefonike, SMS dhe Internet me cmime mjaft konkurruese për abonentet e saj në treg gjë që ka cuar në rritjen e përfitimeve dhe mundësive për të zgjedhur midis gamës së ofertave dhe shërbimeve. TA gjykon se ka pasur një rritje të përfitimeve të përdoruesve celularë në tregun me pakicë të shërbimeve celulare, sic është evidentuar dhe nga AKEP në të dhënat e paraqitura, por në të njëjtën kohë të ardhurat e operatorëve janë ulur ndjeshëm, kostot operacionale nuk mund të ulen tej një niveli të caktuar, duke reduktuar në këtë mënyre mundësitë e tyre për të kryer investime në teknologji të reja, dhe gjithashtu rënia e treguesve financiare të operatorëve ka një ndikim negativ në taksat e derdhura nga ana e tyre në buxhetin e Shtetit.

VODAFONE ALBANIA

VA shprehet dakord përsa i takon rritjes së përfitimeve të përdoruesve celularë në tregun me pakicë të shërbimeve celulare. Kjo është rrjedhojë e konkurrencës së theksuar midis operatorëve celularë, masivizimit të shërbimeve OTT, trafikut të shtuar të të dhënave nëpermjet rrjetit 4G, masave rregullatore të ndërmarra nga AKEP si dhe e uljeve të vazhdueshme që ka aplikuar VA në tarifat thirrjeve zanore, SMS dhe data.

AKEP, me të drejtë në draft-dokumentin e analizës së tregut paraqet se cmimi mesatar për minute i thirrjeve celulare (ARPM) dhe e ardhura mesatare për përdorues (ARPU) në Shqipëri është më e ulët se vlerat përkatese mesatare në BE dhe ndër me të ultat në rajon. Gjithashtu, treguesit e të ardhurave të fitimit në nivel pakice dhe shumice, kanë pësuar rënie të ndjeshme në vitet në shqyrtim, përjashto operatorin Plus. Ky është një sinjal i qartë dhe që duhet lexuar me kujdes, ndaj dhe me shumë përpjekje duhen ndërmarrë nga organi rregullator për ndihmuar nxitjen e investimeve dhe kthimin e tyre në kohë dhe jo vetëm në përfitim të konsumatorëve.

Nga ana tjetër, Vodafone gjykon se analiza e Grupit të Punës është jo e thelluar kur ai prezumon se ulja e përdorimit të SMS me 9% është pasojë e zevendesueshmërisë nga aplikacionet OTT. Vodafone gjykon se, në mungesë të një studimi të thelluar mbi zevendesueshmërinë e SMS me aplikacionet OTT, kjo mbetet në nivelin e një hipoteze. Patjetër që zëvendesueshmëria me aplikacionet OTT është nga faktorët, por jo i vetmi; faktorë të tjerë mund të jenë, për të përmendur disa, zevendesueshmëria me thirrjet dalëse, përdorimi i shtuar i rrjeteve sociale (jo mesazhim) si një mjet komunikimi, ndryshimet demografike, etj. Ndaj në mendojme se AKEP duhet të investohet me në thellësi në ketë drejtim nëpërmjet analizave të brendshme empirike apo nëpërmjet konsulencës së jashtme për të arritur rezultate të qëndrueshme, pasi ato kanë impakt të rëndësishëm për vendim-marrjen rregullatore dhe zhvillimin afatgjatë të tregut.

ALBTELECOM

Lidhur me pyetjen 2, Albtelecom ka konkluduar si më poshtë:

- Hyrja në fuqi e rregullit të mosdiskriminimit të thirrjeve përvecse i ka mundësuar abonentëve kryerjen e thirrjeve pavarësisht destinacionit të thirrjes, nuk e ka kufizuar aspak këtë të fundit që të ulë sasinë e thirrjeve të kryera nga secili abonent, epasqyruar kjo në rritjen e thirrjeve dalëse apo të MOU;

- Do të ishte mbase e nevojshme nxjerrja e një treguesi në minuta për thirrjet on-net/off-net për abonentë për operatorë celularë për vitin 2014, 2015 dhe Q3/2016, për të mundësuar një informacion apo një gjykim shtesë mbi përfitimin konkret të abonentit (për të mos u kycyr brenda një operatori të caktuar) e lidhur kjo e fundit direkt me fillimin e zbatimit të rregullit të on net dhe off net;
- Vijimi i uljes së ARPM dhe ARPU-së dhe kryerja e më shumë shërbime celulare nga abonentët, tregon se përfitimet e tij nga shërbimet celulare janë rritur ndërsa buxheti i tij i shpenzuar për komunikim ka ardhur në ulje.
- Ulja e përdorimit të SMS për abonentë për muaj është direkt e lidhur nga zgjedhja personale e abonentit për aplikacioneve interaktive, që i sigurojnë informacion shtesë nëse abonenti tjetër që thirret është online, e shikon SMS ose jo, etj.

PLUS COMMUNICATION

Në treguesit kryesorë të shërbimeve celulare rritja kryesore vihet re në vlumin total të të dhënave të transmetuara me GPRS/UMTS dhe në numrin e pajtimtarëve me akses në internet broadband UMTS. Shërbimi 3G/broadband është tepër i rëndësishëm në shërbimet celulare por PLUS arriti ti ofrojë këto shërbime pajtimtarëve të saj vetëm duke filluar nga periudha Maj-Qershor 2016, për shkak të vonesave në procedurat e dhënies së autorizimit për PLUS, kjo ka cuar në diskriminim jo vetëm operatorin por vecanërisht pajtimtarët e tij të cilët nuk kanë mundur të përfitojnë nga ky shërbim. PLUS nuk ka mundur si pasojë të konkurojë në kohë me operatorët e tjerë, fakt që reflektohet në një të ardhur të munguar të konsiderueshme.

Kjo humbje vjen si pasoje jo vetem e mosterheqjes se pajtimtareve te rinj, por edhe e largimit te vazhdueshem te pajtimtareve ekzistues, per shkakun e vetem te mosofrimit te sherbimeve 3G deri ne Maj - Qershor 2016. Kjo mungesë nuk ka lejuar që kompania të kryejë investimet e nevojshme për këte frekuencë dhe të marrë frekuencën 4G në mënyrë që të konkurojë me të drejta të njëjta me operatorët e tjerë në treg.

QËNDRIMI I AKEP

Në vijim të sqarimeve për pyetjen nr.1, AKEP ne kete version final te dokumentit te analizes se tregut ka perditesuar informacionin ne lidhje me nje sere treguesisht te tregut që lidhen më shumë me tregun përkatës të terminimit të thirrjeve, si struktura e thirrjeve dalëse dhe hyrëse, tregues financiare, tarifa on-net/off-net etj.

Sic është cituar në pjesën e Hyrjes së këtij dokumenti, gjatë kësaj periudhe, nga koha e nxjerrjes në këshillim publik të dokumentit të Analizës së tregut (Dhjetor 2016) dhe miratimit të këtij versioni final (Janar 2018), me daljen nga tregu të Plus Communication nga data 1.01.2018, tregu ka përjetuar një ndryshim i rëndësishëm strukturor, i cili ka ndikim në pritshmëritë e AKEP për ecurinë e tregut me pakicë celular në të ardhmen.

AKEP gjykon se për të vlerësuar më mirë efektet e daljes nga tregu të Plus në strukturën e tregut me pakicë celular si dhe në të gjitha tregjet e tjera përkatës të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, duhet të kryhet një analizë të vecantë tregu. Për këtë AKEP do të kryejë një proces tjetër këshillimi public në muajt në vijim për këto tregje të tjera. Për këtë arsye, analiza së tregut me pakicë të nxjerrë në këshillim publik, përfshirë arsyet për mos-aplikim të testit të 3 kritereve në dokumentin e nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016, nuk janë përfshirë në këtë dokument final, pasi do jenë pjesë e dokumentit tjetër të vecantë të analizës së tregut me pakicë, dhe tregjeve të tjera me shumicë që mund të konsiderohen të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante, pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas

procedurave përkatëse në Ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

3. Cili është opinioni juaj në lidhje me efektet e masave rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat e thirrjeve on-net/off-net?

TELEKOM ALBANIA

Ndryshimet e stukturës së trafikut sipas TA, duke u bazuar në dokumentin e Analizes 2014, kanë shfaqur shenja para ndërhyrjes së AKEP për mosdiskriminim të thirrjeve on net/off net. Tregu me pakicë ka evidentuar vet-rregullim nga operatorët pasi fokusi i politikave komerciale nga ana e tyre ka qënë dhe ka mbetur i orientuar pikërisht drejt eliminimit të diferencave midis tarifave brenda dhe jashtë rrjetit, gjë e cila është vërejtur e implementuar në paketat tarifore të operatorëve celulare që përpara fillimit të aplikimit të ndërhyrjes rregulluese të AKEP në këtë cështje. Kjo ndërhyrje e AKEP u përcaktua si një detyrim shtesë kur ndërkohë efektet kishin filluar të shfaqeshin më parë në treg. Edhe pse raporti i on net/off ka ndryshuar gjatë dy viteve të fundit duke u rritur ndjeshëm pesha e thirrjeve off-net, TA mbetet e mendimit që më shumë se një detyrim i AKEP, këto efekte janë rrjedhojë e konkurrencës së fortë në treg nga operatorët nëpermjet politikave të tyre tarifore. Për të argumentuar këtë TA i referohet edhe dokumenti për këshillim publik SHU, ku AKEP shprehet për tarifa dhe paketa të përballueshme dhe të arsyeshme.

Masat rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat e thirrjeve on-net/off-net kanë shërbyer më shumë si një barrë më tepër për operatorët në treg, pasi konkurrenca në tregun me pakicë ka qenë mjaft efikase, duke qenë se TA por edhe operatorë të tjerë kishin marrë në konsideratë rekomandimet dhe indikacionet e dhëna nga Autortiteti i Konkurrencës në paketat dhe planet e tyre tarifore si dhe një mjet për suvencionimin e Plus. Gjithashtu, masat rregulluese të mosdiskriminimit on-net/off-net funksionojnë vetëm nëse aplikohen në kushtet e simetrisë së plotë midis MTR-ve të operatorëve, gje e cila nga ana e AKEP është ndërmarrë e shoqëruar me asimetri të tarifave të terminimit ndërmjet Plus Communications dhe tre operatorëve TA, VF dhe Albtelecom. Niveli i asimetrisë së MTR-ve u përcaktua në mënyrë të prerë me anë të Vendimit të Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë, datë 09.09.2016 duke lënë në fuqi tarifën 6.52 lek/min në rrjetin e Plus, ndërsa AKEP ndërhyri më pas me anë të vendimit nr.2664, datë 14.01.2016 duke e zgjatur edhe për tre muaj të tjerë asimetrinë (kur ndërkohë me anë të vendimit nr.2542, dt.13.03.2015 ishte përcaktuar me anë të glide-path-it të MTR-ve që simetria të fillonte me datë 1.01.2016), ndërkohë që nuk ndërhyri për heqjen rregullimit të retail. Në të tilla rrethana, aplikimi i rregullimit të retail nuk ka funksionuar dhe ka dëmtuar rëndë të tre operatorët në favor të Plus Communication, pasi janë gjendur në kushtet e ofrimit nën kosto të paketave dhe shërbimeve për thirrjet e pajtimtarëve drejt rrjetit të këtij operatori, duke marrë parasysh këtu dhe konkurrencën gjithnjë e më agresive të tregut me pakicë. TA gjykon se aplikimi i masave rregulluese të mos-diskriminimit on-net/off-net shoqëruar me asimetrinë e tarifave të terminimit ka deformuar konkurrencën në tregun me pakicë, duke sjellë diskriminim në trajtimin midis Plus dhe tre operatorëve të tjerë, pasi është subvencionuar Plus në mënyrë të padrejtë në kurrriz të konkurrencës dhe duke e mbajtuar kështu artificialisht në treg, duke qenë se thirrjet drejt Plus tarifohen me 6.52 leke/min ndërsa nga Plus drejt rrjeteve të tjerë celulare me 1.48 lek/min. Eshtë e rëndesishme për t'u theksuar që operatori Plus ka operuar me humbje që në momentin e hyrjes në treg për shkak të keqmenaxhimit dhe paaftësisë për të qënë konkurrues në treg dhe pikerisht në vitin 2015, ka pasur fitim pozitiv në sajë të nivelit të asimetrisë së përmendur më sipër. Efekti financiar i TA për periudhën Janar- Mars 2016 në të cilën u pezullua simetria e plotë ishte 141,114 Euro si kosto shtesë, ndërsa vetëm për muajt Shtator – Tetor 2016 pas vendimit të gjykatës administrative të Apelit, impakti financiar për TA është-426,580 Euro kosto shtesë. Të gjendur në këto kushte të një asimetrie shumë të lartë dhe në të njëjtën kohë në një rregullim të retail pa diferencim on net-off net në volume dhe cmime, AKEP urgjentisht duhet të hiqte rregullimin e retail për TA dhe operatorët e tjerë.

VODAFONE ALBANIA

Karakteristikat e tregut të pakicës së telefonisë celulare në Shqipëri, pasqyrojnë një treg konkurrues dhe dinamik që shfaq karakteristika identike me tregjet e përparuar dhe konkurrues në Europë. Prandaj AKEP duhet të nderhyjë vetëm në tregun e shumicës, pra atë të terminimit të thirrjeve në rrjete celulare individuale duke orientuar tarifat në kosto – vetëm kështu do të garantojë ligjshmëri dhe rezultate konkrete në tregun e pakicës.

Vodafone shprehet kundër ndërhyrjeve në tregun e pakicës, si sjellje e pambështetur në legjislacion, e papërkrahur nga praktikat Europiane dhe e pajustifikuar nga specifikat e tregut. Ndërhyrjet rregullatore në tarifat e tregut të pakicës janë të papranueshme nga legjislacioni i KE dhe demtojnë konkurrencën dhe avantazhet për përdoruesit fundore. Ndaj dhe VA i kërkon AKEP që të mbajë në vëmendje kuadrin rregullator vendas dhe atë europian, ti referohet eksperiences së huaj ku rezulton që asnjë vend nuk ndërhyn në tregun e pakicës të telefonisë celulare (përfshirë këtu barazimin on/off-net), dhe të promovojë konkurrencën e ndershme dhe efektive në treg vetëm nëpermjet mjeteve të lejueshme rregullatore.

Nga ana tjetër, sipas VA, ndërhyrja e vitit 2014 për barazimin e tarifave on/off-net ka ndryshuar përfundimisht qasjen e trafikut. Ndaj dhe mbajtja e detyrimeve për një periudhë tjetër 2 vjeçare është e pajustifikuar nga gjendja aktuale e tregut dhe jo-proporcionale në raport me qëllimin që pretendon të arrijë. VA shprehet se njëhsimi i çmimeve on-net dhe off-net për të gjithë operatorët ka rezultuar në më pak minuta komunikimi për konsumatorët në qarqet e tyre familiare dhe sociale, çka në fund të ditës përkthehet në pakënaqësi për to.

VA thekson se me trendin e konfirmuar tashmë gjatë vitit 2017 në shifrat 36% off-net me 64% on-net dhe rritjen eksponenciale të trafikut off-net, vazhdimi i masave rregullatore në këtë treg me pakicë është i papërshtatshëm. Sjellja e konsumatoreve tashmë nuk mund të ndryshojë më dhe raportet që tregojnë qëndrueshmërinë e trafikut off-net do mbeten të pandryshueshme në të ardhmen.

AKEP paralelisht duhet të mbajë në vëmendje se vijimi i tarifave të barazuara brenda dhe jashtë rrjetit nuk mundet kurrsesi të bashkë-ekzistojë me tarifa asimetrike terminimi, pasi në të kundërt sjell dëme të parikuperueshme në konkurrencë dhe avantazhon arbitrarisht operatorin asimetrik. Kujtojmë se përgjatë analizës së tregut në vitin 2014, u diskutua dhe dakordua me palët e perfshira në proces që zbatimi i rregullimit on/off-net do të shoqërohej paralelisht me tarifat simetrike mes të gjithë operatorëve, pasi në të kundërt ndërhyrja e AKEP avantazhon qartazi dhe në mënyrë arbitrare operatorin asimetrik Plus dhe cënon rëndë operatorët e tjerë. Ndaj, pavarësisht cështjeve gjyqësore në vazhdim AKEP duhet të luajë rolin e tij konstruktiv dhe të angazhohet për perkufizimin dhe zbatimin e tarifës simetrike me efekt të menjëhershëm nga mbyllja e analizes së tregut.

ALBTELECOM

Nga sa informacion është dhënë në këtë analizë, përgjithësisht efektet e masave rregulluese të mos-diskriminimit on-net/off-net duket të jenë pozitive, komenton Albtelecom, duke gjykuar:

- Mbi ndryshim thelbesor të stuktures dalëse të trafikut për abonnentët dhe për secilin operator;

- Mbi numrin e ofertave të hedhura në treg, thjeshtimin e termave të ofertave dhe rritjen e kuptueshmërisë së tyre për abonentët;
- Mbi reduktimin e numrit të kartave SIM të operatorëve në treg, apo dhe rritjen e ulët të numrit të pajtimtarëve aktivë.

Ndërkaq, Albtelecom mendon se për të dhënë një gjykim më të drejtë dhe më të saktë mbi efektet e kësaj masë të vendosur për operatorët celularë do të ishte i nevojshëm/i domosdoshëm informacion mbi procesin e portabilitetit të paktën që me fillimin e zbatimit të rregullimit, për të parë flusin dhe kahun e ndryshimit, për të konsideruar/konkluduar ose jo për efekte pozitive në drejtim të rritjes së fluiditetit të tregut dhe lëvizjes së lirë të abonentëve. Gjithashtu Albtelecom kerkon edhe informacion perkatësisht, për thirrjet mesatare on-net/ abonenet dhe off-net/abonentë për secilin operator. Tregues tjetër që Albtelecom merr në shqyrtim është dhe numri i portimeve 2013-2015, i cili pas një rënieje në shifrën e vitit 2015, për vitin 2016 u rrit me 58% krahasimisht me vitin 2015. Rritje kjo, që tregon për një fluiditet në rritje të tregut, si dhe për lëvizje të lirë dhe të pakushtëzuar të abonentëve celular nga njëri operator në tjetrin, varësisht përfitimeve dhe benefiteve në shërbimet e komunikimit që ata mund të sigurojnë nga ofertat në tregun celular. Gjithsesi, ecuria e mëtejshme e këtij procesi do të tregojë mbi vijueshmërinë dhe efektet e masës rregullatore të mos-diskriminimit në tarifat e thirrjeve on-net/off-net.

PLUS COMMUNICATION

Zbatimi i masave rregullatore të mos diskriminimit në tarifat e thirrjeve On-net/Off-net, të përcaktuara si masa të detyrueshme rregullatore në vendimet e Analizës së tregut të vitit 2014, dhe veçanërisht përfshirja në mënyrë të barabartë e minutave brenda dhe jashtë rrjeteve celulare në paketat dhe planet tarifore me parapagim dhe paspagim kanë hyrë në fuqi 6 muaj dhe 1 vit me vonesë, duke deformuar dhe dëmtuar zbatimin korrekt të masave të ndërmarra.

Raporti I thirrjeve On-net/Off-net ka pësuar ndryshime por mbetet ende larg nga ato të vendeve të tjera të BE-së për shkak të kësaj vonëse dhe abuzimit të fshehtë e të qëllimshëm të bërë nga operatorët e mëdhenj me minutat brenda rrjetit.

Plus gjykon se (i) zbatimi i vonuar i masave të mosdiskriminimit, (ii) vonesat e shkaktuara për mëse 1 vit nga paftësia e AKEP për të detyruar operatorët të zbatojnë këto masa që nga 1.1.2015(siapas vendimit Nëntor 2014), shoqëruar me (iii) uljen e menjëhershme të Tarifës së terminimit, e akoma më keq me (iv) moszbatimin e vendimeve të formës së prerë të Gjykatës, kanë ndikuar në mënyrë vrastare ndaj "PLUS".

Ndaj qëndrimi i AKEP i shprehur në këtë dokument për vazhdimin e mosdriskriminimit dhe masave rregullatore edhe për periudhën 2017-2018 është një qëndrim I domosdoshëm dhe më e pakta që mund të bëjë AKEP në kushtet ku ka degjeneruar tregu. Por këto masa, siç edhe sanksionon vendimi I Gjykatës, duhet të shoqërohen me ruajtjen e tarifave të terminimit në rrjetin PLUS në nivelin që vetë AKEP ka vendosur për PLUS në vendimin e nëntorit 2014dhe më pas me një ulje të përshkallëzuar në përputhje me mënyrën e reduktimit të MTR-ve të aplikuar në Shqipëri nga vetë AKEP ndër vite për gjithë operatorët celularë.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me komentet e Telekom Albania dhe Vodafone Albania per masen rregulluese e mos-diskriminimit ne tarifat me pakice on-net/off-net, AKEP gjykon se kjo mase ishte e nevojshme dhe ndryshimet e ndjeshme te vena re ne sasine e trafikut off-net dhe peshen e tij ne raport me thirjet on-net kane ardhur pikerisht prej zbatimit te ketij detyrimi, sidomos per dy operatoret me te medhenj ne treg. Ne lidhje me komentet Vodafone kundër ndërhyrjeve në tregun e pakicës, si

sjellje e pambështetur në legjislacion, e papërkrahur nga praktikat Europiane dhe e pajustifikuar nga specifikat e tregut, AKEP gjykon se masa e diskriminimit ishte dhe eshte e nevojshme pikerisht per shkak te specifikave te tregut celular ne Shqiperi, ku trafiku on-net arriti ne nivele deri ne 97% te thirrjeve celulare, pra duke cuar ne mbyllje te rrjeteve dhe perdoruesve ne rrjetet celulare. Gjithashtu niveli i larte i pjeses se tregut te Vodafone dhe sjelljet e fundit te tre operatoreve kryesore celulare ne tregun me pakice (ndryshimi i tarifave ne Mars 2017) krijojne shqetesime dhe/ose dyshime per sjellje te koordinuar apo stimuj per sjellje te koordinuar nga keta tre operatore ne tregun me pakice celular, dhe Autoriteti i Konkurrences (AK) me Vendimin Nr. 461, datë 23/ 05 /2017, ka vendosur per hapjen e procedurës së hetimit paraprak në tregun me pakicë të shërbimeve celulare. Ne lidhje me masen e mos-diskriminimit AK eshte shprehur se ajo eshte ne peputhje me rekomandimet e AK ne vitin 2014, ndersa sic eshte theksuar nga AKEP sjelljet e mundshme antikonkurruese ne tregun me pakice celular mund te adresohen nga AK, ne bashkepunim dhe me AKEP. Tregu me pakice celular nuk perjashtohet apriori nga rregullimi ex-ante, por ne kushtet kur nuk plotesohet testi i 3 kritereve. Pra te gjitha keto nuk perjashtojne mundesine e nderhyrjes direkte te AKEP ne tregun me pakice celular, nese nga ndryshimet qe mund te ndodhin plotesohet testi i 3 kritereve.

Sic është theksuar në përmbledhjen ekzekutie dhe në seksionin e masve rregulluese të këtij dokumneti, AKEP vlerëson se ekzistojnë kushtet që zbatimi i mases rregulluese të mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net të përfshihet në një diskutim më të gjerë, për shkak të lidhjes indirekte të kësaj mase me detyrimet për FNT në tregun me pakicë celular, ku ky detyrim mund të vendoset vetëm për operatorët që kanë dominancë apo FNT edhe në tregun përkatës me pakicë celular. AKEP gjykon që tre operatorët të vijojnë zbatimin e kësaj mase, ndërsa rishikimi i proporcinalitetit të saj për secilin operator do të kryhet në kuadër të analizës së tregut me pakicë celular dhe tregjeve të tjera të justifikuara për ndërhyrje ex-ante që do kryejë AKEP me këshillim publik në muajt në vijim.

4. Cfare mendoni në lidhje me ecurinë e pjesëve të tregut dhe treguesve financiarë të operatorëve celularë?

TELEKOM ALBANIA

Ecuria e treguesve finaciarë dhe pjesët e tregut reflektojnë efektet e rregullimit të tregut me shumicë dhe pakicë si dhe dinamikat dhe ecurinë e tregut të telefonisë së levizshme. Reduktimi i të ardhurave gjatë 2010-2015 ka ardhur si pasojë e uljes së MTR kombëtare dhe një asimetri 350% ndaj Plus, konkurrencës agresive, aplikimi i mosdiskriminimit dhe heqja nga tregu e disa produkteve si pasojë e këtij rregulli duke zvogeluar gamën e produkteve në treg. Në të njëtën linjë janë edhe fitimet neto, të cilat janë reduktuar edhe si pasojë e investimeve për rinovim autorizimesh për përdorim spektri si dhe ofrimi i shërbimeve LTE. Tendencat për pjesët e tregut sipas përdoruesve, thirrjeve dhe të ardhurave, vijojnë të shfaqin trend të njëjtë, ndërsa rregullimi i pakicës dhe shumicës ka ndikim negativ në uljen e të ardhuarve. Ky trend duket se do të vazhdoje të jete i tillë dhe për dy-tre vitet e ardhshme në sajë të disa faktoreve si: efektet e mos-diskriminimit në tarifat retail on-net/off/net, konkurrenca agresive e operatorëve, saturimi i tregut celular karakterizuar nga tarifa gjithnjë e më të ulëta për përdoruesit fundorë, tendenca për reduktim të mëtejshëm në tarifat e terminimit, etj.

ALBTELECOM

Lidhur me pjesët e tregut të operatorëve celularë Albtelecom komenton se pasqyrimi vetëm i Q3_2016 nuk paraqet në mënyrë korrekte situatën duke qënë se ky tremujor përkon me një përdorim sezonal të kartave SIM nga emigrantët/pushuesit që zgjedhin të vizitojnë Shqipërinë, dhe duke qenë se kompanitë Vodafone dhe Telekom Albania janë globale, ka një pritshmëri që zgjedhja e këtyre abonentëve të jetë e ndikuar nga emri. Për rrjedhojë, edhe pjesët e tregut në terma të thirrjeve dalëse apo dhe të SMS-ve të gjeneruaka mundësi të jenë të ndikuara nga kjo kategori përdoruesish, dhe nga sa shihet në këtë tabelë VA dhe TA figurojnë më një rritje të konsiderueshme. Kjo cënon disi analizën mbi ecurinë e pjesëve të tregut apo dhe mbi gjëndjen faktike të operatorëve të tregut celular. Ndërkaq, sa i takon pjesëve të tregut në lidhje me të ardhurat totale nga tregu i komunikimeve elektronike, duket se TA VA kanë zvogëluar pjesët e tyre të tregut, ndërsa i vetmi operator me rritje të konsiderueshme të të ardhurave është Plus, rritje kjo e lidhur direkt me trajtimin e padrejtë me tarifë terminimi asimetrike, që arrin deri në rreth 340% me operatorët e tjerë.

PLUS COMMUNICATION

Më poshtë paraqitet një përshkrim dhe argumenta në lidhje me efektet financiare mbi PLUS të krijuara nga moszbatimi i tarifës së ligjshme të terminimit në rrjetin PLUS në vlerën prej 6.52 lek/min.

Shoqëria PLUS ka pasur mungesë në të ardhurat e interkoneksionit hyrës kombëtar për periudhën Prill'15 – Dhjetor '16 , mungesë e cila kap vlerën 8.6 milionë Euro apo 1.2 bilionë Lekë si rezultat I mosaplikimit të tarifës së terminimit 6.52 lek/min, si edhe mosnjohjes së vendimit të Gjykatës për aplikimin e kësaj tarife nga operatorët për vitin 2016. Sic vihet re, vlerat janë konsiderueshëm të mëdha, duke zënë rreth 30% të xhiros së realizuar për periudhën 2015-2016.

Mosaplikimi në kohë i vendimit të barazimit të on net/off net në retail për klientët me parapagim dhe paspagim nga 01.01.2015 ka ndikuar gjithashtu në rënien e bazës së klientëve të kompanisë (me të paktën 35%) dhe ka rezultuar në të ardhura të munguara tepër të konsiderueshme për një operator si PLUS (që përllogariten në vlerën 5 milionë Euro).

- Rënia e bazës së klientëve në T3 2016 është një tregues I pamundësisë financiare për të investuar me shërbime të domosdoshme për pajtimtarët e PLUS. Kurse rritja e numrit të klientëve në T4 2016 tregon një rritje relative të efekteve që diktojnë masat rregullatore, por sigurisht kërkojnë mbështetje edhe me support financiar I cili deri tani ka munguar;
- Arsyeja e pamundësisë financiare e trajtuar më lart, ka cuar në mungesë të shërbimeve të domosdoshme, pa të cilat një shoqëri celulare nuk mund të ekzistojë në treg;
- Licensën për ofrimin e shërbimit 3G, PLUS e ka mar vetëm në muajin Prill 2016, për pamundësi financiare gjatë vitit 2014 dhe për pamundësitë e pagesës së kësteve të licenses, madje duke rrezikuar tani edhe heqjen e saj;
- Ofrimi i shërbimit 4G, si një domosdoshmëri për pajtimptarët, kërkon mundësi financiare dhe investim.

Për sa më sipër PLUS vlerëson se është më se I domosdoshëm vijimi i masave rregullatore edhe për një periudhe tjetër, sic edhe propozohet në këtë analizë, e sidomos mbajtja e MTR të PLUS në nivelin që përcaktohet në vendimin e Gjykatës për të paktën një periudhë 12 mujore e më pas reduktimi I përshkallëzuar i tij sipas të njëjtës normë ulje që është aplikuar edhe për operatorët e tjerë në Shqipëri.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me komentin e Albtelecom per pjeset e tregut te QIII 2016, AKEP ne kohen e nxjerrjes se dokumnetit ne keshillim public ka perdorur te dhenat me te fundit te disponuara, dhe ne kete version final ka perditesuar dokumnetin me te dhenat më të fundit të disponueshme; viti 2016 per treguesit financiarë dhe viti 2017 për tregues të tjerë të volumit të shërbimeve.

5. A jeni dakort me përfundimet e AKEP për përkufizimin e tregut perkatës të terminimit të thirrjeve në rrjet individual celular?

TELEKOM ALBANIA

TA është dakord me përfundimet e AKEP në lidhje me perkufizimin e tregut të terminimit të thirrjeve në një rrjet individual celular dhe të faktoreve përkatës që e përkufizojnë atë si një treg më vete si psh: zëvendesueshmëria nga ana e kërkesës/ofertës; praktika CPP (Calling Pay Party), etj. Në lidhje me këtë cështje, TA është shprehur dhe në analizat e mëparshme të tregut të telefonisë së lëvizshme, duke qenë në të njëjtën linjë me përfundimet e AKEP dhe me faktoret e marrë në konsideratë për përkufizimin e tregut të terminimit të thirrjeve në rrjetet individuale celulare. Bazuar në parimin e neutralitetit teknologjik sipas direktivave përkatëse të BE-së të 2002 dhe 2009, terminimi i thirrjeve në rrjetet individuale mobile përfshin të gjitha llojet e tipologjive dhe teknologjive të rrjeteve celulare: 2G, 3G-UMTS, apo 4G-LTE të cilat aplikohen tashmë nga pothuaj të gjithë operatorët celulare. Në konkluzion të sa më sipër, shërbimi i terminimit me shumice të thirrjeve në rrjetet celulare përkatëse perben një treg të vecante për cdo operator në treg, i cili gjendet në listen e tregjeve të justifikueshme për ndërhyrje rregullatore ex-ante të të gjitha Rekomandimeve të BE-së të 2003, 2007 dhe të rekomandimit të BE të Tetor 2014.

VODAFONE ALBANIA

VA shprehet dakord me përfundimin e arritur nga AKEP. Tregu përkates i terminimit të thirrjeve në rrjetin individual celular përfshihet në listën e tregjeve të rekomanduara për rregullim nga Rekomandimi i KE për rregullim ex-ante. VA gjithashtu mbështet qëndrimin e AKEP të bazuar në parimin e neutralitetit teknologjik sipas të cilit tregu i terminimit të thirrjeve zanore në një rrjet celular nuk bën diferencim dhe përfshin të gjitha llojet e topologjive/ standarteve të rrjeteve celulare (2G, 3G, 4G).
VA mbështet përfundimin e AKEP se tregu gjeografik i shërbimit të terminimit në secilin nga rrjetet celulare është kombetar, d.m.th. territori i Republikës së Shqiperisë. VA thekson se këtu bën përjashtim terminimi i thirrjeve ndërkombëtare, të cilat origjinohen nga jashtë territorit Shqiptar. Terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombetare nuk është pjesë e tregut përkates të terminimit të thirrjeve në rrjetin celular dhe shërbimi i terminimit përfshin vetëm thirrjet me origjine kombëtare. Kjo është një qasje e njohur dhe zbatuar nga vendimet rregullatore të disa vendeve të BE (përmendim këtu psh Itali dhe Greqi) ku parimi i reciprocitetit të tarifave të terminimit është i zbatueshëm prej kohësh.

ALBTELECOM

Albtelecom shpreh dakortësinë e tij për përfundimet e AKEP në lidhje me përkufizimin e tregut përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjet individual celular duke gjykuar njësoj si AKEP se, shërbimi i terminimit të thirrjeve zanore është një treg i vecantë për secilin operator. Po ashtu, Albtelecom shprehet dakort se tregu me shumicë i thirrjeve zanore në një rrjet celular përfshin të gjitha llojet e topologjive/standarteve të rrjeteve celulare dhe se dimensioni gjeografik i shërbimit të terminimit në secilin nga rrjetet celulare është territori i Republikës së Shqipërisë. Kryerja e analizës së tre kritereve nuk do të sillte ndryshim të përkufizimit të tregut të terminimit të thirrjeve zanore aq më tepër që përcaktimi i këtij tregu është pjesë e Direktivës së Bashkimit Europian për tregjet nën rregullim dhe ka mbetur sërish pjesë e kësaj liste edhe në Rekomandimin e vitit 2014.

NEOFONE

Jo. Neofone e konsideron trajtimin e AKEP për tregun e terminimit të paarsyetuar dhe në favor të operatorëve mobile duke subvencionuar monopolizimin e tregut të terminimit të thirrjeve ndërkombëtare dhe krijimin e barrierave për hyrjen e sipërmarrësve të rinj. Neofone e konsideron qëndrimin e AKEP duke trajtuar ndryshe trafikun me origjinë ndërkombëtare nga ai me origjinë Kombëtare si diskriminues sipas origjinës në shkelje të Ligjit Nr. 9918, i ndryshuar, dhe në kundërshtim me praktikën europiane. Ndërhyrja e AKEP për të trajtuar ndryshe trafikun sipas origjines dhe për të hequr detyrimet e operatorëve të telefonisë së levizshme për trafikun ndërkombëtar në vitin 2012 ishte "ex-post", duke vazhduar në vitin 2014 dhe sot në analizën e 2016.

AKEP në kompetencat e tij ka si parim kryesor ruajtjen e konkurrencës dhe trajtimin me pa anësi të sipërmarrësve të komunikimeve elektronike. AKEP ka detyrimin që të përcaktojë tregjet përkatëse dhe të analizojë operatorët të cilët përmbushin kriteret për fuqi të ndjeshme.
Edhe nëse një treg mund të jetë në kushtet e konkurrencës vet ndërhyrja "ex-ante" nënkupton një projeksion në të ardhmen për të përcaktuar nëse ndonjë operator ka potencial dhe aftësi për të ndikuar tregun. një arsyetim dhe rregullim "ex-ante" është parandalues në vetvete dhe nuk nënkupton në të gjitha rastet që tregu është i parregulluar por thjesht vendoset si masë paraprake për të ndaluar cdo hapesirë për abuzim potencial në të ardhmen.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me komentet e Neofone, AKEP në kete version final të dokumentit të analizes ka dhene informacion shtese për impaktin e terminimit të thirrjeve hyrëse ndërkombëtare në konkurrencën në tergun me pakicë si dhe ka përditësuar informacionin per trendin e vendeve te BE per trajtim te ndryshem te tarifave te terminimit te trafikut hyres nderkombetar, nga vendet e BE /EU/EEA) dhe jashte vendeve te BE, te cilat mbeshtesin trajtimin aktual te ketyre thirrjeve nga AKEP.

Në lidhje me përkufizmin e tregut të terminimit të thirrjeve, AKEP gjykon që të mos ndryshojë përkufizimin e tregut përkatës të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare, pra që ai të përfshijë vetem thirrjet kombetare dhe te mos perfshije thirrjet hyrëse ndërkombëtare, në linjë me analizat dhe vendimet e AKEP nga viti 2012 e në vijim, si dhe me dokumnetin e Analizës së nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016.

Ndërkohë terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare, nëse ai përbën një treg të vecantë përkatës (të ndryshëm apo të njëjtë me terminimin e thirrjeve kombëtare), si dhe për nevojën ose jo të rregullimit të tij, do të vlerësohet nga AKEP në procesin e ri të analizës së tregut celular, me pakicë dhe tregjet e tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

6. A mendoni se të katër operatorët celulare aktiv në treg, përmbushin kriteret për FNT në terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre individuale?

TELEKOM ALBANIA

Tregu i terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare është një treg monopolist natyral në të cilin cdo operator rrjeti ka 100% të kontrollit të rrjetit përkates në të cilin ofrohet shërbimi i terminimit. Gjithashtu, në sajë të kësaj karakteristike operatori zotëron aftesinë për përcaktimin e tarifave të terminimit pa u ndikuar nga konkurrenca, dhe has në një fuqi të ulët kundërvepruese nga konkurrentet apo blerësve të ndryshëm të shërbimit të terminimit në rrjetin e tij, etj. Në lidhje me përmbushjen e kritereve për FNT në terminimin e thirrjeve TA është në të njëjtën linjë me opinionin e shprehur në analizen e tregut të 2014, ku cdo operator është monopolist në rrjetin që ai zotëron dhe si i tillë plotëson të gjitha kriteret e shqyrtuara për të pasur statusin për FNT në këtë treg, në përputhje me të gjitha përcaktimet rregullatore sipas direktivave të BE-së dhe të legjislacionit shqiptar.

VODAFONE ALBANIA

VA mbështet qëndrimin se tregu i terminimit të thirrjeve në rrjetin telefonik të levizshëm është një treg subjekt i rregullimit ex-ante nga AKEP për të katër operatorët celulare në treg. Sidoqoftë në terma afatmesëm e afatgjatë, VA mendon se duhen rivlerësuar nga AKEP kriteret që ndikojne në percaktimin e dominances në tregun e terminimit të thirrjeve në një rrjet individual, si rrjedhoje e zhvillimeve të hovshme të teknologjise, përhapjes së lartë të internetit dhe të përdorimit të smartphones dhe tabletave, shfrytëzimit të spektrit për teknologjine 3G/LTE, të cilat kanë sjellë gjithnjë e me shumë rritje të aksesit në internet e për pasojë rritjen e përdorimit në treg të teknologjive të reja të komunikimit dhe aplikacioneve përkatëse, të cilat zëvendesojnë komunikimin tradicional telefonik.

ALBTELECOM

Fakti që secili nga Operatorët celularë zotëron 100% pjesë tregu në shërbimin e terminimit të thirrjeve zanore në këto rrjete dhe njëkohësisht nuk pritet ndyshim në periudhë afatmesme i kritereve të marra në shqyrtim në analizë, do të thotë që përmbushen të gjitha kushtet për të qenë FNT për terminimin në rrjetet e tyre individuale. Në analizën e AKEP shërbimi i terminimit në një rrjet individual celular nuk ka zëvëndësues të tij për të njëjtin rrjet celular ndaj edhe operatori konsiderohet se ka 100% pjesë tregu në shërbimin e terminimit të thirrjeve, ndaj asnjë nga operatorët nuk ndeshet me fuqi kundërvepruese të ndonjë konkurenti tjetër për terminim të thirrjeve në rrjetin e vet. Në mungesë të ndërhyrjes rregullatore, cdo operator celular do të mund të vendoste/të impononte tarifa të larta për terminimin e thirrjeve në rrjetin e tij. Albtelecom mendon se të katër operatorët celularë përmbushin kriteret për FNT në terminimin e thirrjeve në rrjetet e tyre individuale

PLUS COMMUNICATION

PLUS është dakord me përfundimin e nxjerrë nga AKEP se, të katër operatorët celularë: Vodafone Albania, Telekom Albania, Albtelecom dhe PLUS përmbushin kriteteret për fuqi të ndjeshme në tregjet përkatëse të terminimit të thirrjeve zanore në rrjetet e tyre celulare, për vetë vecoritë e tregut të terminimit të thirrjeve, I cili është monopol natyror dhe cdo operator cellular është monopolist në ofrimin e shërbimit të terminimit të thirrjeve zanore në rrjetin e vet.

NEOFONE

Te katërt operatorët përmbushin kriteret për të marrë masa rregullatore dhe obliguese për të krijuar kushtet e konkuencës efektive.
Në këndvështrimin e Direktivave të BE masat "ex-ante" nuk imponohen vetëm kur ka mungesë konkurrence por ato imponohen për të parandaluar cdo rast të mungesës se konkuencës edhe nëse tregu është në konkurrencë efektive. Pra masat në vetvete vendosen për operatorët të cilët kanë potencial për të prishur konkurrencën, dhe jo vetëm në rastet e prishjes se konkurrencës.

AKEP ka arsyetuar se tregu i terminimit të thirrjeve ndërkombetare është në konkurrencë efektive dhe si pasoje heqim detyrimet për kete trego AKEP ka gabuar rende pasi edhe nëse ky treg do të jete në kushtet e konkurrencës efektive perseri obligimet duhet të qendrojne për të parandaluar rastet e shkeljeve në të ardhmen. Gjithsesi sot Neofone dhe shumë operatorë alternative megjithse të licensuar nuk kanë mundesi të perfitojne nga liberalizimi i tregjeve të terminimit dhe origjinimit si në të gjitha vendet e perparuara Europiane. FNT ka të bëjë me potencialin e një operatori për të prishur konkurrencën dhe është masë parandaluese.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me komentet e Neofone se 'AKEP ka arsyetuar se tregu i terminimit të thirrjeve ndërkombetare është në konkurrencë efektive...', AKEP sqaron se ky citim/perfundim nuk mbeshtetet ne dokumentin e analizes se tregut celular te nxjerre ne keshillim publik dhe ne asnje prej dokumentave te meparshem te AKEP (perfshire Analizen e tregut 2012: seksioni III.3/III), ku jane dhene arsyetimet perkatese per heqjen e detyrimeve per terminimin e thirrjeve hyerese nderkombetare.

Nëse terminimi i thirrjeve hyrëse ndërkombëtare përbën një treg të vecantë përkatës (të ndryshëm apo të njëjtë me terminimin e thirrjeve kombëtare), si dhe për nevojën ose jo të rregullimit të tij, do të vlerësohet nga AKEP në procesin e ri të analizës së tregut celular, me pakicë dhe tregjet e tjera të justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, që do të fillojë së shpejti nga AKEP sipas procedurave përkatëse në ligjin 9918 dhe Rregulloren e Analizës së tregut, duke marrë në konsideratë gjithashtu (sipas Ligjit 9918) të gjitha rekomandimet e KE dhe BEREC.

7. Cfare mendoni për masat rregullatore për terminimin në rrjetet celulare?

TELEKOM ALBANIA

Duke qënë se tregu i terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare është një treg i justifikuar për ndërhyrje rregullatore sipas përcaktimeve rregullatore dhe ligjore, në të cilin të gjithë operatorët e telefonisë celulare i plotësojnë kriteret për të pasur FNT, për këta operatorë aplikohen masat rregullatore përkatëse të mos-diskriminimit, trasparëncës, dhënies akses dhe interkoneksion dhe kontrolli i tarifave në përputhje me nenet 39, 40, 42 dhe 45 të Ligjit nr.9918, i ndryshuar për Komunikimet Elektronike në Republikën e Shqiperisë. Masat rregullatore të propozuara në këtë dokument të analizes së tregut, janë përcaktuar më parë nga ana e AKEP nëpërmjet Vendimeve Nr.2522-2526, datë 14.11.2014, të ndryshuara me Vendimin Nr.2542, datë 13.03.2015. në propozimin për mbajtjen e obligimeve rregullatore të mësiperme, është e rendesishme që ato të jenë të njëjta për të gjithë operatorët në respekt të parimit të mos-diskriminimit, në menyrë që të mos krijohen kushte favorizuese për një operator të vecantë dhe të mos krijojne shtremberime në treg. një gjë e tille theksohet mjaft qartë dhe në raportin e ERG (03) 30rev1 ERG Common Position on the approach to Appropriate remedies in the neë regulatory frameëork, në faqjen 60. Meqenëse masat rregullatore të mësiperme për terminimin e thirrjeve janë të njëjta dhe simetrike për të 4 (katër) operatorët celularë në tregjet përkatëse të terminimit, si dhe në përputhje dhe në koherence me gjetjet dhe percaktimet e analizave të meparshme të tregut, TA nuk ka ndonje objeksion apo shtese për të bere në lidhje me këtë pike.

VODAFONE ALBANIA

VA shprehet kundër ndërhyrjeve në tregun e pakices dhe rregullimit on/off-net, si masë detyruese që rrjedhon nga tregu me shumicë i terminimit të thirrjeve. Se dyti, ulja e fortë dhe e menjehershme e tarifave të terminimit përben rrezik për qëndrueshmerine financiare të operatorëve në treg dhe ndikon negativisht në nivelin e investimeve. Glide path' apo përshkallezimi i uljes së tarifave nga organet rregullatore përdoret me qëllim që operatorët të përshtasin modelin e biznesit të tyre, të rregullojne nivelet e reja të cmimeve dhe gjithashtu për të garantuar që operatorët të mos bien pre e 'shokut' të renies se fortë të tarifave që mund të shkaktoje luhatje të forta te fitimet e kompanive dhe për rrjedhoje të qëndrueshmeria e tyre financiare. 'Glide path" duhet të këtë në fokus balancimin mes perfitimit afatshkurter të konsumatoreve përkundrejt mbrojtjes së shtysave për investim. Nga ana tjetër, është jo-racionale që tu kërkohet operatorëve shërbim-ofrues të shtyjne për investime të reja, kur qartazi vihet re që të ardhurat kanë rënë në mënyrë drastike, deri në nivelet kur fitimi është negativ; aq më tepër kur Vodafone tashme figuron si investitori me i madh.

ALBTELECOM

Lidhur me masat/detyrimet rregullatore të propozuara nga AKEP, Albtelecom mendon se ato janë të nevojshme për tu vendosur, por theksojmë se është i rëndësishëm proporcionaliteti dhe trajtimi i arsyeshëm për të gjithë operatorët e tregut për të bërë kështu të mundur efikasitetin dhe arritjen e rezultateve pozitive. Më gjerësisht, Albtelecom komentet për kontrollin e tarifës do ti shprehë për dokumentin "Rregullimi i tarifave të sipërmarrësve me FNT në tregjet me shumicë të terminimit të thirrjeve në rrjetet celulare".

Në vijim të një sërë korrespondencash të tjera, Albtelecom gjen rastin t`i kërkojë edhe njëherë AKEP se thirrjet ndërkombëtare drejt numrave të portuar nuk mund të jenë pjesë e detyrimit për kontroll të tarifave njësoj sic ky detyrim aplikohet për thirrjet kombëtare. Pra, efekti i masës rregullatore për kontrollin e tarifave të terminimit dhe niveli i këtyre tarifave, nuk duhet të shtrihet mbi thirrjet ndërkombëtare drejt numrave të portuar, por këto thirrje duhet të tarifohen sipas regjimit rregullator të trafikut ndërkombëtar i cili aktualisht është në terma komercial (i derregulluar).Në lidhje me këtë cështje, Albtelecom parashtron edhe njëherë argumentet e tij mbështetëse si më poshtë:

- Pas pothuasje 5 vjetësh operimi sipas këtij vendimi të AKEP, nga informacioni e marra nga disa pika reference, në lidhje me regjimet rregullatore të vendeve të Europës, nuk ka mundur të gjejë asnjë rast që të jetë i ngjashëm me Shqipërinë me përcaktime në kuadrin rregullator përkatës që në rastin e numrave të portuar thirrjet nderkombëtare të trajtohen njësoj me tarifën e terminimit të thirrjeve kombëtare.
- Përvec njësimit të praktikës së vëndit tonë më praktikat e vëndeve të tjera të Europës, në gjykimin e Albtelecom, varësisht edhe balancave të numrave të portuar, do të bëhet e mundur gjithashtu që cdo operator të marrë atë cka i përket/takon nga trafiku që zhvillohet drejt numrave në rrjetin e tij.
- Të dhënat nga trafiku demostrojnë se Albtelecom ka impakte negative financiare të konsiderueshme që do të vijojnë të jenë, nëse AKEP nuk ndryshon përcaktimet rregullatore në fuqi, sipas të cilave thirrjeve ndërkombëtare drejt numrave të portuar tarifohen aktualisht me tarifën e thirrjeve kombëtare.
- Aktualisht, dhe në rrethanat kur trafiku ndërkombëtar hyrës në rrjetet e operatorëve vendas nuk është më subjekt i rregullimit nga AKEP por është cështje për tu trajtuar komercialisht ndërmjet palëve, të ardhurat nga trafiku ndërkombëtar hyrës drejt numrave të portuar, që si e drejte do duhet të përfitoheshin nga operatori marrës i numrit të portuar, po përfitohen në mënyrë të padrejtë nga operatori dhurues i numrit, i cili në zbatim të Rregullores ka detyrimin thjesht për të rrugëzuar thirrjen drejt rrjetit ku është portuar numri.

PLUS COMMUNICATION

Në lidhje me tarifat e terminimit të popozuara nga AKEP, PLUS gjykon se AKEP duhet implementojë menjëherë dhe të vendosë në zbatim, si institucioni përgjegjës për mbarëvajtjen e tregut celular, Vendimin e formës së prerë të Gjykatës Administrative të Apelit Tiranë**,** nr. 2459, datë 09.09.2016, i cili ka lënë në

fuqi vendimin e Gjykatës Administrative të Shkallës së Parë, nr. 1567 datë 1.04.2016, e cila kishte vendosur: pranimin e kërkesë padisë së PLUS, shfuqizimin e pjesshëm të vendimit nr. 2542 duke lënë në fuqi tarifën e terminimit në rrjetin PLUS në nivelin 6.52 lek/min deri në Analizën e radhës së tregut celular dhe shfuqizimin e shtyrjes së afatit të aplikimit të detyrimit për mosdiskriminimin tarifor brenda dhe jashtë rrjetit dhe hyrjen me efekt nga data 01.01.2015 për të gjithë pajtimtarët.

PLUS gjykon se Asimetria e tarifave të terminimit mes PLUS në raport me operatorët e tjerë duhet të vijojë për shkak të karakteristikave të mëposhtme të tregut të telefonisë celulare në Shqipëri dhe penalizimin që është bërë ndaj PLUS në gjithë periudhën e tij të aktivitetit:

- Situata penalizuese për PLUS që prej hyrjes në treg dhe në vijimësi. Abuzimi me pozitën dominuese në treg nga operatorët e mëdhenj, aplikimi i strategjive diferencuese të tarifimit, të konstatuara jo vetëm nga Autoriteti i Konkurrencës por edhe nëpërmjet kësaj analize, e kanë shoqëruar PLUS-in prej hyrjes së tij në treg dhe në vijimësi;
- Pjesa e tregut të operatorëve. Edhe pas gati 6 viteve operimi në treg, operatori PLUS nuk ka rritje të pjesës së tij të tregut në të gjithë treguesit, duke provuar se masat rregullatore të ndërmarra deri tani kanë qenë jo efektive dhe të pamjaftueshme;
- Vendimi i gabuar i uljes së menjëhershme të MTR të PLUS, i cili e ka penalizuar PLUS nga ana financiare deri në kushtet e mbijetesës, duke i krijuar vështirësi dhe pamundësi të funksionojë normalisht dhe të rrisë treguesit e vet;
- Koha e hyrjes në treg të operatorit PLUS, rreth 10 vjet më vonë se operatorët AMC (sot Telekom Albania) dhe Vodafone Albania, kur tregu kishte arritur një shkallë të lartë penetrimi;
- Strategjia e përdorur nga operatorët e mëdhenj për të mos lejuar rritjen e hyrësit më të ri në treg. Zbatimi i masave rregullatore ka filluar prej vetëm 1 viti, një kohë kjo shumë e shkurtër për të krijuar efekte të qëndrueshme;
- Kostot për njësi janë shumë më të larta për operatorin PLUS në krahasim me operatorët e tjerë për shkak të pjesës së vogël të tregut, hyrjes së vonë në treg dhe ekonomive të shkallës;
- Mekanizmi rregullator si Portabiliteti i numrit nuk ka funksionuar lehtësisht dhe kjo gjithashtu ka krijuar vështirësi për PLUS;
- Tregu është jo konkurrent, me pozitë dominuese të operatorit Vodafone Albania dhe me pjesë tregu mbi 87 % të dy operatorëve të mëdhenj të marrë së bashku. Pozita dominuese është konfirmuar nga Autoriteti i Konkurrencës;

- Tarifat asimetrike të terminimit të aplikuara deri më tani nuk kanë dhënë asnjë efekt ndaj konkurrencës në treg (pasi PLUS-it i janë mohuar ato për gati 18 muaj). PLUS ka të njëjtat pjesë tregu apo është duke i humbur ato, e si rrjedhim nevojitet ndërmarrja e masave të tjera, si p.shminimalisht zgjatja e periudhës së asimetrisë, e cila është më se e domosdoshme;

- PLUS ka qenë i diskriminuar deri më tani, krahasuar me operatorët e tjerë, në lidhje me dhënien e mundësisë për ofrimin e shërbimit 3G duke e përjashtuar kështu nga ajo pjesë e tregut ku përfshihen përdoruesit e 3G, pjesë e cila në vitet e fundit është rritur ndjeshëm.

Për sa është argumentuar gjerësisht më lart, PLUS kërkon thellimin e masave rregullatore në tregun e terminimit të thirrjeve dhe gjykon që vlerat maksimale të tarifave të terminimit për periudhën 2017-2019 të jenë 6.52 lek/min deri në një vendim tjetër të AKEP ose:

Operatorë	Tarifa Aktuale	01.09.2017-31.3.2018	1.04.2018-30.09.2018	01.10.2018-31.03.2019	1.04.2019 - Vazhdim
Vodafone Albania	**1.48**	**1.22**	**1.22**	**1.22**	**1.22**
Telekom Albania	**1.48**	**1.22**	**1.22**	**1.22**	**1.22**
ALBtelecom	**1.48**	**1.22**	**1.22**	**1.22**	**1.22**
PLUS Communication	**6.52**	**6.52**	**4**	**2.66**	**1.22**
% e ndryshimit tarifa terminimi **PLUS**		**0%**	**-39%**	**-34%**	**-54%**

Ky përshkallëzim i tarifave të terminimit të PLUS, respekton gjithashtu edhe nivelin e asimetrisë së aplikuar në kohë për të gjithë *operatorët* celularë në Shqipëri.

NEOFONE

AKEP duhet të aplikojë sa me gjerë rekomandimet e KE ku tek të cilat nuk ka një dallim midis shërbimit të terminimit të thirrjve me origjinë Kombëtare nga ato me origjine Ndërkombëtare.
Të gjitha masat rregullatore duhet të vendosen ndaj të katër operatorëve mobile pasi të gjithë zotërojnë infrastrukturë dhe facilitete eksluzive duke ju dhëne POTENCIALIN e nevojshëm për të prishur konkurrencën efektive. Vet Analiza e Tregut "ex-ante" nënkupton që masat merren duke hipotetizuar dhe vlerësuar nëse tregu ka aktorë të cilët në të ardhmen mund të abuzojne me pozitën e tyre dhe edhe sikur tregu të jete në konkurrencë efetive këto masa nuk hiqen pasi i japin mundësine operatorëve që të abuzojne. Neofone ne komentet e dhena ka perfshire dhe komentet qe ka derguar per Analizen e tregut celular 2012.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me kundershtimet e Vodafone per masen e mos-diskriminimit ne thirrjet on-net/off-net, AKEP gjykon se kjo mase eshte ende e nevojshme pasi ne mungese te saj operatoret e medhenj kane stimul per tu rikthyer ne diskriminim te tarifave on-net/off-net.

Ne lidhje me komentet e Albtelecom per tarifat e thirrjeve hyrese nderkombetare drejt numrave te portuar, AKEP ka bërë vlerësimin dhe adresimin e problemit në këtë dokumnet final të analizës së tregut, duke vendosur për trajtim të njëjtë të këtyre thirrjeve si edhe terminimi i thirrjeve të tjera ndërkombëtare. AKEP ka dhënë sqarimete duhura në këtë version final të anlizës së tregut për këtë ceshjtje, e cila do ët plotësohet dhe me rregullime përcaktëse ne amendimin e Rregullores së portabilitetit të numrit.

Ne lidhje me komentet e Neofone, AKEP ka dhene sqarime ne qendrimin per komentet e pyetjeve te meparshme 5-6 me siper.

8. **A jeni dakort me propozimin e AKEP se masa rregulluese e mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net e vendosur në analizen e tregut 2014 duhet të vijoje të aplikohet edhe për statusin me FNT të propozuar me këtë analize?**

TELEKOM ALBANIA

Në analizën e tregut 2014 TA nuk ka qënë dakort për vendosjen e masave rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net pasi do të ishte një ndërhyrje e tepërt rregullatore në tregun me pakicë për shkak se ky treg është karakterizuar nga një nivel i lartë dhe efektiv i konkurrencës, sic është evidentuar dhe nga

treguesit e ndryshëm statistikor mbi ecurinë e tregut. Gjithashtu, u vu re dhe një ndryshim i dukshëm në strukturen e thirrjeve on-net/off-net përpara fillimit të aplikimit të detyrimit të mos-diskriminimit on-net/off-net për arsye të hedhjes se paketave në treg nga vetë operatorët, me sasi të përafërta minutash brenda dhe jashtë rrjetit dhe u vu re një rritje e peshës së trafikut drejt rrjeteve të tjera. Edhe nga informacionet e paraqitura nga AKEP në lidhje me strukturen e thirrjeve brenda dhe jashtë rrjetit gjate dy viteve të fundit është vënë re një rritje e konsiderueshme e peshës së trafikut off-net krahasuar me ate brenda rrjeteve. Ky trend i rritjes së peshës së thirrjeve drejt rrjeteve të tjera do të vazhdojë dhe në të ardhmen dhe kjo është pasqyruar dhe në ofertat ekzistuese apo ato të reja të hedhura në treg nga të gjithë operatorët e telefonisë celulare. Duke qënë se tashme të gjitha ofertat dhe paketat e operatorëve kanë të njëjtat tarifa dhe volume të njëjta minutash për thirrjet brenda dhe jashtë rrjetit, në respekt të detyrimeve rregullatore përkatëse, dhe duke parë trendin e struktures së thirrjeve, TA gjykon se nuk rezulton me i nevojshem aplikimi i masës rregulluese të mos-diskriminimit midis tarifave on-net/off-net, pasi tashmë kushtet e tregut kanë ndryshuar dhe nuk janë me të ngjashme me periudhën në të cilen u propozua kjo masë nga AKEP, bazuar dhe në nenin 37, të Ligjit 9918, i ndryshuar. Gjithashtu masa e mos-diskriminimit midis tarifave on-net/off-net rezulton e tepërt, favorizon dhe përbën një subvencion të padrejtë për PLUS në kurriz të tre operatorëve të tjere, në kushtet e asimetrise së MTR të Plus për shkak të Vendimit të Gjykatës Administrative të Apelit të datës 9.09.2016, i cili la në fuqi tarifën e terminimit 6.52 leke/min në rrjetin e Plus. Ndaj në konkluzionin e tij TA bazuar në argumentat të përmendura më siper, kërkon që detyrimi i mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net të mos vazhdojë të aplikohet, pasi në rrethanat e reja të krijuara në treg nuk është më i justifikueshëm, proporcional dhe rezulton një barrë e tepërt për operatorët.

VODAFONE ALBANIA

VA gjykon se AKEP duhet të heqë masën detyrese të barazimit të tarifave on-net/off-net; në fakt AKEP nuk duhet të marrë asnjë masë rregulluese në nivel pakice. në një treg konkurrues sic tregu me pakicë rezulton të jetë, ofertat në treg e nxisin konkurrencën dhe rrisin përfitueshmerinë e konsumatoreve. Duke adresuar problematikën vetëm në nivel shumice, VA mendon se AKEP ka përmbushur me rigorozitet dhe ligjshmëri detyrimin dhe objektivin e tij rregullator për nxitjen e konkurrencës efektive në tregun e telefonisë së levizshme. Në rast të kundërt, AKEP dhe operatorët do të ishin në kontradikte me vetveten kur pranojnë se tregu është konkurrues, por nga ana tjetër theksojnë nevojën për ndërhyrje të vazhduar rregullimi në nivel pakice.

Edhe pse diferencimi midis tarifave brenda dhe jashtë rrjetit nuk është me ekzistues në praktikat e cmimeve të operatorëve shqiptare, AKEP nuk duhet të jetë kundër diferencimit on-net/off net në parim pasi diferencimi gjen vend në precedentët e BE dhe mbështetet nga teoritë ekonomike gjerësisht.

Operatorët e telefonisë se levizshme thjesht i përgjigjen kësaj kërkese/nevoje tregu duke ofruar paketa specifike me cmime më të ulëta për thirrjet on-net dhe/ose ofruar paketa thirrjesh që aplikojne diferencime në çmimet on net/off net. Prandaj, diferencimi on-net/off-net është një qasje e natyrshme e industrise së telefonisë së levizshme dhe në pergjithësi kjo praktikë zbatohet nga të gjithë operatorët në të gjitha juridiksionet, pasi është në përfitimin e konsumatorëve.

Ndaj VA sugjeron që në rastin me të pakët AKEP duhet të rishikojë pjesërisht qëndrimin e tij, duke lejuar operatorët që paralelisht paketave me tarifa të barazuara, të mund të ofrojnë dhe disa paketa alternative me minuta të diferencuara on/off-net – ku zgjedhja të jetë në duart e konsumatorit. AKEP paralelisht duhet të mbaje në vemendje se vijimi i tarifave të barazuara brenda dhe jashtë rrjetit nuk mundet kurrsesi të bashkë-ekzistoje me tarifa asimetrike terminimi, pasi në të kundërt sjell dëme të parikuperueshme në konkurrence. Kujtojmë se përgjate analizes së tregut në vitin 2014, u diskutua dhe dakordua me palët e përfshira në proces që zbatimi i rregullimit on/off-net do të shoqërohej paralelisht me tarifat simetrike mes të gjithë operatorëve, pasi në të kundërt nderhyrja e AKEP avantazhon qartazi dhe në mënyre arbitrare operatorin asimetrik Plus dhe cënon rëndë operatorët e tjerë.

Vodafone sugjeron qe: 1) nevojitet një analizë e plotë dhe shteruese përpara se AKEP të konfirmojë vazhdimësinë e zbatimit të barazimit on/off-net në tregun e pakicës dhe 2) AKEP duhet të lejoje operatorët përgjate kësaj periudhe të ndërmjetme që të promovojne në treg ekzistencen e disa paketave alternative pa kufizime barazie, me qëllim për të plotesuar nevojat konsumatore për komunikim me rrethet e tyre sociale.

ALBTELECOM

Duke iu referuar të dhënave të paraqitura nga AKEP në dokumentin e analizës, të tilla si: ndryshimi në strukturën e trafikut dalës; ndryshimi në raportin e thirrjeve on-net/off-net; kufizimi dhe minimizimi i sasisë së ofertave të operatorëve në treg; ritmi i ulët i rritjes së numrit të pajtimtarëve aktivë në treg; apo dhe ulja e numrit të pajtimtarëve sipas kartave SIM; etj, Albtelecom mund të gjykohjë se masa rregulluese e mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net e vendosur në analizën e tregut 2014, ka patur efekte pozitive në tregun celular dhe gjithashtu është vënë re se kanë filluar të korrigjohen një sërë problematikash të evidentuara në treg që sollën domosdoshmërinë për vendosjen e këtij rregulli.Nga ana tjetër, bazuar po në të dhënat e AKEP në analizë, vendosja e kësaj masë/detyrimi ka rritur përfitimet për abonentin celular qoftë përsa i takon MOU , qoftë lidhur me cmimin apo ARPM, për vitin 2015 e cila është reduktuar krahasimisht me ARPM e vitit 2014, duke bërë kështu të mundur përfitimin e më shumë shërbimeve nga abonenti celular kundrejt pagesave/shpenzimeve më të ulta. Përvec sa më sipër, vendosja dhe zbatimi i këtij detyrimi nga operatorët celularë, i ka siguruar abonentit zgjedhjen e operatorit nga i cili do të marrë shërbimet celulare me vullnetin e tij të lirë.

Në këto kushte, qoftë edhe diskutimi për heqjen e këtij detyrimi për dy operatorët më të mëdhenj të tregut Vodafone dhe Telekom Albania do t`i krijonte këtyre operatorëve dominant rrethanat e përshtatshme për t'iu rikthyer praktikave tarifore abuzive dhe të paprecedenta të diskriminimit të thirrjeve on-net/off-net dhe krijimit të "club-eve", me pasojën direkte të kycjes së abonentëve në rrjetet e tyre, dhe dëmtimin tashmë në mënyrë të parikuperueshme të operatorëve me bazë të vogël abonentësh, konkretisht Albtelecom. Ndërkohë, Albtelecom evidenton që ai apo operatori tjetër Plus edhe në mungesë të këtij rregulli, stimujt për angazhim në praktika të diskriminimit të thirrjeve on-net/off-net janë të pakta dhe pa ndonjë eficensë. Kjo pasi, cdo abonent i Albtelecom apo Plus nën kushtet e diskriminimit në pamundësi të kryerjes lirisht të thirrjeve off-net(baza e pajtimtareve TA dhe VA është mbi 80%), atëherë ai abonent mund të largohet tek një nga 2 operatorët e mëdhenj duke siguruar komunikim më të lirë si me abonentët brenda rrjetit ku shkon (VA apo TA), ashtu dhe kundrejt abonentëve të rrjetit prej të cilit largohet (EM apo PL). Ndaj Albtelecom gjykojn që masa rregulluese e mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net për operatorët e vegjël Albtelecom dhe Plus nuk është e nevojshme dhe nuk duhet t'iu takojë.

Në përfundim duke iu referuar komenteve me siper, duke gjykuar raportet e trafikut on-net/off-net të operatorit Albtelecom (EM) që tashmë ka arritur në 30%:70% referuar trafikut Dhjetor 2016 (apo edhe të operatorit Plus) dhe për më tepër në kushtet e ndryshimeve jo të ndjeshme të pjesëve të tregut të operatorëve Vodafone dhe Telekom Albania (në disa tregues këta operatorë kanë rritur pjesën e tyre të tregut), Albtelecom mendon se, masa rregulluese e mos-diskriminimit në tarifat on-net/off-net e vendosur në analizën e tregut 2014 është e domosdoshme të vijojë të aplikohet për statusin me FNT vetëm për 2 operatorët Telekom Albania dhe Vodafone, të cilët në mungesë të këtij detyrimi do të dëmtonin sërish konkurrencën e lirë, operatorët në tregun celular, dhe abonentët e tij.

PLUS COMMUNICATION

PLUS shpreh dakordësinë e tij lidhur me propozimin e AKEP për vazhdimin e masave rregullatore të vendosura në Analizën e tregut 2014.

Këto masa rregullatore duhet të përfshijnë mosdiskriminimin e tarifave me pakicë të thirrjeve On-net/Off-net në mënyrë strikte dhe të monitoruar nga AKEP. Në përputhje me konkluzionet dhe përfundimet të AKEP në këtë Analizë, PLUS gjykon se vazhdimi i zbatimit të këtyre masave është i domosdoshëm; pavarësisht ndryshimeve të filluara në strukturën e thirrjeve (të evidentuara në këtë dokument), efekti për operatorët e vegjël është ende i pamjaftueshëm, pasi në rast të heqjes së tyre nga tregu operatorët e mëdhenj do të ktheheshin menjëherë në praktikat tarifore të mëparshme. Gjithashtu, vazhdimi i tyre është jetësor për operatorët e vegjël, që me gjithë ndryshimet e vogla në stukturën e thirrjeve, në pjesët e tjera të treguesve nuk kanë ndryshime të mëdha, por ndryshimet sapo kanë nisur dhe kërkohet patjetër një kohë e dytë që ato të marrin formë dhe të ndihet maturimi i tregut tek këta operatorë.

QËNDRIMI I AKEP

Sic mund të vihet re komentet e operatorëve janë të ndryshme. Operatorët e mëdhenj, Vodafone dhe Telekom Albania nuk janë dakort që AKEP të vijojë të vendosë këtë masë detyrim, ndërsa Albtelecom kërkon që ajo të zbatohet vetëm për dy operatorët e mëdhenj. AKEP pas komenteve te ndryshme te operatoreve celulare i qendron propozimit per vijimin e zbatimit te mases se mos-diskriminimit ne tarifat e thirrjeve on-net/off-net si nje mase e nevojshme per tregun celular.

AKEP gjykon se vazhdimi i zbatimit te kesaj mase eshte i nevojshem, pasi pavaresisht ndryshimeve te ndjeshme ne strukturen e thirrjeve celulare, te evidentuara ne kete dokument, ne mungese te ketij detyrimi operatoret celulare do te kishin stimulin e rikthimit ne praktikat tarifore te meparshme. Kjo theksohet akoma me shume nga fakti se megjithe ndryshimet e vena re ne strukturen e thirrjeve dhe rritjen e ndjeshme te thirrjeve off-net, pjeset e tregut ne treguesit kryesore nuk kane pesuar ndryshime te ndjeshme.

Ndërkohë, në ndryshim nga analiza në vitin 2014, dhe nga dokumenti në këshillim publik, bazuar në parimin e proporcionalitetit dhe ndryshimeve të ndodhura në treg gjatë kësaj periudhe (2014-2017), të evidentuara në këtë version final të analizës së tregut, AKEP vlerëson se ekzistojnë kushtet që zbatimi i mases rregulluese të mos-diskriminimit ne tarifat me pakice te thirrjeve on-net/off-net të përfshihet në një diskutim më të gjerë, për shkak të lidhjes indirekte të kësaj mase me detyrimet për FNT në tregun me pakicë celular, ku ky detyrim mund të vendoset vetëm për operatorët që kanë dominancë apo FNT edhe në tregun përkatës me pakicë celular. AKEP gjykon që tre operatorët të vijojnë zbatimin e kësaj mase, ndërsa rishikimi i proporcinalitetit të saj për secilin operator do të kryhet në kuadër të analizës së tregut me pakicë celular dhe tregjeve të tjera të justifikuara për ndërhyrje ex-ante që do kryejë AKEP me këshillim publik në muajt në vijim.

9. Cila do të ishte alternativa me e mire për adresimin e problematikes se tarifave tepër të larta të komunikimit (thirrje/SMS/Internet) pa aktivizuar paketat/ofertat e shërbimeve celulare?

TELEKOM ALBANIA

Per sa i përket tarifave të komunikimit (thirrje/SMS/Internet) pas mbarimit apo pa aktivizimin e ofertave, operatorët celulare ofrojnë disa opsione ndihmëse për abonentet e tyre: politikat tarifore FUP për shmangien e faturave të larta, oferta apo paketa me mundesi zgjedhje në varesi të tarifave, njësive të komunikimit të

përfshira, apo vazhdimi i internetit me shpejtësi të reduktuar deri në 128/256 kbps pas konsumit të sasisë së caktuar të internetit. Gjithashtu, abonentet kanë mundesinë për faturen e detajuar për të parë konsumin në kohe reale, apo programet për të krahasuar dhe zgjedhur mids tarifave dhe programeve të ndryshme të vëna në dispozicion për abonentet nga TA në faqjen e saj të internetit.

Pra, vetë operatorët iu kanë bërë të mundur abonentëve të masin në cdo kohë konsumin e shërbimeve, iu kanë dhënë opsione dhe mundësi për të zgjedhur sipas disa. Ndaj një ndërhyrje rregullatore për tarifat e komunikimit pa aktivizuar paketat/ofertat e shërbimeve celulare duke i inkuadruar ato si pjesë e SHU (Shërbimit Universal) me percaktim të cmimeve tavan, e gjykojme si një rregullim tjetër shtese, të tepërt dhe të panevojshem në tregun me pakice, i cili do të shkaterrojë dhe demtoje konkurrencen e lire në treg midis operatorëve. Këto masa janë në kundërshtim dhe me trendin rregullator të direktivave të BE-se dhe të propozuara për rishikim në 2016, nepermejt të cilave synon drejt një derregullimi gjithnjë e me të madh të tregut të komunikimeve elektronike, në mënyrë që të nxitet konkurrenca e lirë.

Sic është shprehur TA edhe në komentet e dhëna në këshillimin publik për SHU, një inkuadrim i tarifave të komunikimit (thirrje/SMS/Internet) jashtë ofertave/paketave në kuadrin e SHU, ashtu si dhe për paketat dhe ofertat e propozuara si pjesë e SHU në këshillimin e zhvilluar në lidhje me këtë gjë, është jo i drejte, në shkelje të parimit të proporcionalitetit, duke qënë se tregu me pakicë në telefoninë e lëvizshme rezulton i rregulluar nga ana e AKEP dhe kjo krijon kosto shtesë dhe të pajustifikuar për operatorët, duke cuar gjithashtu dhe në një imponim të politikave të tyre tarifore retail dhe në cenim të financave të operatorëve. Gjithashtu në të gjitha vendet e BE dhe të rajonit tregjet retail janë jashtë sferës së rregullimit duke qënë në të njëjtën linjë me tendencën e kuadrit rregullator të de-rregullimit të tregjeve me pakicë të komunikimeve elektronike, ndërkohë që AKEP propozon masa që shkojne në drejtim të kundërt me këtë linje dhe me eksperiencat e vendeve të tjera të BE-se. Në asnjë nga vendet e BE-se shërbimet celulare nuk janë të përfshira në kuadrin e Shërbimit Universal duke qënë se nuk i plotësojnë kushtet për t'u inkuadruar si të tilla, bazuar në Direktiven e BE-se mbi SHU 2002/22/EC ndryshuar me Direktiven 2009/136/EC (Citizen rights' Directive). Nga këto vende, në rastin e Rumanisë, autoriteti rregullator ka vendosur detyrime për pershirje të pakëta shërbimesh dhe tarifash në kuadrin e Shërbimit Universal vetëm për kategorine e përdoruesve fundore me problem dëgjimi, shikimi apo të foluri, por jo përfshirje të tarifave të komunikimit (thirrje/SMS/Internet) në kuadrin e Shërbimit Universal për të gjitha kategoritë e përdoruesve fundorë sic propozohet nga AKEP në këtë dokument, propozim ky në kundërshtim me praktikat dhe eksperiencat e vendeve të BE-së dhe kuadrit rregullator përkates. TA është i mendimit që vetëm konkurrenca e lirë në treg midis operatorëve mbetet gjithnjë alternativa me e mire për të përmbushur nevojat dhe kërkesat e përdoruesve për përdorimin e shërbimeve celulare në përputhje me mundesitë e tyre financiare, evidentuar këto nga ulja e vazhdueshme e tarifave me pakicë për abonentet.

VODAFONE ALBANIA

VA gjykon se kjo ceshtje është ezauruar tanimë pas shqyrtimit të hollësishem që AKEP ka kryer përgjate analizes së Shërbimit Universal. Vodafone shprehet dakord me gjetjet e AKEP në atë dokument përsa i takon panevojshmerisë për ndërhyrje në tarifat jashtë paketave si të pajustifikuara. VA shprehet se AKEP nuk duhet të ndihet i detyruar që medoemos të ndërhyje për të 'prekur' tarifat nominale (jashtë paketave), pasi kjo rezulton e panevojshme dhe e pajustifikuar, qoftë në aspektin ligjor/rregullator por edhe në ate ekonomik e praktik.

VA gjykon se tregu i pakicës është treg konkurrues dhe operatorët i janë përgjigjur nevojave të tij përgjate dizenjimit të produkteve dhe tarifave. Natyrshëm tregu i parapagesës ofron një larmi më të madhe produktesh, shërbimesh dhe cmime më konkurruese pasi dhe tregu shqiptar është i orientuar drejt konsumatorit parapagues për të gjithë operatorët celulare dhe konkurrenca në këtë pjesë të tregut është me e madhe. Qasja e shërbimeve sot në të gjithë Europen është drejt konsumit të paketave të integruara bundle dhe konsumatorët nuk përzgjedhin më produkte të vecuara (standalone).

Diferenca në cmim mes tarifave nominale dhe paketave të integruara është një qasje e natyrshme marketingu prezente në cdo vend të BE e me gjerë, e cila synon të nxisë pajtimtarët me parapagim që të blejnë dhe konsumojnë shërbime të integruara, ndërkohë që blerja e produkteve standalone ka kosto më të lartë për operatorët (e rrjedhimisht për pajtimtaret), veshtirëson planifikimin e buxheteve për investim dhe pamundëson planifikimin e rrjetit për nevoja utilizimi optimal nga gjithë baza e pajtimtarëve.

Megjithatë VA për të adresuar shqetësimin e AKEP dhe të AK angazhohet që këtë diferencë ta reduktojë gradualisht në muajt në vijim, duke filluar nga 1 Prill 2018.

ALBTELECOM

Sa i takon adresimit të kësaj problematike, Albtelecom mendon se propozimi i AKEP për rregullim të tarifave për njësi komunikimi (thirrje/sms kombëtare/internet) që janë jashtë paketave, duke përcaktuar cmime tavan maksimale si pjesë e shërbimit universal është i gabuar, pasi në vetvete implementimi i një skeme të shërbimit universal në kushtet e tregut celular në Shqipëri është absolutisht i panevojshëm (qëndrim i cili është shprehur në komentet për keshilllim të dokumentit të SHU). Për të argumentuar këtë koment Albtelecom ka renditur disa arsyje: karakteristikat dhe treguesit e tregut nuk tregojnë për nevojën e imponimit të rregullimeve në nivel pakice me qëllimin që të jenë të përballueshme për të gjithë përdoruesit fundor, duke qënë se niveli i cmimeve të ofertave dhe paketave dhe përmbajtja e tyre është konkurrues dhe arrin arrin të përmbushë nga nevojat e pajtimatrëve me aftësi të vogël paguese. Niveli i mbulimit me sinjal në telefoninë e lëvizshme dhe mbulimi me rrjet në telefoninë fikse tregon se pothuajse e gjithë popullsia është e shërbyer nga shërbimet e komunikimeve elektronike. Për rrjedhojë, duke konsideruar dhe përdorimin e pakët apo aspak të tarifave për njësi jashtë ofertave/paketave të operatorëve celularë në komunikimin e abonentëve, këto tarifa nuk përbëjnë rëndesë apo tarifim të tepërt të abonentit dhe për më tepër të abonentit me të ardhura të ulta, i cili mund të tarifohet për njësi vetëm pas përfundimit të ofertës së aktivizuar. Albtelecom mendon se ndryshimi dhe ulja e këtyre tarifave duhet të jetë një proces dhe iniciativë e vet operatorëvë të tregut, të cilët me gjasa në vijim të këtij procesi analize tregu do të ndërmarrin veprimet e duhura.

QËNDRIMI I AKEP

Ne lidhje me problematiken e diferencave te medha ne tarifat per njesi komunikimi dhe paketave/ofertave, diferencave te pajustifkuara ne tarifat me parapagim dhe paspagim dhe probleme te tjera te evidentuara ne dokumentin e anlizës së nxjerrë në këshillim publik në Dhjetor 2016, AKEP vlereson si me te arsyeshme te kryeje nje process te vecante keshillimi public per te adresuar keto probleme.

Për të reflektuar zhvillimet ne treg gjate vitit 2017, si konsolidimi i tregut celular nga 4 në 3 operatorë, impakti i masave rregulluese dhe proporcinaliteti i tyre etj, AKEP me miratimimin e këtij dokumenti do të nisë dhe një proces të ri këshillimi publik:

- *"Analizë e tregut celular: tregu me shumicë i aksesit dhe origjinimit, tregjet me shumice te terminimit te thirrjeve nderkombetare dhe tregu me pakice i sherbimeve celulare-Keshillim Publik"*.
  Ky dokument do të përfshijë ri-vlerësimin e AKEP për tregun me pakicë celulare dhe gjithë tregjet e tjera justifikueshme për ndërhyrje ex-ante pas ndryshimeve të strukturës së tregut celular dhe rekomandimeve të AK, përfshirë një diskutim më të gjerë për rishikimin ose jo të masës rregulluese të mos-diskriminimit në tarifat me pakicë on-net/of-net dhe terminimin e thirrjeve hyrëse ndërkombëtare. Procesi i këshillimit publik do jetë 2 muaj sipas nenit 34 të ligjit 9918.